

קונטרס

חצר אברהם

בסוגיא

דלחמן בר ריסק

בעניני

איסורי הוצאה לחצר ומבוי שאינם מעורבים

קונטרס

חצר אברהם

בסוגיא

דלחמן בר ריסק

בעניני

איסורי הוצאה לחצר ומבוי שאינם מעורבים

נערך בס"ד ע"י

אברהם בלאאמו"ר הג"ר יו"ט שליט"א זנגר

הוצאה שניה

חשון תשע"ב

פעיה"ק ירושלים תובב"א

תוכן הסימנים

סימן א'	בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד השותפין
סימן ב'	עוד בענין הנ"ל וביסוד תקנת עירובי חצירות
סימן ג'	במח' תוס' והרשב"א בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית
סימן ד'	עוד בד' התוס' המבוארת בסי' ב'
סימן ה'	עוד ביאורים בדברי התוס' ובשיטות רבינו ירוחם ורבינו פרץ
סימן ו'	בסתירת דברי התוס' בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית
סימן ז'	בגדרי ביטול רשות במבוי
סימן ח'	ביאור סוף דברי התוס' דלחמן
סימן ט'	בפלוגתת הראשונים אם אסרו חד דשכיח במקום עכו"ם
	ובביאור ד' אביי דלא אסרו חד ע"י ביטול

דברים אחדים

הנה מודעת זאת ביני עמודי דגירסא כי עניני פרק הדר עמוקים וסתומים הם עד מאד, וכאשר זכיתי לעסוק באלו הענינים ולשנותם כמה פעמים בחבורות לומדים מופלגים בישיבת מיר המעטירה וכן לקבל את יסודות הסוגיות בשיעוריו הבהירים של הגאון המפורסם ר' גרשון כהן שליט"א מלבד מו"מ רב שהיה לי עימו בע"פ, החילתי לסדר לדפוס את אשר קלטה אזני ורחש ליבי וגם מאשר שמעתי מחבירי, ואמרתי להדפיס ראשונה קונטרס זה בסוגיא חמורה ועמוקה למאד דלחמן בר ריסתק, והוא סובב והולך על דברי התוס' העמוקים בד"ה בטילו, וכל אשר עמל בסוגיא זו יודע כמה תילי תילים של הלכות מונחים בכל תיבה ותיבה בדברי התוס', וחלקם העליתי בחיבור זה.

רגשי הלב אשר המריצוני לעסוק תחלה בסידור סוגיא זו לדפוס היא בהיות כי רוב המטמוניות בחיבור זה לא נתגלו לי בפעמים הראשונות שעמלתי בזה הפרק אלא רק אחר המשמוש והדקדוק בדיבוק חברים פתח לי הבוית"ש פתח בעומק דברי רבותינו הראשונים כמלאכים בסוגיות אלו, ועדיין הענינים עלומים למאד ואין קץ לעומקה של תורה, אך לגודל שמחתי באשר זכיתי ראיתי לתת לזה דין קדימה קודם שאר חידושי בזה הפרק, ויה"ר שיהיה לאי מי תועלת מהדברים והיה זה שכרי.

ואבא בברכת השבח להג"ר יוסף אריה לורינץ שליט"א שפתח הרבה מהענינים בזה הפרק בספרו הבהיר האיר יוסף וכן להג"ר רפאל בהגר"מ שמואלביץ שליט"א שהרחיב הרבה בכתביו המאירים על זה הפרק.

הנני מודה על העבר ברגשי גיל והלל לבו"ע ומתחנן על העתיד חנני חנים מאוצר המנוצר ללמוד וללמד להגות בתורה ולהתענג מנועם זיוה לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו.

סימן א'

בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד מהשותפין

(א) כ' התוס' בד"ה בטילו וכו': "ומיהו לגבי בית היחיד ודאי מהני ביטול, ואפי' לשתף" בתי האחרים מהני לענין שהיחיד שביטלו רשותן אצלו יכול להוציא כלי בתיהן למבוי, שהעירוב עושה אותן כבית אחד, וגם אם החצרות פתוחות זו לזו ועירבו יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי שנעשין הכל אחד ע"י עירוב... אבל השאר אסורין, שאם יוציאו הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קודם הביטול ובטל הביטול בכך" עכ"ל.

מבוארים בדברי התוס' ג' דרגות של חידוש, ה' שיכול היחיד להוציא כלי ביתו למבוי, ה' שיכול היחיד להוציא אף כלי בתיים של המעורבים עימו (בחצירו או בשאר החצירות ע"י פתח ביניהם), ה' שאף שאר בני המבוי המעורבים עימו היו יכולים מדינא להוציא כלי בתיים למבוי אלמלא שהם חוזרין ומחזיקין בהוצאה זו ובטל הביטול בכך, [ויש בזה נפ"מ, דהנה ד' החזו"א בסי' פ"ח סק"ז דלשיטת הרמב"ם אין איסור הוצאה לרבים שביטלו ליחיד אחר חזקה, וד' המג"א בסי' ש"פ סק"ז דהאיסור משום חוזרין ומחזיקין הוא רק להוציא לחצר ולא להכניס לבית]. ולהלן יתבאר דמד' כמה ראשונים מוכח דלא ס"ל לכל ג' הדינים הללו.

וצ"ב בכל הדינים הנ"ל, דהרי הבתים והחצירות הם של כולם והמבוי הוא רק של היחיד, וא"כ נמצא שמוציאים מרשות של רבים לרשות של יחיד ומ"ש מהוצאה מבית של יחיד לחצר של רבים שאינה מעורבת, וכן הק' החזו"א סי' פ"א סק"ה, וכתב דעל דין ה' שיכול היחיד להוציא כלי ביתו למבוי י"ל דאין עירוב לחומרא ולכן נחשב שמוציא מביתו שלו למבוי שלו², אבל שאר הדינים צ"ע איך מותר להוציא כלי בתיים למבוי שלו.

(ב) **ואמנם** מצאנו בכמה ראשונים דלא ס"ל כתוס' בכל הדינים הנ"ל, דהנה הרשב"א כתב דהיחיד מותר להוציא כלי ביתו והשאר אסורים להוציא אפי' מבית היחיד כמבואר לקמן סט: דחמשה לגבי חד לא הוו אורחין, ומשמע מדבריו דמבתיים אסור לכולם להוציא מדינא, וגם בריטב"א יש קצת משמעות כן במש"כ בשם תוס' דודאי לא אהני הביטול אלא לאותו היחיד בלבד, והקשה ע"ז דהאין יבטלו כולם מפני הנאת היחיד ע"ש, ומשמע שאין תועלת בביטול אלא ליחיד, ולפ"ד תוס' דידן הרי גם להם יש תועלת שיוכל היחיד להוציא כליהם למבוי. וכן יש לדקדק בל' רש"י שכתב ד"אהני להו מיהא לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד שביטלו רשותן אצלו" וכו',

¹ לכאור' פשוט דכוונת התוס' כאן לעירוב בחצר ולא לשיתוף במבוי, וכ"כ בחי' בית מאיר ורש"ש כאן, וקצ"ע דכיון שיסדו התוס' מקודם דודאי עירבו בחצר כדי שיוכלו לטלטל מבתיים לחצר – הול"ל בלשון ודאית שמותר לו ג"כ להוציא כלי בתיים למבוי מאחר שעירבו.

² וע"ש עוד שהק' דמ"מ הרי מוציא מהחצר למבוי והחצר רשות כולן, וכתב ליישב דכיון שאיסור הוצאה מחצר למבוי הוא רק מחמת ששבתו בבית, אין שביטה בביתו אוסרת להוציא למבוי שלו ע"ש, אמנם בסק"י וסק"ד דן לאסור בזה ולאוקמא בסוגיין דביטלו לכל בני החצר (ויהא מותר לכל בני חצר זו להוציא כליהם למבוי), וע"ע בסי' ק"ד ס"ק כ"ה דמספק"ל כע"ז אם כלים ששבתו בבית ראובן מותר להוציאם מחצר שמעון לחצר אחרת של ראובן, ובשו"ע הגר"ז ר"ס שע"ב נראה דמתיר כה"ג, ואכמ"ל.

ומשמע דלכלים ששבתו בבתיהם של המבטלים לא אהני, אך יש לדחות דאפשר שאמנם מותר לו להוציא את כליהם למבוי אבל אינו בהכרח שיזאיל לסייע להם בכך.^א

[עוד מצאנו ברבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ז שנראה מדבריו דלא כחידוש הג' בתוס', דאף שהיחיד מותר להוציא כלי בתיהם של המעורבים עימו למבוי, מ"מ הם בעצמם אסורים בזה מדינא, ויתבאר בזה להלן בסי' ה', וכן בתוס' דידן יש סתירה בהמשך דבריהם בדין זה ויבואר בהרחבה בסי' ו', ועוד מצאנו ברבינו פרץ שחילק בזה, דכל הנידון להוציא כלי המעורבים למבוי הוא רק דרך חצירו של היחיד ולא להדיא מתוך חצרותיהם, ולהלן שם יתבאר אי"ה כ"ז].

ולכאור' ביאור שיטתם הוא כקושיית החזו"א, דמבית היחיד יכול להוציא משום דאין עירוב לחומרא, אך כלי בתיהם אף היחיד אינו יכול להוציא כי הוי הוצאה מרשותם לרשותו, וד' התוס' צ"ע.

(ג) ובישוב ד' התוס' כבר נודע לבאר די"ל שאין איסור טלטול מבית של ראובן לבית אחר המשותף לראובן ושמעון, דכיון שראובן דר בשניהם אינם חשובים כדיורים חלוקים (דרכ בדיורים שונים של ב' בנ"א אסרו חז"ל כי דמי לב' רשויות שונות וגזרו אטו הוצאה מרה"י לרה"ר כמש"כ רש"י יב: ד"ה חצירות)^א, ושאינה מהוצאה מבית לחצר שאינה מעורבת דאע"פ שגם לבעל הבית יש דיוירן בחצר – מ"מ שם נחשבים לדיורים חלוקים בחצר, כי דיוירי החצר נובעים מדיוירי הבית וממילא הם דיורים חלוקים^ב (דדיוירי החצר הם רק במה שמשמשים לדיוירי הבית, ואין חצר בלא בית, ומה"ט כתב החזו"א בסי' צ' סקכ"א ועוד דוכתי דלא שייך עירוב על חצירות בלא בתים והשיג בזה ע"ד הבה"ל בסי' שפ"ז ס"א ד"ה ואם).

ואשר על כן ס"ל לתוס' דכיון שעירבו כולם יחד בבתיים וחצירות הרי נעשו כדיויר אחד משותף וממילא אין איסור טלטול מהדיויר המשותף להם עם היחיד למבוי שהוא רק של אותו יחיד [ורק המבטלים אסורים משום דהוו כחזירין ומחזיקין].

ויש בזה תוספת חידוש, שאע"פ שאין היחיד דר באמת בשאר הבתים אלא רק מעורב עימם, מ"מ כיון שבהל' עירוב נחשב שכולם דרים יחד בכל הבתים והחצירות, סגי בזה גם לענין טלטול לרשות אחרת של היחיד לדון שהיחיד דר בשתי הרשויות וממילא אין ביניהם חילוק דיוירין.

^א ויתכן דבע"כ צ"ל כן, דאל"כ יק' עדיין דלכאור' לכליהם ששבתו בחצר מיהא ודאי אהני שיוכל היחיד להוציא להם למבוי, ומ"ט השמיט רש"י זאת, וצ"ל כנ"ל דמהיכ"ת שהיחיד יסייע להם בהוצאת כליהם. [שוב התבוננתי דיש לדון דאולי באמת אסור לו להוציא כלי חצרותיהם למבוי אטו כלי בתיהם, וצ"ע].

^ב ועיקר סברא זו יש לה מקור בדברי הרשב"א והריטב"א לקמן צ. שכתבו בשם התוס' דהא דמותר לפ"ד רבנן לטלטל מגג לאכסדרה הוא משום שיש לו שותפות באכסדרה.

^ה והיינו דממילא נחשב כמוציא מביתו לחלק חבירו שבחצר ואין מתחשבים במה שיש לו ג"כ חלק בחצר, ויש לבאר טפי לפ"ד הר"מ בפ"א מעירובין ה"ה וכ"כ הרשב"א בעבה"ק ש"ג ס"א דיסוד האיסור טלטול מבית לחצר הוא משום דהבית דמי לרה"י והחצר דמי לרה"ר, ולפ"ז י"ל דכל שיש ב' דיוירין בחצר אסור להוציא לחצר אע"ג שגם לו יש דיויר בחצר – דסו"ס דמי לרה"ר, ומשא"כ בדיויר אחד לא דמי לרה"ר אע"פ שהוא משותף לשנים. [ומה שאסור לטלטל מבית לבית זהו איסור אחר דדמו לב' רשויות ולא משום דמי לרה"ר, אבל בניד"ד לא שייך איסור זה כיון שאחד דר בשניהם ולא הוו כב' רשויות, ועי' בפמ"ג סי' שס"ז מ"ז סק"א שכתב כעין חילוק זה]. ועי' בסי' הבא אות ג' שהרחבנו עוד בכל זה.

^י עיקר היסוד והחילוק בזה בין חצר שאינה מעורבת דהוו דיורים חלוקים לבין דיויר משותף בבית – מבואר היטב בדברי הראב"ד המובאים ברשב"א לעיל כו: ע"ש, אלא שהראב"ד חילק בזה והתיר הטלטול רק לראובן שיש לו חלק בכל הדיורים ולא לשמעון, ועוד יתבאר בזה אי"ה בהרחבה בסי' ד'.

^י ועי' מש"כ בפרט זה בסימן הבא אות ב' במוסגר.

(ד) ולפ"ז שמעתי לבאר היטב דקדוק ל' התוס', דכשכתבו להתיר הוצאת כלי בתיקן של המבטלים למבוי פירשו הטעם "שהעירוב עושה אותן כבית אחד", וכן באופן שעירבו כל החצירות יחד כתבו תוס' להתיר משום "שנעשין הכל אחד ע"י עירוב", וצ"ב מה צריך להוספה זו, הרי פשוט שהעירוב מתיר לטלטל מזל"ז. אמנם להנ"ל יש לבאר היטב, דכוונת תוס' ליישב בזה את קו' החזו"א איך מותר לטלטל מרשותם למבוי שהוא רשות היחיד, ולזה כתבו תוס' שהעירוב עושה אותן כבית אחד לגמרי אף לענין זה שמתבטל החילוק דיורין בין בתיים למבוי של היחיד מחמת שגם בבתיים יש ליחיד דיורים ע"י העירוב וכמשנ"ת.

ושמעתי עוד לבאר עפ"ז המשך דברי התוס' שכתבו "ומ"מ יחיד במקום נכרי לא חשיב ע"י עירוב" וכו', וצ"ב ק' הל' "ומ"מ" שענינו הגבלה למש"כ תוס' מקודם, ולכא' היא קושיא חדשה [ואכן בתוס' רבינו פרץ הקשה כן בל' "וא"ת"]. אכן להנ"ל מתבאר היטב דאחר שחידשו התוס' דעירוב משוי להו כדיוור אחד ממש (לענין להתיר הטלטול לרשות אחרת של היחיד שאינה מעורבת עימם) דנו תוס' דא"כ ה"נ ייחשבו כיחיד במקום נכרי, וע"ז כתבו דמ"מ לא הו' כדיוור אחד ממש להיחשב כיחיד במקום נכרי".

(ה) ולפ"ז את"ש היטב טעמיה דהרשב"א ודעימיה דפליגי ע"ד התוס' וס"ל שאין היתר כלל להוציא את כלי בתיים של המבטלים למבוי של היחיד, דהרשב"א לשיטתו בזה, דהנה בעבה"ק מבואר להדיא בדברי הרשב"א דלא כמשנ"ת בד' התוס', דזה לשונו בש"ג ס"ט [העתיקו הביה"ל בסי' ש"ע ס"ג ד"ה א']: "הבתיים אע"פ שתשישן אחד אסור לטלטל מביתו של זה לביתו של זה עד שעירבו, ולא עוד אלא אפי' מביתו לבית המשותפת בינו ובין חבירו ומבית לחצר המשותפת לו עם חבירו אסור עד שיערבו" עכ"ל".

וע"ע מש"כ בסימן ג' ביסוד פלוגתת תוס' והרשב"א בדין זה, וע"ע בסי' ה' דרכים נוספות בד' התוס'.

ח' ולפ"ז עולה דמה שהתירו תוס' ליחיד להוציא את כלי ביתו למבוי, בזה התירו אף בלא מעלת העירוב להחשיבם כדיוור אחד ממש, שהרי הל' הנ"ל "שהעירוב עושה אותן כבית אחד" כתבו תוס' רק כלפי הוצאת כלי בתיים של שאר בני החצר למבוי, וצ"ל בזה כד' החזו"א הנ"ל באות א' דעל כלי ביתו י"ל דאין עירוב לחומרא, וכמשנ"ת לעיל באות ב' בד' ש"ר דפליגי על תוס' בדין כלי שאר בני החצר.

אמנם החזו"א גופיה לא ניח"ל כ"כ בתי' זה דאין עירוב לחומרא, וכנ"ל בהערה ב', ויש להעיר עוד דבראשונים לעיל מח: מתבאר דרב יהודה שם פליג וס"ל דיש עירוב לחומרא והדק"ל [ועי' ברבינו פרץ לקמן סז. שהקשה שם בסוגיא מד' רב יהודה דס"ל יש עירוב לחומרא, וכ"ה בחזו"א סי' פ"ה], וצ"ע.

ט' שו"ר מי שדן לדחות דכוונת הרשב"א לבית משותף בין שני בתים המשמשת לשניהם כחצר.

י' העירוני לדברי הביה"ל סי' שפ"ז ס"א ד"ה ואם, שכתב דלא סגי לערב החצירות יחד אם לא עירבו גם את הבתיים, דעדיין יהא אסור להוציא מבתיים לחצירות, ולכא' זהו רק כשי' הרשב"א שהביא הביה"ל בסי' ש"ע. אכן נראה לדחות דכוונת הביה"ל שם דמערבים החצירות יחד להיותם כחצר אחת גדולה המשמשת את בתי כל החצירות, אבל עדיין נשארו דיורים חלוקים בחצירות, ועי'.

עוד העירוני לדברי התוס' לקמן פה: ד"ה בית התבן שכתבו דהא דקתני התם דהדר שם אוסר הוא דוקא כשאין לבעה"ב שם תבן, אך אם יש לו תבן שם הוי כאילו הוא דר עימו (לפ"ד ר"מ דחשיב בית התבן כמקום דירה) ולא אסרי אהדדי, עכ"ד. ומשמעות הל' "לא אסרי אהדדי" הוא דכיון דאף בעה"ב דר שם הו"ל כשותפין בבית ואין דירה זו אוסרת על דירתו הפרטית של בעה"ב בחצר, וזה מתאים למשנ"ת בד' התוס' דמותר להוציא מרשות שותפין לרשות פרטית של א' מהם. אמנם בפשוטו כוונת תוס' הוא דנעשה הדייר כאורח כלפי בעה"ב, וע"ש בגא"ל, וצ"ע.

וע"ע בבית מאיר סי' ש"ע ס"ח שכתב בד' רש"י והטור דיסוד דין תפיסת יד הוא דנידונים שניהם כדרים יחד בבית (ודלא כד' הר"מ ושו"ע דנעשה הלה כאורח), ולהכי אין דירה זו אוסרת על דירתו הפרטית של בעל התפיסת יד, וגם מזה נראה לפו"ר כמשנ"ת בד' התוס' דמותר להוציא מרשות משותפת לרשות פרטית של א' מהם.

סימן ב'

עוד בענין הנ"ל וביסוד תקנת עירובי חצירות

(א) **בסימן** הקודם ביארנו בד' התוס' דאין איסור טלטול מדיור משותף של שנים לדיור פרטי של אחד מהם (ודלא כשי' הרשב"א בעבה"ק), והנה לכא' לפ"ז ה"נ אם יהיו ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד – יהא מותר להוציא מהבתים לחצר, כי אין חילוק דיורין מהדיור המשותף לשניהם לדיור של ראובן לבדו, [דכשם שמותר לטלטל מבית זה לבית זה ה"נ יהא מותר לטלטל לחצר שיש שם רק ב' דיורים אלו].

(ב) **אולם צ"ע** בדין זה מכמה דוכתי:

א. דהנה לקמן עג: מבואר דנח' ר"מ ורבנן אם סומכין על עירוב במקום שיתוף או לא, ולד' ר"מ אע"פ שעירבו כל החצירות דרך פתחים שביניהם לא מהני זאת לטלטל למבוי ובעי' נמי שיתוף במבוי, ולפמשנ"ת בד' התוס' קשה, דנהי דאין העירוב מועיל לשתפם במבוי ונשארו דיורין חלוקים במבוי, סו"ס כיון שהנידון הוא על טלטול כלי בתים למבוי והרי הם מעורבים בבתים, הרי אין חילוק דיורין בין הדיור המשותף לכולם בבתים לדיור הפרטי של כל אחד מהם במבוי, ומ"ט יהיו אסורים לטלטל כלי בתים למבוי^א.

[והיה מקום לומר בזה לפ"ד הראשונים לקמן עא: דס"ל דטעמא דמ"ד אין סומכין על עירוב במקום שיתוף הוא מגזירה שלא לשכח תורת שיתוף מן התינוקות, ועי' בחזו"א סי' צ' סק"א שביאר דכיון דהא דעירוב בחצר מאחד את כל הדיורין אינו אלא מתקנ"ח, לא אמרו חכמים שיועיל העירוב לעשותם כדיור אחד אלא לענין הטלטול מזל"ז ולא לענין הטלטול למבוי, עכ"ד, והיינו דכלפי הטלטול למבוי נידונים הם כלא עירבו, וכן נראה בכוונת הרשב"א עב. סוד"ה אמר ע"ש היטב (וכמו שביארנו בסי' ג' הערה א')^ב, ויתכן לבאר כע"ז אף בד' הראשונים דס"ל דמדינא אין סומכין על עירוב במקום שיתוף לד' ר"מ, די"ל דלעולם לא מהני דין העירוב אלא כלפי הטלטול בין הרשויות המעורבות, אך כלפי טלטול לשאר רשויות לא מהני כלל העירוב מדינא, ולכן לא סגי בעירוב החצירות אם לא חל עי"ז שיתוף גם במבוי, דכלפי הוצאה למבוי שאינו משותף דיינינן להו כלא עירבו כלל^ג.

אולם נראה דא"א לומר כן כלל בד' התוס' דידן, דא"כ מה"ט גופא הו"ל לתוס' לאסור הוצאת כלי בתיהם של המבטלים למבוי, שהרי כל יסוד ההיתר של תוס' הוא מחמת "שנעשין הכל אחד ע"י העירוב",

^א ועי' בתוס' רי"ד עג: שהקשה באופן אחר, דכיון שהם דיור אחד בבתים וחצירות – הרי ממילא במבוי הוו נמי דיור אחד כיון שהמבוי משמש כולו לדיור המשותף שלהם בחצירות, וכמו שמה"ט אם עירבו את הבתים דרך פתחים א"צ שוב לערב את החצר, וע"ש מש"כ לחלק דדיורי המבוי אינם טפלים לבתים ולכן נשארו דיורים חלוקים במבוי, אולם אי"ז מיישב קושיא דידן דסו"ס אין חילוק דיורין מהבתים למבוי [ואדרבא, קשה טפי, בדברי התוס' רי"ד משמע שגם לטלטל לחצר כשעירבו את הבתים דרך פתחים שביניהם – מותר רק משום שהעירוב מועיל גם לבטל את החילוק דיורין שבחצר, אך להנ"ל בד' התוס' הרי בלא"ה מותר לטלטל מרשות משותפת בבתים לרשות פרטית בחצר].

^ב וע"ע בחזו"א שם שיישב בזה את קו' התוס' רי"ד שהבאנו בהערה הקודמת, אמנם בתוס' רי"ד שיישב באופ"א מבואר דלא ס"ל כד' החזו"א.

^ג וכן יש לבאר בד' התורי"ד הנ"ל בהערה א' שמבואר מדבריו דאף עירוב בין הבתים דרך פתחים שביניהם לא מהני לחצר אלמלא שחל העירוב גם על החצר.

ולחנ"ל הרי כלפי טלטול למבוי שאינו בכלל העירוב – לא דיינינן להו כמעורבין כלל, ובהכרח שלפ"ד התוס' דיינינן להו כמעורבין בחצירות גם כלפי הטלטול למבוי.

ואולי י"ל דלשיטת הראשונים דרך משום גזירה הוא דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף – אזי בסוגיין שתקנו את המבוי בביטול ליחיד שוב פקעה הגזירה והדר דינא דסומכין על עירוב במקום שיתוף, וממילא דיינינן להו כמעורבין בחצירות גם כלפי הטלטול למבוי, וצ"ע בזה.

אולם עדיין יק' לפ"ד הראשונים דמדינא אין סומכין על עירוב במקום שיתוף לד' ר"מ וכנ"ל, והנה כ"ה באמת ד' רבינו פרץ לקמן עא:, וא"כ יקשה עליה כנ"ל, דהרי בסוגיין ס"ל כתוס' בעיקר הדין דמותר ליחיד להוציא את כלי המבטלים למבוי.

ויש להוסיף בזה, דיש מהראשונים שמוכח מהם דאף למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף, היינו רק משום שחל דין שיתוף במבוי מכה העירוב בחצירות [ומה"ט יש שי' בראשונים דלא מהני אלא באופן שנתקיימו בעירוב כל תנאי דין שיתוף ואזי מהני העירוב להיחשב גם כמעשה שיתוף, והארכנו בזה בסוגיית סומכין על שיתוף במקום עירוב], ולדעתם קשה גם למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף, דלפמשנ"ת בד' התוס' צריך להיות מותר אף אם לא יחול כלל דין שיתוף במבוי וישארו שם בחילוק דיורין, כיון שסו"ס אין חילוק דיורין מהבתים למבוי.

ב. הנה יש לדון בסוגיין אם צריכים גם בני החצר של אותו היחיד לבטל לו חלקם במבוי, ומצאנו ברבינו ירוחם נתיב י"ב חי"ז שמשמעות דבריו הם דאינם צריכים לבטל לו חלקם במבוי, וטעמו משום שבני חצר אחת אינם אוסרין זע"ז במבוי וחשובים כיחיד במקום נכרי במבוי (כשי' הרא"ש בסוגיין), ולכן סגי ששאר בני החצירות יבטלו ליחיד, ובני חצירו חשובים כיחיד עמו במבוי.

אמנם ד' תוס' בפשוטו אינה כן, שהרי תוס' אסרו על המבטלים להוציא את כליהם למבוי רק משום שהם חוזרין ומחזיקין ובטל ביטולם בכך, ואם נימא דבני חצירו של היחיד אינם צריכים לבטל לו, בדין הוא שיתורו להוציא למבוי, ובתוס' הלא מבואר דגם בני חצירו אסורים להוציא את כליהם למבוי, ומוכח א"כ שגם הם צריכים לבטל את חלקם במבוי לבן חצירם⁷.

אכן ד' התוס' צ"ע, דהנה לקמן עד: מבואר בתוס' לחד תירוצא בשם ר"י כשי' הרא"ש ורבינו ירוחם דבני חצר אחת חשובים כיחיד במקום נכרי במבוי [וכן נפסק בשו"ע סי' שצ"א ס"ב בלי חולק], וא"כ צ"ע מ"ט פליג תוס' ע"ד רבינו ירוחם ומצריך את בני חצירו של היחיד לבטל לו ולהיות ממילא אסורים בהוצאת כליהם למבוי.

ונראה להוכיח מזה בד' התוס' דכל שלא ביטלו בני חצירו את רשותם במבוי, הרי נמצא שיש ב' דיורין במבוי, האחת של שאר החצירות השייכת רק ליחיד מכה הביטול והשנית של חצירו שבזה הוא משותף לכל בני חצירו, וממילא חשובים הם דיורין חלוקין במבוי לאסור את ההוצאה למבוי, ודמי ממש לציור הנ"ל באות א' באופן שיש ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד, ומתבאר בזה דכה"ג יהא אסור להוציא לחצר מחמת שיש בחצר דיורין חלוקים.

אלא דזה צ"ע כנ"ל, דלכאו' כיון דס"ל לתוס' דמותר לטלטל מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד מהם, א"כ סו"ס אין שום חילוק דיורין מהבתים למבוי, כיון שבכל דיורי החצירות

⁷ אמנם בסוס"י ד' נתבאר אופן לדחות את הראיה, ואופן נוסף בסוס"י ה'.

שבמבוי יש ליחיד שותפות, ובבתים וחצירות הרי כולם מעורבים יחד, ומה אכפת לן שיש גם לבני חצירו של היחיד שותפות בדיוור חצירם שבמבוי^ה.

[ויש מקום ליישב בזה, דבאמת אין חסרון מצד חילוק דיוורין של הישראלים במבוי אלא מצד הנכרי, דכל שלא ביטלו בני חצירו של היחיד נחשבים עדיין רבים במקום נכרי, משום שנחשבים לב' דיוורין במבוי כמשנ"ת, אלא דמצד הישראלים אינם אוסרין זע"ז, אך העכו"ם אוסר עליהם כדין רבים במקום נכרי.]

אמנם לכא' זהו רק אם נימא בד' התוס' דלדינא א"צ שב' הישראלים יאסרו זע"ז, ועי' משנ"ת בארוכה בדין זה להלן סה: אם לדינא בעי' שיאסרו זע"ז כלישנא דמתני' דקתני "אוסרין זע"ז" או דהוי רק סימן לכך דבעינן שני דיוורין חלוקים.

והנה להלן בסוס"י ז' יתבאר בד' הרא"ש בסוגיין כשי' רבינו ירוחם דא"צ שבני חצירו של היחיד יבטלו לו, וצ"ב במה פליגי ע"ד התוס'. אכן לדרך זו את"ש היטב, די"ל שהרא"ש לשיטתו בשו"ת כלל כ"א סי' ד' שמבואר מדבריו דס"ל דבעי' שני ישראלים אוסרין זע"ז, ולכך אב ובנו הסמוכים על שלחן אחד חשובים כחד במקום נכרי, וממילא ס"ל דה"נ כאן אף שהם ב' דיוורים במבוי כל שלא ביטלו בני חצירו של היחיד, מ"מ כיון שאינם אוסרין זע"ז – אף העכו"ם אינו אוסר עליהם].

ג. עוד שמעתי להוכיח בזה, דהנה לקמן ע: תניא בברייתא דאחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר משחשיכה אוסר, ופירשו שם התוס' (ע"א ד"ה יורש) דמייירי שעירבו כל בני החצר ומ"מ לא מהני זאת לחלק החצר שירש מבין השוק שלא עירב עמהם, וכ"כ רש"י לעיל כו: בד"ה ה"ג, דאע"פ שהיורש עירב עם בני החצר, מ"מ לא מהני כי לא עירב אלא את חלקו ולא את החלק שירש בשבת.

וצ"ע בזה לפמשנ"ת בד' התוס', דנהי דלא נתערב חלק הירושה, מ"מ הרי חלק זה שייך לאחד מן המעורבים בשאר חלקי החצר, ונמצא דגם כאן דמי ממש לציור הנ"ל באות א' שיש ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד, ומתבאר דנחשבים דיוורים חלוקים ואין היתר להוציא מהבתים לחצר.

וכיו"ב מתבאר בדין "צריך לבטל לכל אחד ואחד" (לעיל כו: לד' רבנן), דראובן ושמעון שעירבו בחצר ולוי ביטל רק לראובן לא מהני, כיון שנשאר בחצר חילוק דיוורין בין דיוור לוי לבין דיוורו של שמעון, וקשה כנ"ל דהרי חלק לוי שייך לראובן מכח הביטול, וראובן הלא מעורב עם שמעון, וזה דמי ממש לגוונא דיוורש הנ"ל, וצ"ע מזה ע"ד התוס'.

[אכן] י"ל בזה לפמש"כ השעה"צ סי' ש"פ סק"ה בטעם דלא מהני הביטול אף לאותו שביטלו לו "דעירוב שמו, דבעינן שיהיו מעורבים ומחוברין כל החלקים יחד", והיינו דכה"ג לא מהני העירוב שבין ראובן ושמעון מחמת שיש עוד דיוור בחצר שאינו מעורב עימם והיינו חלק המבטל,

^ה ובלא"ה קשה כאן מיניה וביה, דלאסור הוצאת כלי בית היחיד למבוי אין שום טעם, דהרי אין שום דיוור במבוי שאסור אליו (שהרי בני חצירו ודאי אינם אוסרים עליו במבוי לשי' התוס' לקמן ע:), ולאסור הוצאת כלי בתיהם של המבטלים למבוי – הרי בלא"ה רשות המבוי היא של היחיד ולא שלהם, ומה מגרע זה שיש גם לבני חצירו של היחיד דיוורין במבוי.

^י אמנם קושיא זו תלויה בנידון אם אחר שביטל לוי לראובן נהיה חלק לוי לגמרי של ראובן וכעת ראובן הוא האסור על שמעון בדיוור זה שקיבל בביטול, או"ד דנשאר לוי בעל הדיוור לאסור על שמעון, דרק כלפי ראובן נסתלק לוי ולא כלפי שמעון, ולפ"ז לק"מ, ועי' מש"כ בהרחבה להלן סו. בחקירה זאת.

ולפ"ז ה"ה בגוונא דירוש יהא חסרון בעירוב שלו עם שאר בני החצר מחמת חלק הירושה שאינו מעורב עימם.¹

אלא שלפ"ז עולה נפ"מ גדולה, דאם יערבו שאר בני החצר בבתייהם דרך פתחים שביניהם (ששם אין שום עיכוב על עירובן מלהתירם זע"ו) אכן יותרו להוציא לחצר לפ"ד התוס' (הן בגוונא דירוש והן בגוונא דביטל לאחד) וזה חידוש רב.²

ג. הנה בתוס' הרא"ש ורבינו פרץ לקמן סו. מבואר דחמשה הדרים בבית אחד, אחד מערב לכולן אבל אין אחד מהן מבטל לכולם אלא צריכים כל אחד ואחד מהם לבטל, והטעם דשאני עירוב מביטול כתב רבינו פרץ דעירוב הוא זכות לכולן אך ביטול הוא זכות להאי וחובה להאי ע"ש.

וצ"ע בזה, דנהי דמקבל הביטול אינו חשוב כדייר יחיד בבית החמשה (כי לא מצי האחד לבטל עבור כולם), מ"מ מאחר שאחד מהם ביטל לו הרי יש לו חלק בביתם כשותף חמישי (במקום אותו הדייר שביטל לו חלקו), וא"כ מ"ט לא יהא מותר לו להוציא מביתו לחצר כדין הוצאה מבית פרטי לבית משותף דמותר לפמשנ"ת בד' התוס', וגם כאן דמי ממש לגוונא דיש ב' בתים בחצר וראובן דר באחד מהם לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד.³

[אמנם] יש מקום לדון בזה דלא שייך כלל ביטול דאחד מתוך חמשה הדרים בבית אחד, וכיון דלא מהני הביטול לכולם לא מהני הביטול אף לחלקו של היחיד, אך צ"ע בזה מהמבואר בירושלמי שהביאו הראשונים שם דישאל ונכרי הדרים בבית אחד הישראל מבטל והנכרי משכיר, ומבואר דמהני אע"פ שאין שניהם מבטלים או משכירים, וביותר צ"ע בהמבואר בתוס' הרא"ש ורבינו פרץ שם דמצי הישראל לערב והנכרי להשכיר. (גם יש לדמות קצת להמבואר בהמשך דברי התוס' דידן, ששייך לבטל לאחד משנים הדרים יחד, והיינו שהביטול מתייחס ל'דייר' ולא ל'דיר'").

¹ אמנם עדיין יל"ע בזה, דהנה להלן סה: הארכנו טובא ביסוד זה של השעה"צ, דכל היכא שאחד מבני החצר לא עירב איסורם של בני החצר איננו רק מכח שאותו היחיד אוסר עליהם, אלא אף עירובן שלהם לא מהני כלל והם עצמם אוסרין זע"ו, אך שם ביארנו דאפשר שזהו רק מחמת שאף אם יחול עירובן יהיו הם אוסרים מחמת היחיד שלא עירב עימם, וכן מדוקדק קצת בל' השעה"צ הנ"ל שכתב בתחילת דבריו "דכיון שאין חבירו יכול לטלטל עירובו כמאן דליתא" וכו', ולפ"ז עדיין קשה, דבניד"ד הרי אם יחול העירוב יותרו לטלטל לכאן לפ"ד התוס' דאין איסור טלטול מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד מהם.

² אמנם י"ל דגם כשחל עירובן בבתי מ"מ לא יהא דינם כמעורבים גם בחצר, עי' מש"כ בזה להלן סה: אך שם הוכחנו בד' התוס' דידן דכל שעירבו בבתי הרי הם ממילא דיור אחד בחצר, וע"ש שביארנו דנחלקו בזה תוס' והרשב"א גבי ה' ששבתו בטרקלין (עב: ד"ה כמאן).

³ וכע"ז קשה ע"ד הירושלמי שהביאו תוס' שם בד"ה מערב, דישאל ונכרי הדרים בבית אחד צריך הישראל לבטל והנכרי להשכיר, וקשה מ"ט לא סגי שהישראל מבטל [אא"כ נימא דאיסור טלטול מחמת העכו"ם שונה בגדריו מעיקר איסור טלטול בחצר שאינה מעורבת בישראל, עי' משנ"ת בזה להלן סו.].

⁴ ואמנם י"ל דעירוב ודאי לא מהני לאחד מתוך חמשה, והא דמצי הישראל לערב הוא רק מאחר שהנכרי השכיר ונסתלק משם, אך מ"מ הא מיהא מבואר דמצי הנכרי לבדו להשכיר, ומסתבר דשכירות דמיא לביטול בזה.

והנה ע"ש שהביאו כן בשם הר"י מקינון שהקשה ע"ד תוס' דידן מ"ט צריך הישראל לבטל והנכרי להשכיר ולא מהני שהישראל יערב והנכרי ישכיר. ולהנ"ל י"ל בד' התוס' דביטול ושכירות ענינם אחד [וכמש"כ בס' האגודה דשכירות ענינו "שמבטל את רשותו עבור השכר", עי' מש"כ בזה להלן סו.]. ולכך מצטרפים זל"ז ומהני הביטול והשכירות יחד, אך עירוב ושכירות ב' ענינים שונים הם ולא מהני שאחד לבדו יערב או ישכיר וכו"ל. אמנם בטוש"ע פסקו כד' תוס' דידן, ואפ"ה נקטו דמהני נמי לערב עם הישראל ולשכור מהנכרי, וצ"ע.

⁴ ואף להצד בתוס' דמהני הביטול לכולם, משמע בדבריו דמכח היותם שותפים בדיר זוכה גם השני בביטול, אבל ביסוה"ד יכול לחול הביטול לאחד בלבד.

עוד יש מקום ליישב די"ל דהירושלמי והראשונים מיירי כשיש ב' ישראלים בחצר מלבד בית החמשה ועירבו, וא"כ דמי לגוונא דיורש שנתבאר באות הקודמת די"ל דהחסרון שם הוא בעירוב, דכל שיש בחצר רשות שאינה מעורבת עימם נתקלקל עירובן, וחוזרים גם הם להיות אוסרין זע"ז.

אך נראה דלא דמי, דשאני התם שלאחד המערבים יש דיור שאין לו חלק בו, אך בניד"ד הרי לכל המערבים יש חלק בכל הדיורים, ומסתבר דבזה אין חסרון, וזה ידמה לג' בתים בחצר שעירבו שנים מהם ובשלישי שלא עירב דרים שנים ומת אחד מהם בשבת וירשוהו שני המערבים, וצ"ע בזה.

ה. הנה לקמן סט: קתני במתני' דרבים שביטלו רשותן לשנים שלא עירבו הרי אלו אוסרין זה על זה, ופריך בגמ' פשיטא, ופרש"י שאם היו השנים לחודיהו נמי הווי אסרי זה על זה, ומשני לא צריכא דהדר חד מינייהו ובטיל ליה לחבריה, ופרש"י דמבטל את רשות עצמו ואת חלקו ברשות שבטלו להן חבריהן. ע"כ.

וצ"ע במש"כ רש"י דמבטל הן את חלקו בחצר והן את החלק שקיבל בביטול, דלכא' אף אם לא יבטל את החלק שקיבל בביטול, הרי גם חברו קיבל עמו בשותפות את חלק הביטול, וא"כ יהא מותר להוציא מבית חברו לחצר כדין הוצאה מבית פרטי לבית משותף, וג"ז דמי לגוונא הנ"ל דיש ב' בתים בחצר שבאחד מהן דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד.

וכן קשה במה שמבואר שם בגמ' הטעם דלא מהני כה"ג, משום "דבעידנא דבטיל לא הו"ל שריותא בהאי חצר", ופרש"י ור"ר דנחי דמצי האחד לבטל את חלקו שלו לחבירו, מ"מ את החלק שקיבל בביטול לא מצי לבטל לחבירו משום שלא זכה בו עדיין כי לא היה לו שריותא בחצר ע"ש (ובריטב"א ור"ן פירשו דזכה בו רק בזכיה קלישתא ולכן לא מצי להקנותו לחבירו בביטול). ומבואר שוב דצריך לבטל את החלק שקיבל בביטול של שאר בני החצר, וקשה לפ"ד התוס' מ"ט לא נתיר בלא"ה משום שמוציא מרשות שלו לרשות משותפת².

² אמנם הנה ד' ריו"נ שם במתני' ללמוד מזה דרבים שביטלו ליחיד צריכים לבטל בבת אחת, ולדבריו לכא' אין ראייה דצריך לבטל לחבירו חלק הביטול שקיבל משאר בני החצר, די"ל שהחסרון הוא שלא ביטלו לו כולם בב"א, אולם באמת ריו"נ גופיה העתיק ל' רש"י בפ' הגמ' דהחסרון הוא בחלק הביטול שקיבל הראשון שאינו יכול לבטלו לחבירו, וכבר עמד הב"י בסתירת דבריו, וסיים דמכל הפוסקים נראה דלא כד' ריו"נ.

³ קושיא זו שמעתי מהגאון ר' גרשון כהן שליט"א, והוסיף ע"ז דקדוק נפלא, דהנה ברש"י במתני' שם האריך בלשונו וכתב "היו שנים ששכחו ולא עירבו ושאר בני חצר בטלו להן רשותן שניהן אוסרין זע"ז מפני שהוא של שניהן והבתים מיוחדים כל בית לבעליו ואין מוציא מרשות המיוחדת לו לרשות שלו ושל חברו" עכ"ל, וצ"ב אריכות דבריו, וכי בא להשמיענו כאן עיקר תקנת עירובי חצירות, ולכא' הו"ל בקיצור שהם אוסרין זע"ז לפי שלא עירבו, אולם י"ל דכוונת רש"י אחר מסקנת הגמ' דמיירי שביטלו זל"ז ואפ"ה לא מהני מחמת חלק הביטול שקיבל הראשון ואוסר בזה על חברו, ולזה האריך רש"י לבאר דהגם שהם שותפים באותו הדיור מ"מ נאסר משום שאסור לטלטל מרשות פרטית לרשות שותפות, עכת"ד.

ויש להוסיף, דהדברים מתאימים למש"כ בסי' הקודם לדקדק מד' רש"י דפליג ע"ד התוס' וס"ל דאין היחיד יכול להוציא כלי בתיהם של המבטלים למבוי, והיינו משום דס"ל כשי' הרשב"א דאסור לטלטל מרשות פרטית לרשות משותפת.

שו"ר במאירי שכתב כדברי רש"י בטעם דאוסרין זע"ז, ואח"כ הוסיף דאף אם חזר הראשון וביטל לשני לא מהני כי לי"ל שריותא בחצר כמבואר בגמ', ומוכח מדבריו דלעיקר סברת רש"י הוצרך אף כשלא ביטלו השנים זל"ז ודלא כדברי הגר"ג הנ"ל. [ובלא"ה הוכחנו להלן דיש לאסור אף אם לא אסרין לטלטל מרשות פרטית לרשות משותפת, ובהכרח א"כ דרש"י אתי לבאר כאן עיקר דין עירובי חצירות וכדמפרש לה בהרבה מקומות, ויש ליתן טעם קצת דפירש כאן שוב, משום דסו"ס עשו איזה תיקון במה שנעשו שותפין בחלק שביטלו להם, ולזה פרש"י דמ"מ לא מהני כי נשארו להם חלקים נפרדים שלהם].

[אמנם נראה די"ל דהא דצריך לבטל את חלקו בביטול של בני החצר אליו, אי"ז משום שאוסר הוא על חבירו בחלק הביטול, אלא משום שאלמלא שמבטל לחבירו את חלקו בביטול – לא יועיל כלל הך ביטול של שאר בני החצר וממילא הם יאסרו על חבירו, וטעמא דמילתא משום שבני החצר ביטלו לשנים את חלקם בביטול משותף, ולכן כל דלא מהני הביטול לא' מהם (כי לי"ל שריותא בחצר) לא מהני נמי לחבירו".]

ונראה להכריח כן בתרתי שאין האיסור מכח מקבל הביטול הראשון אלא מכח שאר בני החצר (דלא אהני ביטולם כלל), חדא דסו"ס מאחר דלי"ל שריותא בחצר לא זכה הראשון בביטול ושוב אינו אוסר על חבירו בחלק הביטול שקיבל, וא"כ שוב מ"ט לא יועיל הביטול לשני, כיון שלדידיה הרי לבסוף ביטלו לו כולם ואית ליה שריותא בחצר, ובהכרח דכל דלא אהני הביטול של בני החצר לראשון לא מהני נמי לשני כיון שביטלו להם בשותפות¹⁰. ועוד, דעי' משנ"ת להלן סי' ה' אות ג' אם יש ביטול לחומרא או לא, ולצד זה דאין ביטול לחומרא (וכן נקט החזו"א בסי' פ"א סק"ד) קשה איך מצי הראשון לאסור על השני בחלק הביטול שקיבל, ובהכרח כמש"כ דבני החצר הם האוסרים על השני וכמשנ"ת.

אמנם יש להעיר דאם הא דצריך הראשון לבטל לחבירו את חלק הביטול שקיבל הוא רק מכח הא דלי"ל שריותא בחצר ולהכי בטל הביטול המשותף, א"כ להס"ד דלא ידענו חידוש זה דכל דלי"ל שריותא בחצר לא מהני הביטול, ה"נ דא"צ הראשון לבטל לחבירו אלא את חלקו שלו ולא את חלק הביטול שקיבל, אמנם ברש"י הג"ל מבואר כבר בס"ד דצריך לבטל אף את חלק הביטול שקיבל (אך י"ל דרש"י לשיטתו דס"ל לאסור טלטול מרשות יחיד לרשות שותפות וכמשנ"ת בהערה י"ג). גם יש להעיר דלד' הריטב"א והר"ן אף למסקנת הגמ' חל הביטול ורק דכל דלי"ל שריותא בחצר הוי זכיה קלישתא ולא מצי לבטל לחבירו, וא"כ אין דברינו מתאימים לשיטתם.

אך באמת נראה דהן לד' הריטב"א והר"ן והן להס"ד – לית מאן דפליג דכל שבסופו של דבר לי"ל שריותא בחצר לא חל הביטול כלל, ולכן אף להס"ד לא מהני בלא שיבטל הראשון את חלק הביטול שקיבל, אלא דהנידון הוא רק אם יש כח לראשון לבטל לחבירו את חלק הביטול שקיבל כשעדיין לא חל אצלו ביטול זה מאחר ולי"ל שריותא בהך ביטול, אך ודאי אילו בסופו של דבר לא יתיר הביטול כלל – אזי לא חל כלל ואינו מתיר כלום לכו"ע, ונפק"מ כגון בביטול שנים בחצר זל"ז ויש שם שלישי שאוסר עליהם, דנראה פשוט דלכו"ע מאחר ולי"ל שריותא בחצר – ה"נ לא יתיר הביטול לטלטל מביתו של המבטל לביתו של מקבל הביטול דרך חורים וסדקים שבכותל שביניהם (אף ששם אין השלישי אוסר עליהם), וכן משמע במאירי ר"פ חלון ע"ש].

(ג) ונראה ליישב כ"ז בהקדם יסוד תקנת עירובי חצירות, דהנה בר"מ פ"א מעירובין הל"ה וברשב"א בעבה"ק ש"ג ס"א ביארו דיסוד תקנת שלמה היתה לדון את הבתים כרה"י ואת החצר כרה"ר מחמת שהבתים מיוחדים ליחידים והחצר משותפת לרבים ויבואו להחליף ולטלטל מרה"י לרה"ר, ובביה"ל (סי' ש"ע ס"ג ד"ה או) הביא שיטות באחרונים שנקטו בד' הר"מ דלדבריו אין איסור טלטול מביתו לבית חבירו כיון דשניהם דמו לרה"י ול"ש לגזור בזה אטו הוצאה מרה"י לרה"ר, אך הביא הביה"ל כמה ראיות לא כן, וכ"כ בהרחבה בתוי"ט ר"פ חלון להוכיח דודאי אסור אף מבית לבית,

¹⁰ ולפ"ז יל"ד דה"נ אם ימות או יסתלק א' מהם מהחצר ג"כ לא יותר השני בכך, כי הביטול של בני החצר היה לשניהם יחד וכיון שלא אהני לא' מהם לא מהני נמי לשני.

¹¹ ואכן נראה שאם ישונו בני החצר ויבטלו שוב לשני אחר שביטל לו הראשון – פשוט דמהני, דזה הוי כמו בעלמא שרבים מבטלים ליחיד, וכן מבואר במשנ"ב סו"ס ש"פ ע"ש, וזו סייעתא גדולה לדברינו [ואף שהמשנ"ב שם קאי כשביטלו מתחלה רק לאחד ע"מ שיבטל לשני, מ"מ פשוט דה"ה בגוונא דידן].

אמנם כתב התוי"ט דבאמת לד' הר"מ אי"ז מתקנת שלמה אלא היא תקנה מאוחרת שתקנו לאסור גם מבית לבית ע"ש.

אך כבר העירו על ד' התוי"ט, דברשב"א בעבה"ק ש"ג ס"ט [העתיקו הביה"ל הנ"ל] מבואר לא כן, אלא דעיקר התקנה היתה לאסור לטלטל מבית לבית, דזה לשונו שם: "הבתים אע"פ שתשמישן אחד אסור לטלטל מביתו של זה לביתו של זה עד שיערבו, ולא עוד אלא אפי' מביתו... לחצר המשותפת לו עם חבירו אסור עד שיערבו", הרי להדיא דעיקר האיסור הוא על טלטול מבית לבית, ורק נתחדש עוד לאסור נמי מבית לחצר, והדק"ל מ"ט הוצרך הרשב"א לפרש איסור טלטול מבית לחצר רק משום דדמי למוציא מרה"י לרה"ר, והא גם מבית לבית אסור מעיקר התקנה.

ובפמ"ג סי' שס"ו מ"ז סק"א ואבנ"ז סי' ש"א סק"ג חידשו דתרי דינים איתנייהו בתקנת עירובי חצירות, חדא דאסרו לטלטל מבית לבית משום דמוציא מרה"י שלו לרה"י של חבירו ודמי לב' רשויות של תורה ויבואו להחליף ולטלטל מרה"י לרה"ר, אך מצד תקנה זו לא היה איסור לטלטל מבית לחצר שאינה מעורבת, משום שהחצר משותפת גם לו ואי"ז נראה כב' רשויות שונות מצד מה שמוציא מרה"י שלו לרה"י שהיא גם של חבירו^{טו}, ולזה אסרו מטעם אחר שהבית והחצר דמו לרה"י ורה"ר מפני שהבית מיוחד לו והחצר משותפת לרבים. ולפ"ז את"ש היטב ל' הרשב"א במש"כ "ולא עוד אלא אפי'... מבית לחצר המשותפת לו עם חבירו" וכו', והיינו שיש חידוש נוסף במה שאסרו לטלטל גם מבית לחצר ולא רק מבית לבית, וזהו משום שבחצר הוא שותף עם חבירו ולא הוי רשות חבירו בלבד, אלא דמ"מ אסרו גם בזה משום שדמי לרה"ר וכמש"כ הרשב"א לעיל בס"א.

ויש להוסיף בזה, דגם בגדר האיסור מצאנו חילוק בין שני הדינים, דהנה ד' הרשב"א בעבה"ק ש"ג ס"ב דכלי בית שיצאו לחצר שאינה מעורבת אסור לטלטלם בחצר יותר מד"א [הובא בביה"ל ר"ס שע"ב, וע"ש שדקדק כן גם מד' הר"מ], אמנם כתב הבית מאיר בסי' שמ"ט ס"ה [הובא בביה"ל שם] דהיינו דוקא בכלי בית שיצאו לחצר דכיון שעשאוהו חז"ל כרה"ר אסרוהו בטלטול יותר מד"א כרה"ר, אבל כלי בית שיצאו לבית חבירו מותר לטלטלם שם יותר מד"א, דלא נתנו עליו חז"ל דין רה"ר אלא רק אסרו לטלטל מבית לבית, עכ"ד. ודבריו מבוארים היטב להנ"ל, דב' תקנות הם ביסודם, דטלטול מבית לבית נאסר משום דדמי לב' רשויות ולכך לא אסרו אלא את הטלטול מזל"ז, אך הטלטול מבית לחצר נאסר משום דדמו לרה"י ורה"ר ולכך תקנו דהחצר דינה כרה"ר כלפי כלי הבית וממילא נאסר ג"כ בטלטול יותר מד"א כרה"ר.

ובאבנ"ז שם סק"א הביא ממשמעות דברי התוס' בשבת ו. ד"ה ד' רשויות דחצר שאינה מעורבת עשאוהו רבנן ככרמלית, והיינו דאסור לטלטל בה כלי בית יותר מד"א וכשי' הרשב"א, וממש"כ תוס' רק חצר שאינה מעורבת משמע דבית אין דינו ככרמלית לגבי כלי בית של חבירו, וזה כמש"כ הבית מאיר דחלוק דין בית מדין חצר, דבבית יש רק איסור טלטול מביתו לבית חבירו, אך חצר עשאוהו כרה"ר וככרמלית לגבי כלי הבית ולכן נאסר שם אף טלטול יותר מד"א.

(ד) הנה מעתה יל"ע איך הדין בבית של ב' שותפין או בחצר המעורבת – כלפי כלי בית שאינו מעורב עימם, אם נידונים הם כרה"ר לאסור בהם טלטול יותר מד"א מחמת שדרים בהם רבים כמו בחצר שאינה מעורבת, או"ד דכיון שהם דיור אחד נידונים הם כבית היחיד שלא עשאוהו ככרמלית אלא רק אסרו הטלטול מבית לבית ושאינה חצר שאינה מעורבת שיש בה ב' דיורין חלוקים זמ"ז ומחמת כן הוא שחשובה כרה"ר.

^{טו} ובפמ"ג כתב קצת באופ"א, דיש ברירה ונמצא מוציא משלו לשלו.

ומצאנו בזה בבית מאיר שם בסוף דבריו שכתב להתיר בכה"ג, וכן יש לדקדק קצת מהתוס' בשבת שם שנקטו בדבריהם רק חצר שאינה מעורבת לדונה ככרמלית ולא חצר המעורבת או בית השותפין כלפי כלי בית אחר שאינו מעורב עימם, וטעמם נראה כמשנ"ת דרך בחצר שאינה מעורבת דמו לרה"ר מחמת היותם דיורים חלוקים, כי דיורי החצר הם מכח דיורי הבתים [וכמשנ"ת בזה בסימן הקודם אות ג'], ומשא"כ בבית או בחצר מעורבת דהו"ל דיור אחד משותף ולכן לא דמו לרה"ר ואין בהם אלא איסור טלטול מבית לבית כעיקר התקנה".

(ה) **מעתה** נראה לומר דכל מה שנתבאר בד' התוס' דמותר לטלטל מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד מהם, זהו רק כשמטלטל מבית לבית או מבית לחצר אחרת המעורבת, דבזה יסוד האיסור הוא רק מחמת שמוציא משלו לשל חבירו, ובזה כיון שיש לו שותפות בבית חבירו אין כאן חילוק דיורין, דלא דמו לב' רשויות [וכדביארו האבנ"ז והפמ"ג דמה"ט גופא לא היה איסור טלטול מבית לחצר אלמלא תקנו ע"ז תקנה נוספת לאסור], אך כשמוציא מבית לחצר שאינה מעורבת שיש בה ב' דיורים, דבזה יסוד האיסור הוא דדמי למוציא מרה"י לרה"ר – בזה לא מהני להתיר מה שמוציא מרשות משותפת לרשות פרטית של אחד מהם, דסו"ס כיון שיש ב' דיורין בחצר הו"ל כמוציא מרה"י לרה"ר ואסור, ובפרט לפי הגדר המבואר בבית מאיר ובאבנ"ז שעשאוהו ככרמלית (אשר מה"ט אסור נמי לטלטל בה יותר מד"א) ודאי פשוט לאסור הטלטול מהבית שדינו כרה"י ואין שום נפ"מ במה שיש לאחד מהם חלק בב' הרשויות".

ועולה לפ"ז שבציור הנ"ל באות א' שיש ב' בתים בחצר ובאחת דרים ראובן ושמעון יחד ובשנית דר ראובן לבדו – אין היתר להוציא מהבתים לחצר, כי הבתים כרה"י והחצר כרה"ר [ואע"פ שבין ב' הבתים הללו עצמם יהא מותר לטלטל דרך פתח שביניהם]^ט, וממילא נתיישבו כל הקושיות הנ"ל, שבכולם הנידון הוא כלפי טלטול כלי בית לחצר או למבוי שיש שם ב' דיורין, ובזה אין להתיר מחמת שאחד מהם דיור משותף והשני דיור פרטי של א' השותפין, כי יסוד האיסור הוא משום שנידון כמוציא מרה"י לרה"ר וכמשנ"ת.

^י יש לציין עוד בזה, דהנה ד' רש"י בשבת קל: דמותר לטלטל מחצר לקרפף יותר מבית סאתים שדינו ככרמלית, וברש"י שם וש"א הקשו דסותר את דבריו בכמה דוכת, ובעצי אלמוגים סי' שע"כ סק"ג כתב לחלק בזה בין חצר מעורבת לחצר שאינה מעורבת (והביא מהתו"ש שדן לחלק כן, ורק דחה דלא משמע כן מסתימת הדברים), וכן ביאר בס' תורת רפאל סי' נ"ג, דחצר שאינה מעורבת עשאוה ככרמלית ולכן התירו לטלטל לקרפף יותר מב"ס שדינו ככרמלית, אך חצר המעורבת לא עשאוה ככרמלית. ומתבאר בדבריהם כמש"כ דהגם דלענין לטלטל לחצר מבית שאינו מעורב עימה אין נפ"מ בין חצר המעורבת עם בתיה לאינה מעורבת כלל, דבתרווייהו אסירי, מ"מ חלוקים הם בגדר האיסור, דחצר שאינה מעורבת עשאוה ככרמלית ומשא"כ חצר המעורבת דנעשו כולם כדיור אחד ולא דמי לרה"ר – בזה לא עשאוה ככרמלית ואיסור הטלטול ממנה לבית שאינה מעורב עימה הוי רק כאיסור הטלטול מבית לבית וכמשנ"ת.

אמנם יש להוסיף דעיקר ד' רש"י מחודשת טובא, דרש"י הא איירי בכלי חצר, ולגבי כלי חצר לא מצאנו כלל שעשאוה ככרמלית, שהרי מותר לטלטל מחצר לחצר וכן יותר מד"א בחצר, וצ"ע.

^י אמנם יש תוספת חידוש בדברינו, שהיה מקום לומר שכשם שאם יש לאחד ב' בתים בחצר נחשבים שניהם לדיור אחד מחמת שמשמשים לאדם אחד, ה"נ כשבבית אחד מהם דר עוד אחד עדיין נחשב זאת לדיור אחד שבמקצתו הוא משותף עם אחר, ואין הכרח לומר דנעשה ע"ז לדיורים חלוקים, אבל ודאי יותר מסתבר כדברינו שעצם השותפות באחד מהם ולא בשני גורמת לדונם כב' דיורים בחצר (הגם שבבתים כה"ג אינם דיורין חלוקים זמ"ז לאסור הטלטול מזמ"ז, מ"מ לא הוי כדיור אחד מחמת כן).

^ט ועולה מזה דבר פלא, שהדיור של ראובן עצמו הוא הגורם לו את האיסור, שהרי אלמלא הבית הנוסף שיש לו בחצר (מלבד הבית המשותף לו עם שמעון) הרי לא היה לו איסור הוצאה לחצר, ורק מאחר שיש לו בית נוסף והו"ל ב' דיורים בחצר נאסר בהוצאה לחצר.

[ונפרט יותר, הנה הקו' הא' היתה מ"ט אין סומכין על עירוב במקום שיתוף לד' ר"מ, והא בחצירות הם משותפים והר"ז מוציא מרשות שותפין לרשות פרטית של כאו"א במבוי, ולהנ"ל לק"מ כי המבוי נידון כרה"ר כלפי הבתים וחצירות. קו' הב' היתה מ"ט צריכים בני חצירו של היחיד לבטל לו חלקם במבוי, והרי אין בני חצר אחת אוסרים זע"ז במבוי, ולהנ"ל לק"מ כי לולי ביטולם נידון המבוי כרה"ר מחמת שדיורי שאר החצירות הם של היחיד שביטלו לו ודיור חצירו של היחיד הוא של כל בני חצירו וממילא יש כאן ב' דיורים ונידון כרה"ר. הקו' הג' היתה מ"ט אסור להוציא לחצר בגוונא שעירבו בני החצר מלבד דיור אחד שירשו אחד מהמערבים, והרי היורש הוא שותף עם כל בני חצירו, ולהנ"ל לק"מ כי סו"ס יש ב' דיורים בחצר ונידון כרה"ר כלפי הבתים. הקו' הד' היתה מ"ט ה' הדירים בבית אחד צריכים כאו"א לבטל ולא סגי שיבטל אחד מהם ועי"ז יהיה מקבל הביטול שותף עימם, ולהנ"ל לק"מ דסו"ס בחצר יהיו ב' דיורים ונידון כרה"ר וכמשנ"ת].

(ו) **אמנם** מדברי כמה ראשונים נראה להוכיח דלא כמשנ"ת בד' התוס', דהנה הבאנו לעיל בקו' הב' דמשמע מדברי רבינו ירוחם דבני חצירו של היחיד אינם צריכים לבטל לו חלקם במבוי, ולמשנ"ת בד' תוס' הרי כה"ג ישנם ב' דיורים במבוי וייאסר ליחיד להוציא למבוי, ובהכרח דרבינו ירוחם לא ס"ל הכי.

עוד נראה להוכיח ממשמעות ד' רבינו פרץ לעיל כו: וכ"כ המרכה"מ בפ"ב הל"ד בד' הר"מ שם דאף למאי דקיי"ל צריך לבטל לכאו"א – מ"מ לאותו יחיד שביטלו לו מועיל הביטול ומותר לטלטל לחצר, וכן דן הגאון"י לקמן ע., וכתב לדון כן גם בגוונא דיורש בעירבו שנים מתוך שלושה וירש אחד מהשנים את חלק השלישי בשבת – דרק לשני יהא אסור ולא ליורש, ודקדק כן מל' הברייתא שם בע"ב דקתני משחשיכה "אוסר" ולא "אסורים". אמנם למשנ"ת בד' התוס' הרי כה"ג יהא אסור לכולם משום שיש ב' דיורים בחצר, ובהכרח דרבינו פרץ לא ס"ל הכי.

אמנם עי' מש"כ בסי' ד' להגביל את משנ"ת בד' התוס', דמ"מ לאותו שיש לו חלק בכל הדיורים אין איסור אף בהוצאה לחצר שיש בה כמה דיורים, ולפ"ז יתבאר שם די"ל דרבינו ירוחם ורבינו פרץ לא פליגי ע"ד התוס'.

וע"ע מש"כ בסימן הבא בד' הרשב"א דפליג על משנ"ת בד' התוס', וביסוד פלוגתתם.

^כ אמנם יש להעיר דלפ"ז מש"כ תוס' שאם יוציאו המבטלים "בטל הביטול בכך והו"ל כבתחילה מרובין במקום נכרי" – זה אינו אלא בבני שאר החצירות, אך בבני חצירו אם יתבטל ביטולם לא יחזרו להיות רבים במקום נכרי, אלא שתיאסר ההוצאה משום לתא דידהו דמשוי למבוי כרה"ר. אולם באמת נראה דאחר שנתבאר שהם אוסרין בכה"ג את המבוי – ודאי י"ל דחשובים כב' חצירות של ישראלים במבוי האוסרות זע"ז ושפיר הו"ל רבים במקום נכרי.

סימן ג'

במה תוס' והרשב"א

בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית

(א) בסימן הקודם ביארנו בד' התוס' דאסור להוציא מבית שיש בו דיור אחד לחצר שיש בה כמה דיורים אף כשאין חילוק דיורים בין כל דיור ודיור בפנ"ע, אמנם ברשב"א לקמן עב. נראה דפליג ע"ז, דהנה הרשב"א שם הק' על ד' המ"ד דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף במבוי, וז"ל: "עוד צל"ע עירבו בחצירות למה צריכין להשתתף במבוי והלא מוציא מרשות משותפת לרשות משותפת, ומה הפרש בין זו למי שהיו שותפין בבתיים וחצירות ומבוי שאין צריכין עירוב, ושמא נאמר שלא לשכח תורת שיתוף" וכו', עכ"ל.

הנה מרהיטת לשונו משמע שהק' דאף אם אמנם נעשים דיור אחד במבוי, מ"מ סו"ס אין כאן חילוק דיורין מהבתיים למבוי כי כולם דרים בב' המקומות, דבבתיים כולם דרים יחד ע"י העירוב ובמבוי בלא"ה יש לכולם דיורים^א [והוא כעין קו' א' דידן בסימן הקודם ע"ד התוס'^ב].

אולם לפמשנ"ת בד' התוס' הרי לק"מ, דכיון דבבתיים הם דיור אחד ובמבוי הם כמה דיורים על כן אסור להוציא מזל"ו, דהמבוי נידון כרה"ר כלפי הבתיים וחצירות^ג.

וצ"ב א"כ במה פליג הרשב"א, דהרי הרשב"א גופיה ביאר בעבה"ק דהאיסור להוציא מבית לחצר הוא משום שהחצר נידונית כרה"ר כלפי הבית, וגם מבואר ברשב"א דאסור לטלטל יותר מד"א בחצר, אשר בפשוטו הוא מה"ט דדינו כרה"ר, וא"כ מה ק"ל להרשב"א שמוציא מרשות משותפת לרשות משותפת ואין כאן חילוק דיורין, והרי סו"ס בביתם הם דיור אחד ובחצר הם ב' דיורים ולכן הו"ל כרה"ר כלפי הבתיים.

(ב) ונראה לבאר ד' הרשב"א, דהנה הבאנו בסוף סימן א' דד' הרשב"א בעבה"ק לאסור הטלטול מבית השותפין לבית פרטי של אחד מהם (ודלא כמשנ"ת בד' התוס'), ויל"ע בטעמיה דהרשב"א, אם האיסור בזה הוא כדין האיסור הוצאה מבית לבית דאסור משום שמוציא משלו לשל חבירו, וס"ל להרשב"א דאף אם הוא שותף בשל חבירו עדיין נשאר החילוק דיורין ונחשב כמוציא משלו לשל חבירו, או"ד דמודה הרשב"א למשנ"ת בד' התוס' דכה"ג אין חילוק דיורין מאחר שגם הוא שותף

^א והנה הרשב"א תי' דאסרו כדי שלא תשתכח תורת שיתוף, וצ"ב מאי ס"ד, והא בלא"ה רק מה"ט הצריכו חז"ל שיתוף בפנ"ע, וכמש"כ כן בריטב"א שם, דאל"כ הרי המבוי ג"כ נעשה משותף מכח עירובן בחצירות, אמנם להנ"ל יש לבאר דקשיא ליה דאמנם מכח הגזירה יתכן שתקנו שלא לדונם כמשותפים במבוי, אבל סו"ס מה יאסור עליהם להוציא למבוי, דלא מסתבר שתקנו איסור הוצאה חדש שאינו מתקנת עירובי חצירות, וע"ז תי' דמכח הגזירה תקנו לדונם כאינם מעורבים בחצירות כלפי הטלטול למבוי, וכ"כ החזו"א בסי' צ' סק"א.

^ב ואי"ז כקו' התור"ד שהבאנו בסימן הקודם בהערה א', דהתור"ד הק' שיעשו דיור אחד במבוי מכח עירובן בחצירות וכמו שביארנו שם.

^ג ויש להוסיף, דהתוס' לשיטתו באמת לא ס"ל כתי' הרשב"א, דבתי' הרשב"א נראה המכוון דכלפי המבוי אין אנו דנים אותם כמעורבים בחצירות, אך בתוס' דידן מוכח לא כן, דהרי כל היתר הוצאת כלי בתיים של המבטלים למבוי מיוסד ע"ז שהם מעורבים עמו כמש"כ התוס', ומתבאר דגם כלפי הוצאה למבוי דיינינן להו כמעורבין בחצירות, וכבר ביארנו כ"ז בסימן הקודם בקו' א' במוסגר.

ברשות חבירו, אלא דהרשב"א אוסר בזה מדין האיסור הוצאה לחצר שהוא משום דדמי לרה"ר, וס"ל לרשב"א דבית השותפין שדרים בו שנים נחשב כרה"ר כלפי בית היחיד.

ונראה להכריע כצד הב', מהא דכרך הרשב"א את האיסור טלטול מבית היחיד לבית השותפין עם האיסור טלטול מבית לחצר ולא עם האיסור טלטול מבית לבית, דזה לשונו בש"ג ס"ט [והעתיקו הביה"ל בס"י ש"ע ס"ג ד"ה או]: "הבתים אע"פ שתשמישן אחד אסור לטלטל מביתו של זה לביתו של זה עד שעירבו, ולא עוד אלא אפי' מביתו לבית המשותפת בינו לבין חבירו ומבית לחצר המשותפת לו עם חבירו אסור עד שיערבו" עכ"ל. ומדכרכם הרשב"א יחד נראה שיסוד איסורם שווה.

ועוד, שהרי הבאנו בסימן הקודם מהפמ"ג והאבנ"ז שביארו דהא דהוצרך הרשב"א לפרש איסורא דחצר רק משום דדמי לרה"ר, הוא משום שאין לאסור מצד האיסור הוצאה משלו לשל חבירו כיון שיש לו שותפות בחצר, וא"כ לדבריהם כ"ש דמביתו לבית השותפין אין לאסור מאותו הטעם, דבבית השותפין הם דיור אחד משותף ועדיף מחצר שאינם דיור אחד בחצר⁷.

(ג) ולפ"ז מתבאר היטב קו' הרשב"א בדין אין סומכין על עירוב במקום שיתוף, דכיון דלד' הרשב"א אף דיור אחד נחשב כרה"ר כל היכא דדרים בו רבים, על כן שפיר קשיא ליה דבמעורבים בבתי הר"ז מוציא מרשות משותפת לרשות משותפת, והיינו דשניהם דמו לרה"ר ולא הוי כמוציא מרה"י לרה"ר, ואף דבבתיים הם דיור אחד ובמבוי הם ב' דיורים ס"ל לרשב"א דזה לא משוי להו כמוציא מרה"י לרה"ר, אלא רק כשמוציא מדיור של אחד לדיור של שנים.

(ד) ונמצינו למידין לפמשנ"ת, דתוס' והרשב"א ס"ל לתרווייהו דאין לאסור מבית פרטי לבית משותף ומבית לחצר המשותפת מצד שמוציא משלו לשל חבירו אלא רק מחמת דדמי למוציא מרה"י לרה"ר, אלא דנח' התוס' והרשב"א מה מחשיבם כרה"י ורה"ר, אם חילוק "דיירים" או חילוק "דיורים", דלד' תוס' תלוי בדיורים, ולכן ס"ל מחד גיסא דמבית פרטי לבית משותף מותר כי מוציא מדיור אחד לדיור אחד, ומאידך גיסא – מבית משותף לחצר שיש בה דיורים חלוקים של אותם השותפים אסור כי מוציא מדיור אחד לדיורים חלוקים, אולם לד' הרשב"א תלוי בדיירים, ולכן ס"ל דמבית פרטי לבית משותף אסור, ומאידך גיסא – מבית משותף לחצר שיש בה דיורים חלוקים של אותם השותפים מותר כי בשניהם דרים אותם האנשים [הציור הפשוט שיהא נפ"מ ביניהם בזה הוא כמו שציירנו לעיל דיש ב' בתים בחצר ובא' דרים ראובן ושמעון יחד ובשני דר ראובן לבדו, דלד' הרשב"א יהא מותר להוציא מבית השותפין לחצר ומשא"כ לפמשנ"ת בד' התוס'"].

(ה) ויש להוסיף במח' תוס' והרשב"א, דלכאו' יהא חילוק ביניהם גם בביאור תועלת העירוב, דבפשוטו קודם העירוב החצר נידונית כרה"ר לגבי הבית ואחר העירוב נעשה הכל כרה"י, כי כולם נעשים כדרים בבית אחד וכסמוכין על שלחן אחד (כל' ריטב"א מח.), אמנם לפ"ד הרשב"א הוא להיפך דנעשים גם הבתים כרה"ר, דנכנסו הרבים לדור בכל הבתים. [אמנם פשוט דלאחר שנעשים הבתים והחצירות כולם כרה"ר ע"י העירוב – הדר דינם כרה"י, משום דשוב ל"ש לגזור בזה, כי הגזירה היא רק

⁷ שוב העירוני דיש לחלק, דהחצר הוי המשך דיור הבית ולכך לא חשיב חילוק דיורין בהוצאה מביתו לחצירו אף אם יש עוד רשות של חבירו (אלמלא דנידון כרה"ר), אך בית אחר שלו דהוי דיור בפנ"ע – בזה י"ל דמחמת שותפות חבירו שם נחשבים כדיורים חלוקים.

⁸ ועדיין יל"ע בד' הרשב"א, דלדבריו מ"ט לא נתיר מרשות משותפת לרשות משותפת גם כשהם של אנשים אחרים, כגון מבית ראובן ושמעון לבית שמעון ולוי או מבית ראובן ושמעון לחצר המשותפת לעוד בתים וצ"ע.

כשהבתים חלוקים מהחצר ויבואו לדמות לטלטול מרה"י לרה"ר¹, ועי' ל' הר"מ בפ"א מעירובין הל"ה "שיתערבו במאכל אחד... כלומר שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו... כשם שיד כולנו שוה במקום זה שנשאר לכולנו כך יד כולנו שוה בכל מקום שאחזו כ"א לעצמו והרי כולנו רשות אחד, ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להכניס מרה"י לרה"ר", עכ"ל].

(ו) אם כנים אנו במשנ"ת בד' הרשב"א דשנים הדרים בבית אחד ג"כ נידונים כרה"ר כלפי בית היחיד כמו חצר משותפת לגבי בית היחיד, לפ"ז עולה לכאן נפ"מ רבתא, דכשם שבחצר שאינה מעורבת אסור לטלטל כלי בית יותר מד"א לד' הרשב"א ודעימיה, ה"נ בבית של רבים יהא אסור לטלטל כלי בית אחר יותר מד"א, וכמו"כ בחצר המעורבת יהא אסור לטלטל כלי בית מחצר אחרת יותר מד"א, וזה דלא כד' הבית מאיר שהבאנו בסימן הקודם אות ד' (וכן דקדקנו שם מד' התוס'), ואמנם בביה"ל ר"ס שע"ב הביא דהבית מאיר פליג בזה ע"ד האבן העזר והגרעק"א שאסרו הטלטול ד"א אף בבית, אך הם אסרו טלטול ד"א אף בבית היחיד, ובהכרח שלא אסרו מטעם דדמי לרה"ר אלא מטעם אחר (עי' בקובץ ביאורי ענינים להגר"א גרבוז ר"פ כל גגות מה שביאר בזה), אולם לדרכו של הבית מאיר דאסור הטלטול ד"א מדין רה"ר – לדברינו עולה דלד' הרשב"א אף בבית השותפין ובחצר המעורבת יהא אסור לטלטל כלי בית אחר.

(ז) יש להעיר עוד על משנ"ת בד' הרשב"א, דהדרא קושיא לדוכתא – הקו' הג' הנ"ל בסי' הקודם מדין יורש דמבואר בברייתא ע: ששנים המעורבים בחצר וירש אחד מהם עוד חלק בחצר שלא נתערב עימיהם – הרי חלק זה אוסר עליהם, ולד' הרשב"א קשה דהרי מוציא מרשות משותפת לרשות משותפת של אותם אנשים, וצ"ל כמש"כ לעיל שם במוסגר דהחסרון הוא בעירוב, דכל שיש בחצר חלק שלא מעורב עימם לא מהני להו עירובן כלל זה עם זה, וצ"ע עוד בזה.

¹ אך מ"מ כלפי כלי בית מחצר אחרת ודאי דינם כרה"ר, דלא עדיפי משנים הדרים בבית אחד שנתבאר לד' הרשב"א דדינם כרה"ר כלפי בית היחיד.

סימן ד'

עוד בד' התוס' המבוארת בסי' ב'

(א) בסי' ב' ביארנו בד' התוס' דבגוונא שיש ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד – אין היתר לטלטל מהבתים לחצר אע"פ שיש לראובן חלק בכל הדירות, ומשום שהחצר נידונית כרה"ר כלפי הבתים מחמת שיש בה ב' דירות חלוקים (של ב' בתים).

אמנם צ"ע בזה מדברי התוס' בהמשך דבריהם שהעלו צד דשנים הדרים בבית אחד וביטלו בני החצר רשותם לאחד מהשנים – לו לבדו יהא מותר להוציא לחצר ולא לחבירו הדר עימו ע"ש, ולמשנ"ת הרי יש לאסור אף לו מחמת שיש ב' דירות בחצר, דיוור בית השנים השייכת לשניהם ודיוור שאר הבתים השייכים רק לו מכח הביטול, ודמי ממש לציור הנ"ל כשיש ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד, וצ"ע*.

(ב) **והנראה** בזה, דהנה באמת עיקר דברי התוס' להלן צ"ב טובא, מה שייך לחלק בדין אותה הוצאה ממש – דתלוי מיהו המוציא, והלא יסוד האיסור הוא החילוק בין הרשויות ומה זה תלוי אם ראובן הוא המוציא או שמעון הדר עימו. [גם צריך לידע מה דינו של אדם שלישי שאינו דר בחצר, אם דינו כראובן או כשמעון, דהרי בעלמא האיסור הוצאה לחצר שאינה מעורבת הוא לכל העולם ולא רק לדירים באותה החצר, ומה נשתנה כאן שדיינינן מיהו המוציא].

ובפשוטו הביאור בזה עפ"מ שמצאנו כיו"ב בד' הראב"ד המובא ברשב"א לעיל כו: דהמבטל לחבירו את רשות ביתו וחצירו אסור למבטל מדינא להוציא לחצר אף שלמקבל הביטול מותר להוציא מבית המבטל לחצר, וגם בדבריו קשה כנ"ל מה שייך לחלק באותה הוצאה ממש מיהו המוציא, אמנם הרשב"א שם ביאר זאת בשם הראב"ד בזה"ל: "והראב"ד ז"ל הפליא לעשות ואמר כי אפי' לר"א דס"ל דאף רשות ביתו ביטל לא לגמרי ביטל רשות ביתו לגביהן ושיהא הוא אורח אצלם, אלא עדיין הוא משייר דירתו שם, וכיון שכן אסור הוא להוציא מביתו לחצר משום דהו"ל כמוציא מרשותו לרשות חבירו, אבל להם מותר שאע"פ שהוא שותף עימם בבית אין אנו עושים הבית כרשות משותפת אלא כרשות מיוחדת לכל אחד ואחד מן הדירים שם והרי אלו מוציאין מרשות המיוחדת להן לחצירן המיוחדת להם ג"כ וכו' עכ"ל.

המתבאר בדברי הראב"ד דגם בתוך הרשות המשותפת נידונים הם כב' רשויות חלוקות, וכוונתו נראה דהו"ל כעין ברירה, דכל אחד כשמוציא מהבית המשותף נחשב כמוציא מחלקו בשותפות לחצר, וכעין מש"כ הר"ן בנדירים ר"פ השותפין דכל שותף כשמשמש ברשות השותפין מתברר מדין ברירה דבשלו הוא משתמש [אלא דשם הוא בדיני ממונות, וכאן א"צ לזה אלא סגי דלענין איסור רשויות נראה כ"א כשמוציא כאילו הוברר שמוציא מחלקו], וכן י"ל בד' התוס' דכל אחד מהשותפין כשמוציא נחשב שמוציא מחלקו בשותפות לחצר, ולכן לראובן מותר להוציא לחצר שכולה שלו מכח הביטול אליו, ומשא"כ שמעון דנחשב שמוציא מרשותו לחצר שיש בה חלק שלא ביטלו לו. [ולפ"ז

* גם קשה בדברי התוס' הללו סותרים לכאן' למש"כ תוס' מקודם דגם המבטלים היו מותרים להוציא למבוי אלמלא שהם חוזרים ומחזיקים בהאי הוצאה, ולהלן בסי' ו' יתבאר בזה כמה ישובים.

אדם שלישי מן השוק נראה לכאורה שיכול להיחשב כאורח של ראובן ומוציא מרשותו לחצר ומותר, וזהו בין בגוונא דהראב"ד ובין בגוונא דתוס'.

(ג) ומעתה נראה לומר דאע"פ שביארנו בד' התוס' דכל שיש ב' דיורים בחצר אסור להוציא מהבית לחצר גם כשיש לראובן חלק בכל הדיורים – משום דדמי למוציא מרה"י לרה"ר, מ"מ זהו רק לענין לאסור את שמעון להוציא לחצר, אך ראובן כיון שיש לו חלק בכל הדיורים הרי כשמוציא לחצר נחשב שמוציא משלו ולשו"ל כמוציא מרה"י לרה"י, דהכל חשוב כדיורים שלו, ולכן חילקו תוס' בין מקבל הביטול שמותר לו להוציא לחצר לבין חבירו הדר עימו שנאסר להוציא לחצר, ולדברינו הוא משום שחבירו הדר עימו נחשב כמוציא מרה"י לרה"ר ומשא"כ מקבל הביטול².

(ד) אמנם הנה לעיל בסי' ב' הקשינו ה' קושיות ע"ד התוס' אשר נתיישבו ביסוד שביארנו שם דכל שיש ב' דיורים בחצר אסור להוציא מהבית משום דדמי למוציא מרה"י לרה"ר, ולפ"מ שהגבלנו עתה חידוש זה דמ"מ אי"ז אסור לאותו שיש לו חלק בכל הדיורים – הדרא קו' הד' שם לדוכתא, ממש"כ תוס' הרא"ש ורבינו פרץ דחמשה הדרים בבית אחד ושכחו לערב צריכים כאו"א לבטל רשותן לבני החצר, והנה שם הרי הנידון הוא להתיר את שאר בני החצר להוציא לחצר, וכל שביטל להם אחד מהחמשה וקיבלו שותפות בבית החמשה הרי למשנ"ת היו צריכים להיות מותרים להוציא לחצר, וצ"ע. [ואולי י"ל כמש"כ לעיל שם במוסגר דלא מהני כלל ביטול של אחד מחמשה כשלא ביטלו כולם³].

(ה) והנה לעיל שם באות ו' כתבנו להוכיח דרבינו ירוחם ורבינו פרץ פליגי על משנ"ת בד' התוס' דכל שיש ב' דיורים בחצר נעשה כרה"ר כלפי הבית ע"ש, אמנם לפמשנ"ת עתה דכ"ז הוא רק לגבי אותו שאין לו חלק בכל הדיורים, לפ"ז י"ל דאין שום פלוגתא בין הראשונים וכדלהלן.

דהנה הבאנו ממשמעות דברי רבינו ירוחם דבני חצירו של היחיד אינם צריכים לבטל לו חלקו במבוי מאחר ובני חצר אחת אינם אוסרים זע"ז במבוי, ומאידך הערנו דבתוס' משמע לא כן מדכתבו לאסור את שאר בני החצירות להוציא למבוי רק משום שהם חוזרים ומחזיקים בהוצאה זו, ואם בני חצירו של היחיד אינם צריכים לבטל כלל, מ"ט אינם מותרים להוציא למבוי.

אמנם לפמשנ"ת י"ל דלא פליגי כלל, דרבינו ירוחם קאי כלפי אותו היחיד, והוא אכן יכול להוציא למבוי אף אם לא ביטלו לו בני חצירו את חלקם במבוי, דכיון שיש לו חלק בכל דיורי

² אמנם יש לציין דנראה דהרשב"א פליג על יסוד ד' הראב"ד ותוס', דהרי הבאנו בסימנים הקודמים שהרשב"א בעבה"ק אסר לטלטל מבית היחיד לבית השותפין, ולפ"ד הראב"ד יש להתיר עכ"פ לאותו היחיד להוציא מזל"ז כי נחשב כמוציא משלו לשלו, ומדלא חילק בזה הרשב"א נראה דפליג ואוסר אתרווייהו, וכן לעיל כו: הניח הרשב"א את ד' הראב"ד בצ"ע (וכתב ע"ז "ודבריו צריכים לי עיון וחקירה").

ונמצא לפ"ז דבהך גוונא שיש ב' בתים בחצר שבאחת דר ראובן לבדו ובשני דרים ראובן ושמעון יחד, לפ"ד הראב"ד ותוס' יהא מותר לראובן להוציא משני הבתים לחצר, ולשמעון יהא אסור להוציא מביתו לחצר (ומבית ראובן צ"ע, ועי' מש"כ בזה בסי' ו'), אמנם לפ"ד הרשב"א יהא אסור לראובן להוציא מביתו הפרטי לחצר, ומאידך גיסא מהבית המשותף לשניהם – יהא מותר לשניהם להוציא לחצר לפמשנ"ת בסי' הקודם בד' הרשב"א לקמן עב. דמרשות שותפות לרשות שותפות קא מפקי.

³ וי"ל עוד דתוס' הרא"ש ור"פ פליגי ע"ד הראב"ד ותוס' ביסוד זה דברירה וס"ל כד' הרשב"א שהבאנו בהערה הקודמת החולק עליהם. ועוד י"ל דפליגי על עיקר משנ"ת בד' תוס' דמותר להוציא מרשות משותפת לרשות פרטית של א' מהם וס"ל כהרשב"א שחולק ע"ז, אמנם להלן בסי' ה' יתבאר מתו"ד ר"פ דלא פליג בכ"ז, וכן מד' תוס' הרא"ש שכתב כתוס' דמותר ליחיד להוציא כלי בתיהם של המבטלים למבוי – נראה דס"ל כתוס' דמותר להוציא מרשות יחיד לרשות שותפות.

המבוי נחשב הוא כמוציא משלו לשלו, אך תוס' הרי קאי כלפי שאר בני החצירות, וכיון שאין להם חלק בכל דיורי המבוי הרי כלפיהם נחשבים הם כמוציאים מרה"י לרה"ר אלמלא שמבטלים גם בני חצירו של היחיד את רשותם במבוי, ואז יהא רק דיור אחד של היחיד במבוי, וממילא מדינא יהא מותר לכולם להוציא למבוי אלמלא שהם חוזרים ומחזיקים בכך.

כמו"כ במה שהבאנו מד' רבינו פרץ בדין צריך לבטל לכאו"א דאם ביטלו לאחד הועיל הביטול לאותו שביטלו לו ומותר לו להוציא לחצר, והערנו דלמשנ"ת בד' התוס' לכאו' ייאסר משום דאיכא ב' דיורים בחצר ודמי לרה"ר.

אמנם למש"כ עתה אין כאן פלוגתא, שהרי למקבל הביטול יש חלק בכל הדיורים ולכן אינו נאסר בהוצאה לחצר, ומשא"כ שאר בני החצר.

^י אלא דמ"מ אפשר לחלוק ע"ד ר"פ מטעם אחר, דכל ששאר בני החצר אסורים שוב לא מהני להו עירובן יחד וממילא גם מקבל הביטול ייאסר, וכמש"כ השעה"צ בסי' ש"פ סק"ה, והארכנו בנידון זה להלן סה:.

סימן ה'

עוד ביאורים בדברי התוס' ובשיטות רבינו ירוחם ורבינו פרץ

(א) כ' התוס' בד"ה בטילו וכו': "ומיהו לגבי בית היחיד ודאי מהני ביטול, ואפי' לשתף בתי האחרים מהני לענין שהיחיד שביטלו רשותן אצלו יכול להוציא כלי בתיהן למבוי, שהעירוב עושה אותן כבית אחד, וגם אם החצרות פתוחות זו לזו ועירבו יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי שנעשין הכל אחד ע"י עירוב... אבל השאר אסורין, שאם יוציאו הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קודם הביטול ובטל הביטול בכך" עכ"ל.

מבוארים בדברי התוס' ג' דרגות של חידוש, הא' שיכול היחיד להוציא כלי ביתו למבוי, הב' שיכול היחיד להוציא אף כלי בתיים של המעורבים עימו (בחצירו או בשאר החצירות ע"י פתח ביניהם), הג' שאף כל בני המבוי המעורבים עימו היו יכולים מדינא להוציא כלי בתיים למבוי אלמלא שהם חוזרין ומחזיקין בהוצאה זו ובטל הביטול בכך.

וצ"ב בכל הדינים הנ"ל, דהרי הבתים והחצירות הם של כולם והמבוי הוא רק של היחיד, וא"כ נמצא שמוציאים מרשות של רבים לרשות של יחיד ומ"ש מהוצאה מבית של יחיד לחצר של רבים שאינה מעורבת, וכן הק' בחזו"א סי' פ"א סק"ה, וכתב דעל דין הא' שיכול היחיד להוציא כלי ביתו למבוי י"ל דאין עירוב לחומרא ולכן נחשב שמוציא מביתו שלו למבוי שלו, אבל שאר הדינים צ"ע איך מותר להוציא כלי בתיים למבוי שלו.

(ב) ולעיל בסי' א' הבאנו דמד' הרשב"א והריטב"א משמע דס"ל באמת דאין להתיר ליחיד להוציא אלא את כלי ביתו למבוי ולא את כלי בתיים, וכן דקדקנו מד' רש"י, ולכאור' ביאור שיטתם הוא כקו' החזו"א, דמבית היחיד יכול להוציא משום דאין עירוב לחומרא, אך כלי בתיים אף היחיד אינו יכול להוציא כי הוי הוצאה מרשותם לרשותו, וד' התוס' צ"ע.

(ג) ובישוב ד' התוס' מצאנו כמה דרכים:

א. כבר הבאנו לעיל בסי' א' לחדש בד' התוס' דאין איסור טלטול מרשות שותפות לרשות פרטית של אחד מהם, ועל כן כיון שהיחיד בעל דיורי המבוי יש לו שותפות עימם בדיורי הבית אין כאן חילוק דיורים ביניהם ומותר להוציא מזל"ז.

ב. י"ל דתוס' קאי אליבא דמ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף (והכי קי"ל כמבואר בשו"ע סי' שפ"ז), ועל כן כיון דלולי הביטול מותרים כולם לטלטל למבוי אמרי' דאין ביטול לחומרא ואין

* וכן מבואר במהרש"א בסו"ד התוס' דסוגיין קאי כמ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף ע"ש, וכן מש"כ תוס' בהמשך דבריו "ומ"מ יחיד במקום נכרי לא חשיב ע"י עירוב" נראה דמתפרש רק למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף לפמש"כ בקרן אורה שם (וכדבריו משמע להדיא ברבינו פרץ שם).

לאסור מכח הביטול, וכ"כ בס' שלום יהודה סי' ל' (להגר"א פלאצינסקי זצ"ל) ע"ש שהאריך בביאור הדבר ובפירוש הסוגיא עפ"ז, וכבר העלה צד זה בחזו"א סי' פ"א סק"ד.²

אמנם צ"ע בזה, דכאן הלא צריכין לביטול כדי לסלק את העכו"ם מלאסור עליהם, וא"כ לכאור' הוי תרתי דסתרי לסמוך על הביטול כדי שהעכו"ם לא יאסור עליהם ולדון את הביטול כליתא לענין שלא יאסור מקבל הביטול עליהם, ועי' בשלום יהודה שם מה שהאריך ליישב זאת וצ"ע.³

ונראה לבאר בכמה אנפי, חדא י"ל שדיורי ביטול לא הוו דיורים חשובים לאסור (בדומה לדירת אורח או דירה בלא בעלים) ועל כן הגם דמכח הביטול מסתלק העכו"ם מ"מ אי"ז דיור האוסר על המבטל, וכע"ז מתבאר בל' רש"י לעיל מח: גבי עירוב דאין דיורין להחמיר, ופרש"י שם וז"ל; "הא לא דיירי ממש בגוה דליבעי עירובן בבית אחד", עכ"ל. וי"ל עוד בזה ע"פ ל' הרמב"ן בפסחים ד: דביטול אין ענינו נתינת רשות כי אם הסתלקות ועל כן י"ל דלא נעשה זה כלל רשות ידיהו לאסור עליה אלא רק מבטל את רשותו מלאסור הוא עליהם. וי"ל עוד באופ"א, דאף אם נימא דדיורי ביטול ראויים לאסור על המבטל, מ"מ יש לחלק דהיינו רק בדיור אחר מדיור המבטל וכגון הדר בב' בתים וביטל את אחד מהם, שמצד עצמם הם ב' דיורים אלא שלולי הביטול אינם אוסרין זע"ז מחמת שהם של אדם אחד ומשא"כ אחר הביטול, אולם בגוונא שמבטל רשות חצירו לאחר בזה י"ל דודאי אינו אוסר לטלטל לבית, כי כל דיור החצר הוא מכח דיור הבית ולא שייך איסור טלטול באותו דיור עצמו מבית לחצר.⁴

² אלא שדחה דלא שייך שיערבו כולם יחד, כי בני חצירו של המן אינם יכולים לערב עימם. אמנם בפשוטו נראה דהמן דר בחצר לבדו, דהרי בסוגיין מבואר דחיפשו עיצה לתקן את המבוי ולא את החצר שדר בה המן. אמנם כנראה ד' החזו"א דלא מסתבר שדר המן לבדו בחצר (ועוד יתכן דלא מסתבר ליה דחיפשו עיצה דחוקה כ"כ רק כדי לתקן את המבוי שאינו משמש בד"כ אלא להילוך, ולכן פירש שחיפשו בעיקר לתקן את החצר שהמן דר בתוכה, אמנם מצאנו במתני' ריש פרקין שחיפשו לתקן את המבוי, וצ"ע), וע"ש בחזו"א סק"ב שנדחק לפרש מחמת כן דב' ביטולים היו בסוגיין, חד בחצירו של המן, וחד של בני המבוי לאחד מהם, וע"ש עוד בסק"ו על מש"כ התוס' דאם יוציאו הרבים למבוי בטל הביטול בכך והו"ל רבים במקום נכרי, וכתב החזו"א דלדבריו ה"נ דאסור משום חסרון שיתוף, דאף למ"ד סומכין אעירוב במקום שיתוף – הרי החצר שהמן בתוכה לא נתערבה עמהם. אמנם מדהשמיטו התוס' טעם זה נראה כמש"כ דהמן דר בחצר לבדו ושפיר עירבו כל החצירות יחד, וכן נראה ממש"כ תוס' דאם עירבו כולם יחד יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי, ולפ"ד חזו"א הרי לבני חצירו של המן לא מהני כי אינם יכולים לערב יחד. [אמנם ממש"כ תוס' דמהני לבני חצירו של היחיד שעירבו עימו אין להוכיח דלא כחזו"א, די"ל שהביטול במבוי לא היה לאותו שביטלו לו בחצירו של המן, וכן נראה שנקט החזו"א, דאל"כ ל"ק ב' קושיותיו שם בסק"ה, אולם צ"ע שכ"ז סתום בגמ' ובראשונים]. גם ממה שדנו תוס' דע"י עירוב לחוד ייעשו כחד, ופי' הקר"א כוונתם דהיינו עירוב כל החצירות דרך פתחיהם (וכ"מ להדיא ברבינו פרץ) מבואר דכל בני החצירות יכולים לערב יחד, וכן מבואר ממה שפי' המהרש"א בסו"ד התוס' דכל בני החצירות מערבין יחד ע"ש, ואמנם החזו"א שם בסק"ט תמה עליו לשיטתו דבני חצירו של המן לא עירבו עימם.

³ עוד צ"ע, דנראה להוכיח דלא שייך לומר גדר זה דכל להחמיר דיינינן כאילו לא ביטלו כלל, דהנה לקמן סח: איכא פלוגתא אם מבטלין וחוזרין ומבטלין, ובתחילת הסוגיא מבואר שם הטעם דלא מהני – משום דע"י הביטול נסתלק המבטל והו"ל כבן חצר אחרת, וקשה דנימא אין ביטול לחומרא, אלא מוכח דאף לחומרא דיינינן את הביטול.

⁴ והיינו כי בפשוטו אין דין הביטול קובע מציאות דיורין אחרת (כבעירוב) לדון את מקבל הביטול כדר הוא בחצר ושוב אין החצר שייכת לבית המבטל, אלא דמקבל הביטול נחשב רק כבעלים על הדיור המציאותי של המבטל שם, ובפשוטו אם יסתלק או ימות המבטל תהיה החצר המבוטלת כדין דירה בלא בעלים, דהרי מקבל הביטול אינו דר כאן בפועל אחר הביטול (ועי' במאירי סו: שהיה לו צד דשייך לבטל אף לא' מן השוק למ"ד יש ביטול מחצר לחצר), ואף אם הוא דר בחצר זו אין לומר דחלק המבטל בחצר נכנס בכלל חלק מקבל הביטול, וראיה לזה, דהנה הרי פשוט דב' חצירות שעירבו יחד ואח"כ נתרחבה חצר אחת (ע"י העתקת מחיצותיה להיקף גדול יותר) לא נימא דחלק ההרחבה אינו בכלל העירוב, כי הרי העירוב הוא על הדיור ודיור אחד הוא, ומ"מ במקבל הביטול שעירב את חלקו בחצר ואח"כ ביטל לו אחר את חלקו בחצר – מבואר ברש"י לעיל כו: דחלק זה אינו בכלל העירוב ע"ש, ומוכח דאין חלק הביטול נכנס בכלל דיורו של מקבל הביטול, אלא נשאר

[אמנם יש לציין דברש"י לקמן סח. ד"ה פנו מבואר דיש ביטול להחמיר אף לאסור מבית המבטל לחצירו המבוטלת לאחר, וכן מבואר שם בהרבה ראשונים]. אך בד' התוס' מצאנו שנח' האחרונים, דהנה לקמן סד. במעשה דחופה כתבו התוס' דאם מבטל את ביתו מלבד חדר אחד אסור לו להוציא מהחדר לבית המבוטל "כמו מבית לחצר", ונח' האחרונים בפירוש דבריו אם כוונתו לאסור משום דחוזר ומחזיק כמו דאסור מבית לחצר כשביטל אף רשות ביתו (ובהכי איירי תוס' שם לעיל מינה), או דכוונתו לאסור משום מוציא מרשות לרשות כמו מבית לחצר כשלא ביטל רשות ביתו. ובב"י סי' שפ"א למד כאופן הא' (וכ"כ בא"ר לבוש וח"א) ולכן כתב דאחר שהחזיקו בבית מותר לו להוציא לחדר, וכאופן זה מבואר להדיא ברבינו פרץ לקמן סח.; אך בביה"ג גר"ז ועצ"א מבואר כאופן הב', וכ"כ המשנ"ב שם סקכ"ב. ולכאור' לד' הב"י ודעימיה הא דאין איסור מדינא הוא כי אין ביטול להחמיר].

שו"ר שמהלך זה אינו מספיק ליישב ד' התוס', שהרי בתוס' מבואר דגם אם עירבו רק בני חצירו של היחיד עמו, מותר לו להוציא את כלי בתיהם למבוי, ובכה"ג הרי לא שייך לומר אין ביטול לחומרא, כי גם לולי הביטול אוסרים עליהם בני שאר החצירות, וצ"ע].

ג. עוד שמעתי בישוב ד' התוס', דהנה אם ב' חצירות פתוחות זו לזו וכל חצר פתוחה למבוי אחר ועירבו החצירות זע"ז, לכאור' למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף נעשים כולם כמשותפים במבוי של כל חצר וחצר (אף שמעיקרא אין להם שום חלק במבוי זה), וא"כ י"ל דה"ג בניד"ד הגם שביטלו כולם חלקם במבוי ליחיד, מ"מ מכח שותפותם בחצירות חל שיתוף של כולם יחד במבוי עם היחיד (למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף), ואף שכתבו תוס' דע"י עירוב אינם חשובים כיחיד במקום עכו"ם, י"ל דאחר הביטול שאני דהויא כרשות דחד וכולם משותפים עימו בדיוור שלו ובאים מחמתו וכה"ג יתכן דשפיר חשיב עדיין כחד במקום עכו"ם^ה.

הוא כדיוור בית המבטל ורק מקבל הביטול קיבל בעלות ע"ז. ראה זו שמעתי מהגר"ג כהן שליט"א. [אלא דצ"ע בזה ממש"כ הפמ"ג סי' שפ"א א"א סק"ב לדון דבשכח אחד ולא עירב וביטל לאחד מבני החצר ועזב מקבל הביטול את ביתו בשבת שרי לכולם כדין דירה בלא בעלים].

ה והנה לפמשנ"ת נמצא דל"ש לומר דלענין לאסור עליהם דיינינן את הביטול כליתא, ויש להעיר לפ"ז על עיקר הישוב בד' התוס', דהרי בנידון דידן אף לולי הביטול ישנם כמה חצירות במבוי שאוסרות זע"ז, אלא שביארנו תוס' קאי כמ"ד דסומכין על עירוב במקום שיתוף ועל כן אין החצירות אוסרות זע"ז לולי הביטול, אך באמת הנה לקמן בסוגיא דסומכין על שיתוף במקום עירוב ביארנו כמה דרכים ביסוד דין סומכין על עירוב במקום שיתוף, ומכמה ראשונים הוכחנו דגדר הדין הוא דחל חלות שיתוף בפנ"ע במבוי מכח העירוב (ועל כן הצריכו שיהא מונח העירוב במקום הראוי גם לשיתוף), ולפ"ז לכאור' בניד"ד דביטלו את המבוי ליחיד לא חל כלל השיתוף במבוי, והדק"ל דאף אם אין דיוור ביטול אוסרים על המבטל, אך כאן הלא בלא"ה כל חצר אוסרת על חברתה. אמנם ע"ש שהוכחנו מד' התוס' דידן דגדר הדין הוא דכל שעירבו בחצירות הרי הם יוצאים כדיוור אחד למבוי וא"צ כלל שיתוף, ולפ"ז את"ש.

^י שפירשו שם דרבא היה אסור בטלטול מביתו לחצירו אחר שביטל את החצר, ואמנם יש לציין דבתוס' עט: מבואר שהעמידו את מעשה דרבא בגוונא שהיו עימו עוד בחצר ולא עירבו (וכ"כ בק"נ שם אות ק' בד' התוס'), ואת"ש היטב תוס' לשיטתייהו הוכרחו לפרש כן כדי לבאר מ"ט נאסר רבא לטלטל לחצר.

^י אמנם עי' בסי' הבא שיישבנו ע"פ דרך זו סתירת דברי התוס' בחידוש הג' הנ"ל (באות א'), אם גם המבטלים מותרים מדינא לטלטל למבוי לולי שהם חוזרין ומחזיקין, ודין זה לא מבואר בתוס' אלא בגוונא דעירבו כל בני החצירות יחד, ובזה אכן יש רווח גדול במהלך הנ"ל.

^ח אמנם עי' להלן סה: שביארנו דנח' הראשונים אם יחיד הדר עם עכו"ם ועירב ישראל אחר עימו מחצר אחרת – אם חשובים עי"ז כשנים במקום עכו"ם או לא, ודברינו יתכנו רק להך צד דעדיין חשובים כחד במקום עכו"ם.

^ט והנה התוס' בסוף דבריהם הקשו על דברי רבא "א"כ בטלת תורת עירוב מאותו מבוי", דהא מעיקרא נמי דוקא ע"י עירוב התיר אביי כדי לעשות תקנה לכולם שהיחיד יוציא כלי בתיהם למבוי ע"ש, וקצ"ב דהא רק בחצירות עשו עירוב אבל לא שיתפו במבוי, וע"ז הוא דאמר רבא דבטלת תורת עירוב מאותו מבוי, אמנם להנ"ל את"ש

[והנה במהרש"א פי' קו' התוס' דע"י עירוב ייעשו כחד במקום עכו"ם, דכוונת תוס' לעירוב עם הביטול, וצ"ב כוונתו, ואפשר דהיינו כמשנ"ת שחל ממילא דין שיתוף על הביטול, אלא שלדברי המהרש"א הרי מבואר בתוס' דכה"ג אינם חשובים כחד במקום עכו"ם, אמנם כל האחרונים נח' ע"ד המהרש"א בכוונת התוס', וכדבריהם מפורש ברבינו פרץ דהקושיא היא על עירוב לחוד בלא ביטול, והארכנו בזה בהמשך הסוגיא].

אמנם מחודש מאד לפ"ז מש"כ תוס' דמ"מ אסורים המבטלים להוציא למבוי משום דחוזרים ומחזיקים, דלמשנ"ת הרי הם מוציאים מכח שיתופם עם היחיד ולמה נחשבים כחוזרים ומחזיקים, שהרי בהמשך דבריהם דנו תוס' להתירם ע"י שהביטול יחול גם אליהם, והיינו דמה"ט לא חשיבי כחוזרים ומחזיקים מאחר ומוציאים מכח שהביטול חל גם אצלם ולא מכח בעלותם שקודם הביטול (וכמשנ"ת בזה בסי' הבא), וצ"ע בזה"א.

(ד) עוד שיטות מצאנו בראשונים בסוגיין; חדא, ד' רבינו ירוחם בנתיב י"ב חי"ז שנראה מדבריו דלא כחידוש הג' בתוס' (שנתבאר לעיל באות א'), דאף שהיחיד מותר להוציא כלי בתיהם של המעורבים עמו למבוי, מ"מ הם בעצמם אסורים מדינא, ולא כמש"כ תוס' דאסורים הם רק משום דחוזרים ומחזיקים ברשות שביטלו ובטל הביטול בכך, דו"ל רבינו ירוחם: "גוי שדר במבוי ויש כמה חצרות מיהודים פתוחים למבוי והגוי אינו רוצה לשכור להם רשותו, יבטלו כל בעלי החצירות רשותם של מבוי יחד לאחד מחצר אחרת והו"ל אותם בעלי החצר כמו יחיד כי אותם כל בעלי החצר חשובים כאחד לגבי המבוי כמו שכתבתי למעלה, ויהיה מותר עם הגוי בלא שכירות... מאחר שביטלו ליחיד אחד מן החצר... מ"מ מהני שאותו היחיד שביטלו לו כולם רשותם... ואפי' לכל בני אותה חצר מהני שיכול אותו יחיד להוציא כליהם של כל בני חצירו למבוי... ואם החצירות כולן פתוחות זו לזו ועירבו יכול אותו היחיד להוציא מכל החצירות והבתים למבוי" וכו' עכ"ל.

הנה מבואר בכל דברי רבינו ירוחם כד' התוס' דמותר ליחיד להוציא כלי בתיהם של המבטלים למבוי ומ"מ להם עצמם אסור להוציא למבוי, אולם טעמייהו דהתוס' הוא כי הם חוזרים ומחזיקים, אך בדברי רבינו ירוחם מתבאר דבני חצירו של היחיד אינם מבטלים לו אלא דחשובים כאחד לגבי המבוי ואינם אוסרים עליו [ומש"כ "כמו שכתבתי למעלה" כוונתו למש"כ שם כד' הרא"ש דב' ישראלים בחצר אחת חשיבי כחד במקום עכו"ם במבוי], ואעפ"כ אינם מותרים להוציא למבוי, ובהכרח דמדינא אסורים בזה². [ובסוס"י ז' ביארנו שכד' רבינו ירוחם נראה לפרש גם בד' הרא"ש בישוב סתירת דבריו מסוס"י

היטב, דגם במבוי חל שיתוף, ורק מה"ט הותר ליחיד להוציא כלי בתיהם למבוי [ולפי פשוטו צ"ל דפשיט"ל לתוס' דכל שעירבו בחצירות סגי בזה שלא יבטל תורת שיתוף מהמבוי].

'ויל"ע לפ"ז דא"כ אף כשאין החצירות פתוחות זל"ז נימא שאחר הביטול יעשו שיתוף עם היחיד דרך המבוי ויוכל היחיד עי"ז לטלטל כלי בתיהם למבוי, ואפשר דלא שייך שמי שביטל לחבירו את חצירו יחזור ועירב עימו חצר זו שביטל לו, דהוי זאת כחזרה מהביטול, וכל שאינו רוצה לחזור בו מביטולו או שאינו יכול לחזור בו (דהיינו אחר חזקה) לא שייך לערב עימו חלק זה, ורק בניד"ד שהחצירות פתוחות זל"ז ועירבו, בזה אמרי' דמדין סומכין על עירוב במקום שיתוף מהני, כי הם יוצאים למבוי כבני דיורו של היחיד בחצר. [ואולם זה תלוי בגדר דין סומכין על עירוב במקום שיתוף וכנ"ל בהערה ה'].

^א ויש לעיין לקושטא דמילתא דאם אין הם חוזרין ומחזיקין בזה מ"ט באמת לא יותרו כולם מה"ט דסומכין על עירוב במקום שיתוף. ומהגר"ג כהן שליט"א שמעתי ליישב לפי הצד שבכל ביטול לאחד המבטל הוא הנשאר לאסור כלפי מי שלא ביטל לו, וא"כ כל בני חצר אחת אוסרים על שאר בני החצירות. אך לענ"ד א"א לומר כן כמש"כ להלן סי' אות ח' ע"ש.

^ב ועי' גם בחי' בית מאיר שנקט כן, דהמבטלים אסורים מדינא להוציא כליהם למבוי אע"פ שהיחיד מותר בכך, והשיג ע"ד התוס' שאסרו למבטלים רק משום היותם חוזרים ומחזיקים.

א' לסי' ד' שהק' החזו"א בסי' פ"א סק"ד, ולפ"ז גם ד' הרא"ש היא כן דהמבטלים אסורים מדינא להוציא את כליהם למבוי ומשא"כ היחיד³.

וצ"ב מאי שנא שהוא מותר להוציא את כליהם למבוי והם אסורים בכך, והרי אותה הוצאה היא ומה נפ"מ מיהו המוציא.

(ה) ונראה דמבואר בזה שיטה אמצעית בדין הוצאה מרשות פרטית לרשות משותפת, דהנה להאופן הראשון הנ"ל באות ב' עולה דלד' תוס' מותר לטלטל מרשות פרטית לרשות משותפת, ולד' הרשב"א ודעימיה אסור לטלטל מרשות פרטית לרשות משותפת כמו מבית לחצר, אמנם לד' רבינו ירוחם בזה תלוי מיהו המוציא, דכשהיחיד מוציא נחשב הוא כמוציא משלו לשלו ומותר, וכשהם מוציאים נחשבים הם כמוציאים משלהם לשלו ואסור.

וכדרך אמצעית זו מתבאר בד' הראב"ד המובא ברשב"א לעיל כו: שכתב דיחיד שביטל רשות ביתו וחצירו לא נסתלק מהבית לגמרי אלא נחשב הוא כשותף בבית ואסור לו מדינא להוציא לחצר אך להם מותר, וגם שם ענינו הוא דבחצר הוא רשות פרטית של מקבלי הביטול ובבית הם שותפים עימו, וחילק בזה הראב"ד מיהו המוציא, וזה ממש כמשנ"ת בד' רבינו ירוחם, וכבר ביארנו בסי' הקודם את ד' הראב"ד דהו"ל כעין ברירה שכ"א כשמוציא נידון שהרשות היא רק שלו בהך הוצאה. [ולעיל שם ביארנו כן גם בד' התוס' בהמשך דבריו, ובסי' הבא אי"ה נרחיב בזה ובסתירת ד' התוס'].⁴

(ו) עוד שיטה מחודשת מצאנו ברבינו פרץ בסוגיין, דמותר לכולם מדינא להוציא כלי בתייהם למבוי, אך רק דרך חצירו של היחיד ולא להדיא דרך חצרותיהם, דזה לשונו: "...דגם לדידהו איכא שפיר נפקותא, כגון שהחצירות פתוחות זו לזו ועירבו ביחד, והשתא הם יכולים להביא כליהם בחצר אותו יחיד שביטלו אצלו ואותו יחיד יוציא כליהם מחצירו למבוי והם ישתמשו בהם במבוי, אבל הם המבטלים אסורים להוציא מחצירו של היחיד למבוי כדאמר' לקמן דחמשה לגבי חד לא הוו אורחים" עכ"ל.

משמעות דבריו דכל ההיתר להוציא כלי בתייהם למבוי הוא רק דרך חצירו⁵, וצ"ב מ"ש, והרי לדידן דקיי"ל כר"ש חצר ומבוי רשות אחת הם לכלים ששבתו בתוכן וכל האיסור הוא מחמת ששבתו בתייהם וא"כ מה הנפ"מ דרך איזה חצר מוציאים למבוי⁶.

³ אמנם נראה לכא' דלד' רבינו ירוחם יהא מותר לבני חצירו להוציא את כלי בית היחיד למבוי, ומשא"כ לפ"ד התוס' שגם הם ביטלו לו חלקם במבוי, והרי הם חוזרין ומחזיקין בהוצאה זו. [ולפמ"ש"כ להלן באות ח' ובסי' הקודם אות ה' לבאר בתרי אנפי די"ל שגם התוס' מודו לרבינו ירוחם דבני חצירו של היחיד אסורים מדינא להוציא למבוי, לפ"ז יתכן דגם לד' תוס' אינם צריכים לבטל לו חלקם במבוי, וממילא יהא מותר להם לכא' לטלטל כלי ביתו של היחיד למבוי].

ועי' ברש"י שכתב דאהני הביטול לרבים שיוכלו לטלטל במבוי כלים ששבתו בתוכן וששבתו בבית היחיד, ומשמע שאין להם היתר להוצאת הכלים מביתו למבוי אלא רק לטלטלם בתוך המבוי, אך יתכן דקאי על כלל בני המבוי אבל בני חצירו מותרים אף בהוצאת כליו למבוי.

שו"ר במהרש"א שנקט דאף בני חצירו של היחיד צריכים לבטל לו חלקו במבוי ע"ש (ועי' בחזו"א סי' פ"א סק"ח מה שתמה עליו).

⁷ ויש שדחו דאורחא דמילתא נקט שכדי שיסייע להם בהוצאת כליהם למבוי צריכים לכה"פ להביא את כליהם אליו, אולם ממש"כ ר"פ גם על המבטלים עצמם שאסורים להוציא "מחצירו של היחיד" ולא מחצרותיהם, משמע להדיא דמחצרותיהם פשוט דאסור מדינא וכל הנידון להתיר הוא רק דרך חצירו.

(ז) **ושמעתי** לבאר ד' הר"פ על דרך הראב"ד הנ"ל, דההוצאה מרשות פרטית לרשות משותפת מותרת רק בדרך ברירה שנוכל לדון כמוציא מרשותו של היחיד לרשותו של היחיד, אלא דהראב"ד תלה ברירה זו במוציא, דכל מי שמוציא נידון כמוציא משלו, אך בד' ר"פ כאן י"ל שתלוי מאיזה חצר מוציאים, דכיון שכאן מה שנידונים כולם כדרים בכל החצירות הוא רק מהל' עירוב, אך באמת כ"א דר בחצירו, על כן תלינן הברירה מאיזה חצר מוציאים, דאם מוציאים דרך חצירו של היחיד נחשבים כולם כמוציאים משלו לשלו, אך אם מוציאים דרך חצירותיהם נחשבים כולם כמוציאים משלהם לשלו ואסור מדינא.

[ולפ"ז בגוונא דהראב"ד דהבית הוא באמת של המבטל לכאן יחלוק ר"פ ע"ד הראב"ד, ולדעתו ראוי שייאסר לכולם להוציא לחצר, ומאחר שמפורש במתני' כג. להתיר להם הרי בהכרח יסבור הר"פ כש"ר שם דבביטול מסתלק המבטל לגמרי ואין שם רשות השותפין כלל].

אמנם יש להוסיף, דסו"ס הרי גם בחצירו של היחיד דרים עוד אנשים עימו, וא"כ מהיכ"ת לדון את הוצאת כלי בתיהם של שאר החצירות דרך חצירו של היחיד כהוצאה משל אותו היחיד דוקא ולא משל שאר בני חצירו. וי"ל בפשיטות דכל שאין הכרעה איך לדון את ההוצאה, שפיר יכולים לדון להיתר כאורחים שלו וכמוציאים משלו (ובפרט כשהם גם מוציאים לדיוריו של היחיד במבוי), וכמשנ"ת בסי' הקודם (סוף אות ב') לד' הראב"ד דכשאדם שלישי מן השוק מוציא מהבית לחצר מסתבר דאפשר לדון כאורח של מקבלי הביטול וכמוציא משלהם לשלהם.

אך לפ"ז בני חצירו של היחיד אה"נ יהיו אסורים מדינא לטלטל למבוי, וכל הצד להתיר להוציא דרך חצירו של היחיד הוא רק לשאר בני החצירות^{טו}.

(ח) **ועפמשנ"ת** בד' הר"פ יש מקום לבאר גם בד' התוס', דמה שדנו להתיר מדינא למבטלים להוציא את כליהם למבוי לולי שהם חוזרים ומחזיקין ברשותם שבמבוי – זהו רק דרך חצירו של היחיד (וכן רק לבני שאר החצירות) אך דרך חצירים מדינא אסור להם. [אמנם ליחיד גופיה משמע מסתימת דברי התוס' דמותר לו אף דרך חצירותיהם של המבטלים, וי"ל דבזה ס"ל לתוס' כהראב"ד דהוא עצמו לעולם נידון כמוציא משלו לשלו].

^{טו} ואמנם אילו היה זה חצר פרטית של היחיד היה מקום לומר שאין איסור להוציא כלים ששבתו בבית ראובן מחצר למבוי ששניהם של שמעון [עי' מש"כ בדין זה בר"פ כל גגות], אך כאן הלא בפשוטו דר אותו היחיד בחצר עם עוד מבני המבוי כמבואר בתוס', ועוד דכיון שכולם מעורבים עימו ולא יצאו הכלים עדיין ממקום היתרם – בזה ודאי אסור להוציא למקום אחר כמבואר כה"ג בתוס' צא. ד"ה ושמואל, וכ"ה בפשוטו בגמ' צב. "מאי למטה למטה לבתים" ע"ש, ועי' בקובץ ביאורי ענינים ר"פ כל גגות שהרחיב בזה.

^{טז} ועפ"ז נראה להוסיף דבר נחמד, דהנה התוס' כתבו מתחלה דעירוב של בני חצירו של היחיד מהני לענין שיוכל לטלטל כלי בתיהם למבוי, ואח"כ כתבו דאם כל החצירות פתוחות זל"ז ועירבו מהני לכולם, אבל רבינו פרץ לא כתב הך גוונא דבני חצירו עירבו עמו ומהני לטלטל את כליהם למבוי, אלא כתב מתחלה דמהני לבית היחיד ואח"כ כתב דמהני נמי לכל בני החצירות אם הם פתוחים זל"ז ועירבו, והלא דבר הוא שהשמיט את האופן הפשוט שאין כל החצירות פתוחות זל"ז אבל בני חצירו מעורבים עמו (דבל"ז גם כלי ביתו אינו יכול להוציא למבוי, ועי' לעיל סי' א' הערה א'), אשר בכה"ג מצי להוציא למבוי הן את כליו והן את כלי שאר בני חצירו.

אכן לפמשנ"ת יתכן דלד' הר"פ אין היחיד יכול להוציא את כלי בתיהם של בני חצירו למבוי, דנחשב כמוציא משלהם לשלו, ורק כלי שאר בני החצירות יכול להוציא דרך חצירו למבוי, כי כיון שאין החצר שלהם אלא שלו – ד"ז קובע לדון כמוציא משלו וכמשנ"ת, אך בכלי בני חצירו אין סיבה לדון כמוציא משלו כיון שהחצר היא גם שלהם והכלים שבתו בבתיהם. וע"ע מש"כ בזה באופ"א בסי' ח' הערה י"א.

ולפ"ז יש לבאר כן גם בד' רבינו ירוחם, דאף דמוכח מדבריו דלבני חצירו של היחיד אסור מדינא להוציא למבוי, מ"מ י"ל דמודה רבינו ירוחם שלבני שאר החצירות מותר מדינא להוציא למבוי דרך חצירו של היחיד (ורק משום חוזרים ומחזיקים אסור להם), ונמצא א"כ שאין הכרח דתוס' ורבינו ירוחם פליגי בדין המבטלים אם אסורים מדינא לטלטל למבוי או לא.

וע"ע בסי' הקודם שהעלינו אופן נוסף לדון דתוס' ורבינו ירוחם לא פליגי.

וע"ע בסי' הבא עוד צדדים בד' התוס' (בישוב סתירת דבריו).

סימן ו'

בסתירת דברי התוס' דלחמן בר ריסתק בדין הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית

(א) כ' התוס' בד"ה בטילו וכו': "...וגם אם החצירות פתוחות זו לזו ועירבו יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי... אבל השאר אסורין שאם יוציאו הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קודם הביטול ובטל הביטול בכך... וא"ת כיון שכל החצירות נעשות אחת... כשיבטלו המבוי לאחד למה יהיו הם אסורים וכי אם שנים דרים בבית אחד וביטלו בני החצר רשותם לאחד מהשנים וכי לבדו יהא מותר להוציא מן הבית לחצר וחבירו הדר עמו יהא אסור ולא יועיל הביטול לו" וכו' עכ"ל.

בפשוטו קושיית התוס' תמוהה ביותר, דהלא להדיא כתבו תוס' מקודם דאיסורם של המבטלים להוציא למבוי הוא רק משום היותם חוזרין ומחזיקין ברשותם שבמבוי ובטל הביטול בכך, ואדרבא הרי מזה גופא שרק מה"ט אסרו תוס' מקודם משמע שמדינא הוה פשיט"ל לתוס' שאף המבטלים מותרים לטלטל לחצר מכח עירובן עם היחיד (וכמו שהארכנו לבאר בסימנים הקודמים), וא"כ מה חידשו תוס' בקושיתם זו, ואף בתי' לא כתבו ליישב דאסור משום חוזרין ומחזיקין. וצ"ע.

(ב) **אכן** הביאור בדברי תוס' הוא דב' נידונים שונים המה, דמקודם דנו תוס' להתיר למבטלים להוציא למבוי אע"פ שהמבוי הוא של היחיד לבדו מכח הביטול, ושם הנידון להתיר הוא מצד הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית שלו וכמשנ"ת בסימנים הקודמים, וע"ז כתבו תוס' לאסור להם משום חוזרין ומחזיקין – כיון שמוציאים לחלקו והוי חזרה ממה שביטלו לו, אך בקו' זו חידשו תוס' לדון דהם עצמם יזכו ג"כ בביטול עם היחיד, כי הביטול איננו מתייחס במסוים אל הגברא מקבל הביטול אלא לדיוור שלו, וכיון שהם שותפין בדיוורו ע"י העירוב הרי ממילא זוכים גם הם בביטול, וזהו שדימו זאת התוס' לשנים בבית אחד דמכח היותם דיוור אחד זכו שניהם בחלק הביטול שמתייחס לדיוור המשותף שלהם, ומצד זה ס"ל לתוס' דאין לאסור מחמת שחוזרין ומחזיקין ברשותם שקודם הביטול, דאדרבא הרי הם מחזיקין ברשותם שקיבלו מכח הביטול ואי"ז סתירה לביטול כלל.

[**אמנם** בתוס' רבינו פרץ כתב באופן אחד ליישב דאסורים משום חוזרין ומחזיקין (אך גם ר"פ לא כתב כן כדין מוכרח, דהרי אח"כ כתב עוד אופנים בישוב הקושיא), וצ"ל דס"ל בתי' זה דעדיין אנו רואים את הוצאתם כבעלים ולא כמקבלי הביטול ועל כן י"ל דהוי זה חזרה מן הביטול].

ועפ"ז יש לבאר היטב ד' רבינו פרץ, דהנה כבר הבאנו בסי' הקודם דמדברי ר"פ מדוקדק דכל הנידון להתיר למבטלים לטלטל למבוי מדינא (לולי דחוזרין ומחזיקין) הוא רק דרך חצירו של היחיד דאז שייך לדונם כאורחים של היחיד, אמנם במה שהקשה הר"פ אח"כ כתוס' משמע להדיא דדן להתיר את המבטלים להוציא להדיא מחצרותיהם למבוי (כמו בביטול לאחד משנים הדרים בבית אחד), וצ"ב מאי שנא.

^א וע"ע בסי' הבא שנתבאר בהרחבה יסוד קו' התוס' ותירוציו.

אכן הביאור הוא פשוט כנ"ל, דבתחלה דן הר"פ להתירם לטלטל למבוי רק מדין אורחים של היחיד ועל כן ס"ל דזה לא מהני אלא דרך חצירו של היחיד, ומשא"כ בקושייתו אח"כ דן להתיר משום שהם עצמם ג"כ זכו בביטול וממילא ודאי יהא מותר להם אף דרך חצרותיהם.²

* * *

(ג) הנה מעתה יש להקשות סתירה עצומה בדברי התוס', דהרי התוס' דימו בקושייתם לשנים בבית אחד וביטלו בני החצר רשותם לאחד מהשנים, דמקבל הביטול ודאי מותר להוציא לחצר אך חבירו הדר עימו אם מותר לו ג"כ להוציא לחצר – זה תלוי בנידון התוס' אם גם הוא זוכה בביטול מכח היותו דר בדיוור משותף עם מקבל הביטול, ובתי' קמא כתבו תוס' דאה"נ יהא השני אסור להוציא לחצר ולא זכה בביטול.

ולכאור' תמוה מאד, דנהי דלא זכה השני בביטול, מ"מ אמאי לא יהא מותר לו מצד נידון קמא דתוס' שדנו להתיר למבטלים להוציא למבוי מצד הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית וה"נ בזה יהא מותר מה"ט דהחצר הוי של ראובן והבית משותף לשניהם, ומה שכתבו תוס' מקודם לאסור הוא רק משום דחוזרין ומחזיקין הם, וכאן הלא אי"ז שייך כלל, דשמעון הרי לא ביטל אלא שאר בני החצר הם שביטלו את רשותם, וצ"ע טובא³.

(ד) והנה בעיקר מש"כ תוס' לדון דשנים בבית אחד יהא מותר לאחד מהם להוציא לחצר ולא לחבירו, צ"ב בזה מה שייך לחלק מיהו המוציא לחצר, דבפשוטו הרי איסורא דעירובי חצירות תלוי תמיד בחילוק בין הרשויות ואי"ז שייך לגברא המוציא, וכבר ביארנו בזה לעיל בסי' ד' עפ"ד הראב"ד המובא ברשב"א לעיל כו: דיש בזה כעין דין ברירה, דכ"א מהשותפין כשמוציא נידונית הרשות לאותה הוצאה כשלו בלבד, ועל כן נחשב ראובן כמוציא משלו לשלו ושמעון נחשב כמוציא משלו לשל חבירו

² והנה מצאנו חילוק בלשונות ר"פ, דמתחלה כתב לאסור את המבטלים משום ד"חמשה לגבי חד לא הוו אורחים" כמבואר לקמן סט: ואילו בתי' על קושייתו הנ"ל כתב לאסור משום "חוזרין ומחזיקין" כל' התוס' מקודם, וצ"ב פשר שינוי הלשון.

ונראה לבאר בפשיטות, דבתחלה שדן להתירם לטלטל רק דרך חצירו של היחיד – בזה הוצרך לסברת הגמ' לקמן סט: דחמשה לגבי חד לא הוו אורחים כיון שמוציאים משלהם לשלו, אך אח"כ שדן להתירם לטלטל גם דרך חצרותיהם, בזה אף יחיד לגבי רבים אסור משום דחוזר ומחזיק כמבואר במתני' לעיל כג. (לפרש"י וש"ר שם כו.), אמנם תוס' שמתחלה ג"כ דנו להתיר הטלטול דרך חצרותיהם – על כן נקטו שם הל' דחוזרין ומחזיקין הם. כמו"כ ברשב"א ובריטב"א נקטו הל' דחמשה לגבי חד לא הוו אורחים, והיינו משום שהם דנו להתיר למבטלים רק את הוצאת כלי היחיד מביתו למבוי, וז"ב.

ויש כמה נפ"מ בזה, וכגון אם יש רק שני יחידים בשתי חצירות דאז הרי לד' כמה ראשונים יחיד לגבי יחיד הוי אורח (עי' ביה"ל סי' ש"פ ס"ד ד"ה וה"ה).

³ ועי' בסי' הקודם אות ד' שהבאנו לדקדק מדברי רבינו ירוחם דאכן גם בגוונא דסוגיין כתב להתיר מדינא רק ליחיד להוציא את כלי בתייהם של המבטלים למבוי, אך המבטלים עצמם אסורים בזה מדינא, אמנם תוס' שכתבו להתיר למבטלים מדינא לולי שהם חוזרים ומחזיקין, צע"ט סותרים את משנתם אח"כ וכאמור.

⁴ וראיתי מי שכתב ליישב דאה"נ גם לעיל ד' התוס' לאסור למבטלים להוציא למבוי מדינא (ודלא כמשנ"ת לעיל ובסימנים הקודמים), ומש"כ תוס' לאסור משום חוזרין ומחזיקין – כוונתו רק להוסיף בזה חומרא, דמה"ט אם יוציאו יבטל הביטול בכך ואזי גם ליחיד יהא אסור לטלטל, ועוד נפ"מ יש לפ"ד הרש"ש שחידש חידוש עצום דאף כלי חצר אסורים לטלטל למבוי מחמת שחוזרין ומחזיקין ברשותם.

אמנם אין הדברים נראים כלל, דהתוס' כתבו כן כדי ליישב מה שנתקשו "דא"כ לעולם לא יצטרכו לשכור" ומה הועילו חכמים בתקנתם אם גם המבטלים מותרים להוציא, ולזה כתבו דהמבטלים נמי אסורים משום חוזרין ומחזיקים, ומבואר דרק מה"ט אסורים, וזה ברור.

(ואדם מן השוק מסתבר דיכול להיחשב כאורה של ראובן ונחשב כמוציא משל ראובן לשל ראובן), ע"ש.

(ה) ונראה ליישב בכמה אנפי:

א. הנה בסי' הקודם הבאנו ג' דרכים בביאור ד' התוס' לעיל שמתיר עכ"פ ליחיד להוציא את כלי בתיהם של המבטלים למבוי, וב' האחרונים מיוסדים על דין סומכין על עירוב במקום שיתוף דמה"ט נידונים כולם כבעלים במבוי, ולפ"ז עיקר הקו' ליתא, דכאן הרי ל"ש זאת, וכל הקו' היא רק להאופן הראשון שנתבאר לעיל דיסוד ההיתר הוא משום דאין איסור הוצאה מרשות משותפת לרשות פרטית.

ב. הנה בסי' הקודם דקדקנו מדברי רבינו פרץ דכל הנידון להתיר למבטלים לטלטל למבוי מדינא הוא רק דרך חצירו של היחיד, וביארנו זאת עפ"ד הראב"ד הנ"ל דרך כה"ג נעשו כאורחים אצלו ונידונים כמוציאים משלו לשלו, ומשא"כ כשמוציאים להדיא מחצרותיהם למבוי דנידונים כמוציאים משלהם לשלו כד' הראב"ד, וביארנו דאף בד' התוס' י"ל כן דכל מה שדנו התוס' להתיר למבטלים לטלטל למבוי מדינא הוא רק דרך חצירו של היחיד, ולפ"ז לק"מ, דגבי שנים בבית אחד הרי מוציא מביתו לחצר וא"א לדנו כאורה אצל חבירו, וה"ה בגוונא דסוגיין אסורים המבטלים מדינא להוציא מחצירם למבוי וכמשנ"ת.

ג. י"ל עוד על דרך הראב"ד, דבסוגיין שמוציאים למבוי שהוא שלו בלבד ואין להם חלק בו נידונים כאורחים אצלו ומשא"כ בנידון התוס' בשנים הדורים בבית אחד שיש גם לשמעון חלק בחצר (שהרי הוא לא ביטל כלל את חלקו) דשם הוא נידון כמוציא משלו לשלו ואסור, [ולפ"ז לא ס"ל לתוס' כהראב"ד בדינא דלעיל כו: בביטל רשות ביתו וחצירו שהראב"ד אוסר לו להוציא לחצר מדינא, ולדרך זו בד' התוס' אין לאסור כי החצר שייכת רק למקבלי הביטול ונעשה המבטל כאורה אצלם].

ד. עוד י"ל על דרך הראב"ד, דשאני נידון התוס' דמוציאים להדיא מהבית לחצר מהנידון דסוגיין שמוציאים למבוי דרך החצר, דבזה כל שהיתה הנחה בחצר הרי אין איסור טלטול מחצר למבוי אלא מחמת שהכלים שבתו בביתו [דהא קיי"ל כר"ש דחצר ומבוי רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן], והנה בגדר איסורא דכלים ששבתו בבית להוציאם מחצר למבוי ד' הרבה אחרונים וכן מבואר בר"פ לעיל כג: דהיינו משום דבכ"מ שהם נידון טלטולם ממקום למקום כהמשך הוצאה מהבית, ולפ"ז י"ל דאין לקבוע את ענין הברירה מחלקו של מי יצא הכלי מהבית – לפי זהות המטלטל מהחצר למבוי, שזהו רק המשך ההוצאה מהבית, והברירה נעשית בשעת ההוצאה מהבית לחצר, וכיון שבהוצאה זו אין שום איסור, שהרי כולם מעורבים יחד בביתם וחצירות, ממילא לא נקבעה בזה שום ברירה ונידון הכלי כיצא מרשות השותפין לרשות השותפין, וממילא גם הוצאתו למבוי הוי מרשות השותפין לרשות אחד מהם, וזה י"ל דמותר, ורק כשמוציא להדיא מהבית לחצר שאינה מעורבת נידונית הוצאה זו כמוציא משלו לשל חבירו ואסור^ה.

ה. ראיתי מי שכתב לדון דעירוב עדיף בזה משנים הדורים בבית אחד, דבשנים בבית אחד שייך לדונם כשני דיורים בשותפות ולדון בזה ענין ברירה כד' הראב"ד, אך בעירוב נעשים כדור אחד

^ה אמנם אין מוכרע בר"פ שם אם גדר האיסור הוא כממשיך את ההוצאה מהבית, או דכלי בית בכ"מ שהם נידונים כשייכים לבית וטלטולם לרשות אחרת נידונית כהוצאה והפקעה נוספת משייכותם לבית, וכן משמע טפי ל' הר"פ שם ואכמ"ל בזה, ולפ"ז לא יכוננו דברינו.

ומשפחה אחת ממש (כעין דין "תפוסת הבית" ביורשים) ולהכי אין כלל חילוק דיורים מהדיור המשותף להם לדיור הפרטי של אחד מהם, וזהו החילוק בין גוונא דסוגיין דמיירי במעורבים יחד לגוונא דתוס' בשנים הדרים בבית אחד, וצ"ע. [ובפשוטו הוא להיפך כמש"כ התוס' דשנים הדרים בבית א' הוו טפי כחד משנים המעורבים יחד].

1. עד"ז שמעתי ליישב די"ל דנידון זה אם שנים הדרים בבית א' וכן שנים המעורבים יחד – אם מותר לא' מהם להוציא לרשות אחרת של השני הדר עימו – ד"ז תלוי אם נחשבים הם כדיור אחד ממש או כב' דיורים שיש ביניהם שותפות (אשר אמנם אינם אוסרים זע"ז במקומם אך מ"מ מחולקים הם לגבי דיור אחר של א' מהם), וכמו"כ הנידון דתוס' אם כשיטלו לא' מהם זכו כולם בביטול מכה היותם דיור אחד (והביטול מתייחס לדיור ולא לגברא בעל הדיור וכמשנ"ת לעיל באות ב') – ג"ז י"ל דתלוי באותו הנידון, אם שנים הדרים יחד (בבית או ע"י עירוב) נחשבים כדיור אחד ממש או כב' דיורים שיש ביניהם שותפות.

וא"כ אפ"ל דבזה הוא כל המו"מ בתוס', דמתחלה ס"ל לתוס' דב' הדרים בבית אחד וכן ע"י עירוב נעשים כדיור אחד ממש, ומה"ט יכול היחיד להוציא גם כלי בתייהם למבוי (אף שאינו דר בבתייהם אלא ע"י עירוב), ולכן ס"ל לתוס' דגם הם מותרים להוציא למבוי אלמלא שהם חוזרין ומחזיקין, ומה"ט הק' תוס' אח"כ שאם הם כדיור אחד ממש יזכו גם הם בביטול כמו בשנים הדרים בבית א', וע"ז תי' התוס' בתי' הראשון דאף שנים בבית אחד לא הוו כחד ממש, ולכן לא זכה השני בביטול, וממילא דה"ה שאסור לו להוציא לחצר מחמת שותפותו עם חברו, ואה"נ דלתי' זה (וכן לתי' שלאחריו דעכ"פ ע"י עירוב לא הוו כחד ממש) הדרו בהו תוס' ממש"כ בתחלה דהמבטלים אוסרים לטלטל למבוי רק משום היותם חוזרין ומחזיקין, אלא ייאסרו מדינא'. [אך מ"מ היחיד יהא מותר לו להוציא מבתייהם למבוי, דלענין זה שפיר י"ל דע"י עירוב דמי לשנים בבית אחד דראובן יכול להוציא לרשותו בחצר כדין ברירה].

2. עוד נראה ליישב עפמשנ"ת בסי' ב' בד' התוס' דתרי איסורי איכא בתקנת עירובי חצירות, האחת לטלטל מבית לבית דדמי למוציא מרשות לרשות, והשנית לטלטל מבית שיש בו דיור אחד לחצר שיש בה כמה דיורים דדמי למוציא מרה"י לרה"ר, וביארנו דיש נפ"מ ביניהם בניד"ד, כשמוציא מרשות פרטית לרשות משותפת, דכשמוציא מדיור אחד לדיור אחד מותר דלא דמי לב' רשויות חלוקות זמ"ז, אך כשמוציא מבית לחצר שיש בה ב' דיורים, בזה הגם דאין חילוק דיורים מהדיור שבבית לכל אחד מהדיורים שבחצר, מ"מ סו"ס דמי למוציא מרה"י לרה"ר, ע"ש שביארנו בהרחבה והראינו את המקורות לכ"ז.

ועפ"ז יש ליישב היטב, דבגוונא דסוגיין הרי המבוי שייך ליחיד וא"כ אין הנידון אלא מצד האיסור לטלטל מבית לבית, ולהכי הוא דשרי מבית השותפין לרשות היחיד, אך בגוונא דהתוס' הרי יש בחצר שני דיורים, האחד משותף לראובן ושמעון הדרים יחד, והשני של בית המבטל שביטל לראובן לבדו, וכה"ג יש לאסור משום דדמי למוציא מרה"י לרה"ר.

¹ ועי' לעיל בסי' א' שביארנו דזהו מש"כ התוס' לעיל "שנעשין הכל אחד ע"י עירוב", וע"ש עוד בזה.

² ועי' לעיל בסי' א' שביארנו כוונת דברי התוס' במש"כ "ומ"מ יחיד במקום נכרי ל"ה ע"י עירוב", דכוונתם להגביל את מש"כ שע"י עירוב נעשו כחד ממש, ולמשנ"ת מתבאר היטב הא דבתי' הב' הדרו בהו מזה וס"ל דעירוב ל"ה כחד ממש אף לענין הוצאה לרשות א' מהם, ולזה הוא שדימו זאת להא דלא נעשו ע"י עירוב כחד במקום נכרי.

ועי' לעיל בסי' ד' שביארנו דמ"מ לראובן לא נאסר להוציא לחצר, משום שלפ"ד הראב"ד דיינינן כעין ברירה דכשמוציא הוא לחצר נידון הכל כשלו וממילא אין כאן רה"ר, ומשא"כ בהוצאת שמעון, אולם כ"ז באיסורא דרה"ר, אך בגוונא דסוגיין אין נידונים כלל כרשויות חלוקות ולפיכך מותר לשניהם [והגם דאם נדון בזה כדין ברירה ממילא ידונו כרשויות חלוקות, י"ל דלא דיינינן בהו דין ברירה להחמיר, ועוי"ל דאף אם נדון בהם דין ברירה אין לאסור, דעיקר שותפותם מבטלת את החילוק דיורין בין הרשויות].¹

ת. הנה להלן סו. כתבנו לדון אם הא דקיי"ל "צריך לבטל כל אחד ואחד" הוא משום דאותו שביטלו לו אוסר על חבריו בחלק הביטול שקיבל [וכן נראה מפשטות ד' רש"י לעיל כו: שכתב דיכול הוא לערב את חלק הביטול עם חבריו ויותרו לטלטל], או"ד דהמבטל הוא שאוסר עליהם, דלא נסתלק אלא כלפי מקבל הביטול, ולדרך השנית י"ל דלעולם מותר לכולם לטלטל מרשות שותפות לרשות פרטית, אך בגוונא דהתוס' נשאר המבטל לאסור בחצר כלפי שמעון שלא ביטל לו.²

אך צריך להוסיף, דהנה בעיקר ד"ז לדון שהמבטל נסתלק כלפי ראובן ולא כלפי שמעון, הנה פשוט שא"א לדון חילוק זה בגברא אלא רק בדיוורים, דהרי אורח מבחוץ ודאי מותר לטלטל מרשות מקבל הביטול לחצר ולא אמרי' דכלפיו לא נסתלק המבטל ונשארו דיוורים חלוקים, והיינו טעמא, כי הביטול מתייחס כלפי דיוור של ראובן ולא כלפי הגברא, וא"כ קשה דסו"ס הרי ראובן ושמעון דרים יחד, וצ"ל דאפשר לדונם כב' חלקים בדיוור המשותף, ולכן שייך לדון דהמבטל נסתלק כלפי חלק השותפות של ראובן ולא כלפי חלק השותפות של שמעון.

וצריך להוסיף עוד, דעדיין צריכין לחידושו של הראב"ד דכ"א כשמוציא נידון הוא כמוציא משלו, דאל"כ עדיין יקשה מאי נפ"מ מיהו המוציא, ודו"ק. [ומ"מ בגוונא דסוגיין לא אמרי' מה"ט דאינו נידון כמוציא מהרשות המשותפת לו עם חבריו לרשות הפרטית של חבריו, אלא כמוציא משלו לבדו לשל חבריו, דסו"ס כיון דבעיקר הדיוור – רשות אחת משותפת להם, אין כאן חילוק דיורין, וכנ"ל בתי' הקודם].

אולם יש להעיר ע"ז, דה"נ בגוונא דסוגיין הרי יש כאן כמה חצירות, ונימא דכלפי כל חצר לא נסתלקו בני החצר האחרת מלאסור עליהם ורק כלפי היחיד נסתלקו כולם.³

ויש לחלק בתרתי, חדא י"ל דבעלמא כשמבטל לאחד שפיר יכול להסתלק לגמרי ויעמוד מקבל הביטול במקומו לאסור על חבריו בחלק הביטול, ורק כשמבטל לאחד משנים בבית אחד בהכרח דכלפי השני אינו מסתלק, כי אם יסתלק לגמרי ממילא נעשה חלק הביטול של שניהם כי הביטול מתייחס לדיוור המשותף שלהם. ובאופ"א י"ל, דהנה מסתבר דכשאחד ביטל לכל בני חצירו, ודאי מסתלק לגמרי, ולא אמרי' דנשאר הוא כלפי בני חצר אחרת, וא"כ י"ל דה"נ כשכולם ביטלו לאחד במבוי, שפיר אמרי' דנסתלקו כולם לגמרי, כי לא נשאר רשות במבוי אלא לאחד, ועי'.

¹ ולפ"ז לא ס"ל לתוס' כהראב"ד בדינא דלעיל כו: בבית רשות ביתו וחצירו דהראב"ד אוסר לו להוציא לחצר מדינא כי מוציא משלו לשל חבריו, דשם הרי יש רק דיוור אחד של מקבלי הביטול ולמשנ"ת בד' התוס' אין לאסור כה"ג.

² ולפ"ז נמי לא ס"ל לתוס' כהראב"ד בדינא דלעיל כו: (וכמו בהערה הקודמת).

³ ולפ"ז לא זו בלבד שבני שאר החצירות יאסרו כ"א זע"ז, אלא יל"ד דאף העכו"ם יאסור עליהם, משום שכלפיהם נשארו ב' דיוורים או יותר במבוי.

ט. עוד יש לחלק בין הנידונים, דהנה בסי' הקודם הבאנו מס' שלום יהודה בביאור ד' התוס' דקאי למ"ד סומכין על עירוב במקום שיתוף וממילא הווי דיור אחד משותף בחצירות ובמבוי, ואף דביטלו ליחיד במבוי אמרי' אין ביטול להחמיר, וכן העלה צד זה בחזו"א, אכן הבאנו פלוגת ראשונים בזה אם יש ביטול להחמיר, ע"ש.

אך עדיין י"ל דאף לשי' הראשונים דאסרינן מכח הביטול, היינו דוקא כשהם ב' בעלים נפרדים, אבל מרשות משותפת לרשות פרטית של ביטול – בזה כו"ע מודו דאין לאסור מכח הביטול, ומשום דבאמת עצם דיור המבוי נשאר אותו דיור של הבתים [וכמשנ"ת בסי' הקודם בהערה ד'], אלא שבאנו לדונם כב' רשויות מחמת חילוק בעלים שע"י הביטול ובזה י"ל דמשותפין ליחיד לא חשיב חילוק בעלים לדונם כב' רשויות, ומשא"כ בגוונא דהתוס' דבאמת יש כאן ב' דיורים נפרדים, ובזה אין היתר מחמת שותפותם באחד הדיורים [מלבד לראובן עצמו שנידון כמוציא משלו לשלו כד' הראב"ד].

סימן ז'

בגדרי ביטול רשות במבוי

(א) בגמ' אמר להו אביי זילו בטילו רשותיכו לגבי חד הו"ל יחיד במקום נכרי, משמעות הל' דיכולים לבטל רק ליחיד ולא לכל בני חצר אחת, וכן מתבאר בדברי התוס', דכשמבטלים ליחיד יכול אותו היחיד להוציא למבוי את כלי בני חצירו המעורבים עמו אבל הם אסורים, ומבואר דא"א לבטל לכל בני החצר ויהיו כל בני אותה חצר מותרים, ובפשוטו הטעם הוא דרק בביטול לאדם אחד הו"ל יחיד במקום נכרי, אך בביטול לכמה אנשים הו"ל רבים במקום נכרי אע"פ שהם בני חצר אחת.

ובחזו"א סי' פ"א סק"ז (וסק"י, י"ג, י"ד) כתב לדון דגם ביטול לכל בני חצר אחת מיקרי יחיד במקום נכרי, והוא עפ"ד הרא"ש בסוס"י א' והתוס' לקמן עד: דב' ישראלים בחצר אחת מיקרי יחיד במקום נכרי במבוי, אך כתב דבתוס' וברא"ש בסי' ד' מתבאר דרק ביטול ליחיד מהני בסוגיין, וצ"ע באמת מאי שנא דמצד הרשות הפרטית של בני החצר במבוי אינם נידונים כרבים במקום נכרי, אך מצד רשות שאר החצירות שמבטלים להם – הרי הם בזה כרבים במקום נכרי ולא מהני.

(ב) עוד צ"ע, דהנה יסוד ד' הרא"ש ותוס' דב' ישראלים בחצר אחת מיקרי יחיד במקום נכרי במבוי הוא משום דדימו זאת לב' ישראלים בבית אחד דחשיבי כיחיד במקום נכרי בחצר, והיינו משום דהו דיור אחד האוסר בחצר, וה"ה שנים בחצר הו דיור אחד האוסר במבוי, ומתבאר בזה דדיוור החצר הוא האוסר במבוי ולא דיורי הבתים, וכ"ה ל' תוס' הרא"ש לקמן עד: דאין בני חצר אחת אוסרין זע"ז במבוי ולכך חשיבי כיחיד במבוי.^א

וא"כ צ"ע, דהנה תוס' הק' שיותרו כל בני החצירות במבוי מכח עירובן עם היחיד, שע"ז יזכו כולם בביטול, כמו בביטול לאחד מב' הדורים בבית אחד, דשניהם זוכים בביטול מפני שהביטול מתייחס לדיוור והרי הדיוור משותף לשניהם, ובתי' הב' כתבו תוס' דיש לחלק בין שנים הדורים בבית אחד ממש לדורים יחד רק ע"י עירוב ע"ש, וצ"ע דהתינח בבני שאר החצירות שאין להם דיור משותף יחד אלא ע"י עירוב, אך בני חצירו של היחיד הרי לפ"ד הרא"ש ותוס' יש להם במבוי דיור משותף כמו שנים בבית אחד, וא"כ מ"ט אינם זוכים בביטול עמו ויותרו גם הם לטלטל למבוי.^ב

(ג) והנראה מבואר מזה דא"א לייחס ביטול במבוי לדיוור החצר אלא רק לדיוור הבית, ולכן בביטול ליחיד אין זוכים בני חצירו בביטול זה, כי היחיד זוכה בביטול מכח דיור ביתו ובביתו הרי אינם שותפים עמו בלא עירוב, ומה"ט ג"כ א"א לבטל לכל בני חצר אחת, כי כיון שזכיתם בביטול היא מכח הדיורים החלוקים שיש להם בבתים – הרי הם חשובים בזה כרבים במקום נכרי, ושאני מדיוורם הפרטי של בני החצר במבוי שבזה כיון שדיוור החצר הוא האוסר במבוי ולא דיור הבית, על כן חשובים הם בזה כיחיד במקום נכרי כדין שנים הדורים בבית אחד דהו כחד במקום נכרי בחצר.

^א אמנם עדיין צ"ב, דסו"ס הא שכיחי דדיירי, עי' בחזו"א סק"ג מש"כ בזה, והרחבנו בזה להלן סה:
^ב שאלה זו נוגעת הלכה למעשה בדין השו"ע ר"ס שצ"א דכמה חצירות מבטלות רשותן במבוי לחצר אחת, דיל"ע אם קיים בזה הדין "צריך לבטל לכל אחד ואחד", או דסגי לבטל לאחד מבני החצר וזוכים כולם עמו בביטול כדין שנים בבית אחד.

ונראה ללמוד כן מדברי התוס', דז"ל התוס' ד"ה בטילו בתוך דבריהם: "וא"ת כיון שכל החצירות נעשות אחת גם בתיהם כמו כן נעשין אחד ע"י עירוב, כשיבטלו המבוי לאחד למה יהיו הם אסורים, וכי אם שנים דרים בבית אחד וביטלו בני החצר רשותם לאחד מהשנים, וכי לבדו יהא מותר להוציא מן הבית לחצר" וכו', והיינו דהתוס' הק' שיזכו כולם בביטול מכח עירובן עם היחיד, וצ"ב מה שהקדימו התוס' בקושייתם דלא רק החצירות נעשו אחד ע"י העירוב אלא גם הבתים נעשו אחד, והרי החצירות הם האסורות במבוי וכמשנ"ת בד' הרא"ש ותוס' [דמה"ט בני חצר אחת חשובים כחד במקום עכו"ם] ולמה לא סגי במה שהחצירות נעשו אחד כדי שיזכו כולם בביטול המבוי, ונראה מבואר בזה כדברינו שהביטול הוא רק לבתים ועל כן צריכים להיות נידונים כאחד בבתים כדי לזכות בביטול³.

(ד) **אולם** עדיין צ"ע מ"ט חשיבי כרבים במקום נכרי כשמבטלים לכל בני חצר אחת, דאמנם זוכים הם בביטול מכח דיורים חלוקים, מ"מ למה לא ייעשו כשותפים בחלק הביטול, דהרי אין להם דיורים נפרדים בחלק הביטול, ועוד דהא אינם אסורים זע"ז כלל במבוי [וכן מבואר בשו"ע ר"ס שצ"א, דכמה חצירות יכולות לבטל חלקם במבוי לכל בני חצר אחת אם אין שם עכו"ם].

ושמעתי לבאר בזה, דהנה כתבו התוס' דעירוב לא משוי להו יחיד במקום נכרי, ומ"מ ביטול משוי להו יחיד במקום נכרי כמבואר בגמ', וצ"ב מאי שנא. ובפשוטו הביאור הוא דבעירוב נשארו שניהם אלא שנתחברו יחד ואין חיבורן מספיק לדונם כחד ממש, אך בביטול שמסתלק המבטל הוי זו הסתלקות גמורה המועלת לדון רק את מקבל הביטול כדר כאן והרי הוא יחיד.

אמנם יתכן לבאר קצת באופ"א, דבאמת הן בעירוב והן בביטול נידונים הם עדיין כב' דיורים נפרדים במקום עכו"ם [שביסודם הם אסורים זע"ז אילו היו של בעלים חלוקים], אלא דכל שב' הדיורים הם של אדם אחד – ג"ז חשיב יחיד במקום נכרי, ולכן ביטול ליחיד מהני, דדמי זאת למי שדר בב' בתים בחצר דחשיב יחיד במקום נכרי [אע"פ שאין ב' הבתים נחשבים כדיוור אחד, וכדמוכח מדלקמן ע': ביו"ר כה"ג שאם עירב בית אחד צריך לערב בנפרד את הבית השני, ולא הוי כדיוור אחד שנתרחב דבודאי א"צ שוב לערב את התרחבות הדיוור, וכבר נתבאר זאת בס' ה' הערה ד'] אבל בעירוב שבעלי הדיורים הם יותר מאדם אחד – אין שותפותם מועלת לדונם כחד במקום נכרי, דאין הדיוור אחד ואין הבעלים אחד, ונשארו הם כב' דיורים חלוקים במקום עכו"ם.

³ ויש להוסיף בזה, דאם כנים אנו בדקדוק ל' התוס', הרי דלאידך גיסא משמע בל' התוס' דכלפי מש"כ תוס' לעיל מינה דהיחיד יכול להוציא כלי בתי שאר החצירות למבוי מכח שנעשים כאחד ע"י העירוב, לענין זה סגי שהחצירות נעשו אחת וא"צ לכך שגם בתיהם נעשו אחד ע"י העירוב, דרק בקושייתם כאן הוצרכו לבאר דגם בתיהם נעשו אחד ע"י העירוב.

אכן הדברים צריכים ביאור מ"ט לענין הוצאת כלי הבתים למבוי סגי שהחצירות נעשו אחת, והרי אכתי הבתים יאסרו להוציא למבוי כדין כלים ששבתו בבית.

ונראה לבאר עפמשנ"ת להלן סו: ביסוד דין עירוב חצירות זו עם זו דרך פתחים, דאי"ז עירוב של כל בתי החצירות זע"ז כמו עירוב של בני חצר אחת זע"ז, אלא דהדיוור הכללי של החצר המעורבת עם בתיה – הוא המתערב עם הדיוור הכללי של החצר השנית, ומה"ט הוא דמהני שליחות בזה דאחד מחצר אחת מערב עבור כולם עם החצר השנית.

ולפ"ז יש לבאר דהו שכתבו התוס' דלענין הוצאת כלי הבתים למבוי הוה סגי שהחצירות נעשו אחת, והמכוון הוא שכלל דיוור החצר עם בתיה נעשית אחת עם החצר השנית ולפיכך אין חילוק דיורים ביניהם כלל, אמנם לענין קושיית התוס' דכל בני שאר החצירות נמי יזכו בביטול, לזה הוצרך תוס' לבאר דאף הבתים בפנ"ע נעשו כאחד, והוא מפני שהביטול מתייחס רק לדיוור הפרטי בבתים ולא לדיוור הכללי בחצר וכמשנ"ת.

ועי' להלן בהערה הבאה שהעלינו צד בד' הרא"ש דבאמת בעירוב חצירות זע"ז לא שייך כלל שייעשו הבתים כאחד אלא רק החצירות נעשים כאחד ודלא כד' התוס' כאן ע"ש.

אולם צריך להוסיף, דאף כמה אנשים הדרים יחד חשיבי כבעלים אחד לענין זה (דחשיבי כיחיד במקום נכרי אף אם הם דרים בב' דיורים נפרדים בחצר), דהא פשוט דדינא דסוגיין בביטול ליחיד דנעשה כחד במקום נכרי, אינו אמור רק בשהיחיד דר לבדו בביתו ואין דרים עוד ישראלים עמו בבית [והרי אין לך אדם שאין לו אשה ובנים, כל' הראשונים לקמן עד:], וכמו"כ נראה פשוט דאם שנים דרים בשני בתים נפרדים בחצר, לא נימא דייחשבו כרבים במקום נכרי מחמת שהם יותר מאדם אחד, אלא כל שבאים מכח דיור אחד כבעלים אחד חשיבי, ורק בעירוב שבאים הם מכח שני דיורים ואינם דרים באמת ביחד – כה"ג הוא דלא חשיבי כבעלים אחד על שני הדיורים כדי לדונם כיחיד במקום נכרי.

ומעתה י"ל דביטול לכל בני החצר דמי לעירוב, דכיון שנתבאר דהביטול מתייחס לדיורי הבתים, ועל כן אף במבטל לכל בני חצר אחת צריך לבטל לכל אחד ואחד ולא הוו כשנים בבית אחד, הרי נמצא שכשמבטל לכולם – אינם זוכים בביטול מכח דיור אחד אלא מכח דיורים חלוקים, וממילא כה"ג אינם חשובים כבעלים אחד על חלק הביטול, והדר דינם כמו בעירוב דכל שאין הדיור אחד ואין הבעלים אחד, נשארים דיורי החצירות במבוי כשנים במקום עכו"ם. [והיינו דאין אנו חושבים אותם כתרי במקום עכו"ם מכח שהם כמה בעלים על חלק הביטול במבוי, דודאי בדיור אחד לעולם לא חשיבי כתרי במקום עכו"ם, ובפרט שאינן אוסרין זע"ז כלל, אלא דאנו חושבים את הדיורים החלוקים במבוי קודם הביטול כרבים במקום עכו"ם (ודיורים אלו אף אוסרין זע"ז לולי הביטול וכמו בעירוב דחשובים אוסרין זע"ז מחמת שדיורים אלו חלוקים בדרגה כזו שהם אוסרין זע"ז לולי העירוב), והביטול כאן אינו מספיק לדונם כחד, מחמת שביטלו לבעלים חלוקים וכמו שבעירוב לא נעשו כחד מה"ט כמשנ"ת].

(ה) **ויש** להוסיף עוד בזה, דאף קודם שחידשו תוס' דע"י עירוב לא נעשו כחד במקום עכו"ם – נראה דבביטול לכל בני חצר אחת הוי פשיט"ל לתוס' דלא מהני, והיינו משום דעיקר נידון התוס' דע"י עירוב ייחשבו כחד הוא רק משום שיסוד העירוב הוא לערב הדיורים יחד, ולכן היה מקום לדונם כדיור אחד [ולא מפני שבעלי הדיורים הם אותם בעלים], אך בביטול י"ל דפשיטא שאינם נעשים כדיור אחד, אלא רק משתנית הבעלות על הדיורים, ולכן כל שניתנה הבעלות לכמה בעלים נפרדים אי"ז מועיל לאחד את הדיורים ולדונם כיחיד במקום נכרי.

* * *

(ו) **כ' הרא"ש** בסוס"י א' וז"ל: "ויראה לי דאפילו יש כמה בתים של ישראלים פתוחין לחצר אחת מותרין לטלטל בכל העיר, כמו ששני ישראלים בבית אחד איקרו יחיד במקום נכרי לגבי החצר, כמה בתים פתוחים לחצר אחת מיקרו יחיד במקום נכרי לגבי המבואות, עד שיהא שתי חצירות של ישראל פתוחות למבוי ואוסרין זה על זה במבוי או הנכרי אוסר עליהם, וראיה מדהמן בר ריתסק דהוי דייר בההוא מבואה ומיקרי יחיד במקום נכרי ע"י ביטול שביטלו רשותם לבני חצר אחרת אע"פ שסתם חצר יש לה שני בתים" עכ"ל.

בפשוטו משמע דהרא"ש פירש בסוגיין דביטלו לכל בני חצר אחת, ומזה הוכיח דבני חצר אחת חשובים כיחיד במקום נכרי במבוי, אולם צ"ב מנ"ל לרא"ש דלא ביטלו ליחיד כפשטות ל' הגמ', ועי' בק"נ שם מש"כ בזה, ודבריו צ"ב. ועוד צ"ע דהרא"ש סתר משנתו, דבסי' ד' מפורש

ברא"ש כדברי התוס' דהביטול היה ליחיד ולכן רק לו מותר להוציא למבוי ולא לשאר בני חצירו, וכן הק' החזו"א בסקי"ד והניח בצ"ע.^י

(ז) ולחומר הנושא שמעתי לדחוק בכוונת הרא"ש, דראיתו היא מדביטלו רק שאר בני החצירות ליחיד ולא בני חצירו של היחיד עצמו, שהם לא ביטלו לו ואעפ"כ חשיבי כיחיד במקום עכו"ם מחמת שהם בני חצר אחת [ומש"כ הרא"ש 'שביטלו לבני חצר אחרת' כוונתו שביטלו לאחד מבני חצר אחרת, אך לא ביטלו בני החצר ההיא עצמה לאותו היחיד].

ויסוד לזה ממש"כ כן רבינו ירוחם (שהוא תלמיד הרא"ש) דבני חצירו של היחיד א"צ לבטל לו מפני שהם חשובים עימו במבוי כיחיד במקום עכו"ם [הבאנו דבריו לעיל בסי' ה' והרחבנו בהם].

והא דפשיט"ל לרא"ש דבני חצירו של היחיד לא ביטלו לו, שמעתי לבאר די"ל דכיון שאינן אוסרין זע"ז במבוי, על כן לא שייך לבטל זל"ז חלק שהם שותפים בו, וה"נ שנים הדורים בבית אחד אינם יכולים לבטל זל"ז חלקם המשותף בבית. ועדיין צ"ע בכ"ז.^י

^י והנה לולי סתירת דברי הרא"ש היה מקום לבאר הכרחו של הרא"ש שלא ביטלו ליחיד, דס"ל כקושיית התוס' דכל שמעורבים עם היחיד זוכים כולם בביטול וממילא בהכרח זכו כל בני חצירו של היחיד בביטול, אך במה שהק' התוס' דה"נ שאר בני החצירות יזכו בביטול, בזה י"ל דפליג הרא"ש, שהרי תוס' הקדימו בקושייתם דכיון שהחצירות נעשות אחת גם בתיהם כמו כן נעשים אחד, וי"ל דהרא"ש פליג וס"ל דבעירוב ב' חצירות יחד אין הבתים נעשים אחד אלא רק החצירות, ואכמ"ל בזה [עי' לעיל בהערה הקודמת], אולם מ"מ צ"ע סתירת דברי הרא"ש.

^י אמנם יש להעיר ע"ז, דלפ"ר עיקר נידון הרא"ש הוא בהא גופא אם בני חצר אחת אוסרים זע"ז במבוי, וא"כ שוב אין שום ראייה נגד צד זה דאוסרים זע"ז במבוי, דלצד זה אכן הו"ל שנים במקום עכו"ם במבוי, אך מ"מ יכולים לבטל זל"ז. וי"ל דודאי פשיט"ל לרא"ש דאינם אוסרים זע"ז במבוי, ונידון ידיה אינו אלא אם חשיבי תרי במקום עכו"ם משום דסו"ס שכיחי דדיירי או לא.

סימן ח'

ביאור סוף דברי התוס' דלחמן

(א) כ' התוס' ד"ה בטילו וכו' בהמשך דבריהם: "וא"ת כיון שכל החצירות נעשות אחת גם בתייהם כמו כן נעשין אחד ע"י עירוב, כשיבטלו המבוי לאחד למה יהיו הם אסורים, וכי אם שנים דרים בבית אחד וביטלו בני החצר רשותם לאחד מהשנים, וכי לבדו יהא מותר להוציא מן הבית לחצר וחבירו הדר עמו יהא אסור ולא יועיל הביטול לו" עכ"ל.

ע"י במהרש"א שהק' דכבר כתבו תוס' לעיל לגבי ערוב דלא מהני לעשותם יחיד במקום עכו"ם דא"כ לא היה צריך לעולם לשכור, וא"כ מה"ט נמי אין להתיר לכולם ע"י ביטול, וע"ש שפירש ד' התוס' דאיירי שלא במקום עכו"ם, ובק"נ אות ק' וחזו"א סי' פ"א סק"ח הרבו לתמוה על פירוש, ובק"נ שם פירש ד' התוס' באופ"א, ובחזו"א שם כתב דכל דבריו תמוהים, וע"ע בחי' אבה"ע שכתב ליישב דביטול ל"ש לומר דלא יצטרכו לשכור, כי ביטול הוי מילתא דלא שכיחא כמבואר בגמ', ודבריו צ"ע, דבתוס' לעיל משמע להדיא דאף בביטול שייך לומר כן, במש"כ 'ואין לומר כיון שע"י ביטול משתרי לא היה צריך לשכור עוד, כי ודאי יצטרכו, שהביטול אינו מתיר אלא ליחיד' וכו', והא דלא ס"ל לתוס' כטענת אבה"ע, נראה פשוט דכל עיקר הטעם דביטול הוי מילתא דלא שכיחא הוא מה"ט דאסור למבטל, אך אילו היה הביטול מתיר לכולם ודאי היה זה מילתא דשכיחא.

[ויש מקום ליישב באופ"א, דלעיל איירי תוס' בשאין חצירות פתוחות זל"ז, אך כאן איירי תוס' בפתוחות זל"ז, וכיון שאין הדבר מצוי שכל החצירות פתוחות זל"ז והעכו"ם דר בחצר לבדו, י"ל דלא חשו חכמים לכך דבהך גוונא לא יצטרכו לשכור, וכן נראה בד' הר"מ לפמש"כ בחי' אבה"ע לקמן עד: בדעתו דתקנו חז"ל דאין עירוב חל במקום עכו"ם מהטעם שכתבו תוס' דא"כ לעולם א"צ לשכור, ומ"מ בחצירות פתוחות זל"ז חל העירוב ומדינא א"צ כלל לשכור, ובהכרח דעל כה"ג לחוד לא חשו חז"ל, אמנם ע"ש באבה"ע שביאר בד' הר"מ דמ"מ היתה תקנה מאוחרת של רב לאסור גם בכה"ג כדי שלא ילמדו ממעשיו.

אמנם בקר"א דקדק דאדרבא כל דברי התוס' לעיל איירי רק בחצירות פתוחות זל"ז, וכן משמע להדיא בר"פ שם (וכן משמע קצת מדנקט תוס' לעיל ל' "עירוב" בין החצירות ולא ל' "שיתוף" במבוי), אך בחי' בית מאיר משמע שפירש דברי התוס' לעיל בשיתוף², והארכנו בכ"ז להלן סה:].

(ב) ובשפ"א ועוד כתבו לבאר דזה גופא כוונת התוס', דכיון שראוי הביטול להועיל לכולם ממילא לא יתכן שתועיל עיצה זו כלל כי א"כ לא יצטרכו לשכור, ודברי התוס' הם בהמשך למש"כ מקודם "ואין לומר כיון שע"י ביטול משתרי לא היה צריך לשכור, כי ודאי יצטרכו, שהביטול אינו

^א גם צ"ע בד' אבה"ע, מה ק"ל לתוס', אימא דאה"נ כולם מותרים לטלטל לפ"ד אביי [וכן הקשה החזו"א ע"ד המהרש"א שפי' תוס' איירי שלא במקום עכו"ם, אמנם לד' הק"נ י"ל דמדקרי לה אביי מילתא דלא שכיחא בהכרח דאין כולם מותרים, אך לד' אבה"ע דס"ל דבכל גווני הוי מילתא דלא שכיחא צ"ע].

^ב וכ"נ בהכרח לפ"ד החזו"א שהמן היה דר בחצר של ישראלים, ולדעתו לא היה שייך לערב כולם יחד דרך פתחים שלא במקום הגוי.

ולפ"ד החזו"א הנ"ל י"ל עוד בעיקר הקושיא, דמ"מ בני חצירו של המן היו צריכים לשכור, דהם לא היו מעורבים וממילא לא מהני להם הביטול אף לפי קו' התוס', אולם ע"י בסי' ה' הערה ב' מש"כ להוכיח דהמן היה דר בחצר לבדו ודלא כחזו"א הנ"ל.

מתיר אלא ליחיד אבל השאר אסורים" וכו', וע"ז הק' תוס' דראוי להתיר לכולם ע"י הביטול וא"כ הדק"ל דלא יצטרכו לשכור.

ויש להוסיף בביאור הדברים, דבאחרונים הנ"ל נראה שהבינו דמש"כ תוס' לעיל "דא"כ לעולם א"צ לשכור" הוי זה סיבה שלא לדונם ע"י עירוב כחד במקום עכו"ם כדי שיאסור העכו"ם, ולכך הקשו דה"נ כאן תהיה זאת סיבה שלא יועיל הביטול לכולם, אמנם לפו"ר נראה טפי דהוי זה ראייה דע"י עירוב אינם חשובים כחד במקום עכו"ם, דהרי התוס' להלן הוכיחו מזה לגדרי עירוב בכ"מ דלא הוי משותפים בדרגת שיתוף של שנים הדרים בבית אחד ע"ש, ומבואר דא"ז תקנה מסויימת במקום עכו"ם דעירוב לא מהני לעשותם כחד כדי שיצטרכו לשכור מהעכו"ם, אלא דמכח הטענה ששוב לא יצטרכו לשכור ומה הועילו חכמים בתקנתם – מזה הוכיחו תוס' לגדרי עירוב דגרע משנים הדרים בבית אחד ועל כן לא נעשו כחד במקום עכו"ם, וא"כ בניד"ד גבי ביטול הרי לפי קו' התוס' אין שום טעם שלא יועיל הביטול לכולם, וזהו שביארו השפ"א ועוד דזהו גופא קו' התוס', דכיון דבהכרח מוכח דאין הביטול מועיל לכולם, דא"כ א"צ לשכור כלל, ממילא קשה מ"ט באמת אין ראוי מצד הל' הביטול שיתיר לכולם.³

ג) ובחזו"א סי' פ"א סק"ח כתב לבאר באופן שלישי, דכוונת קושיית התוס' היא דכיון שראוי שיועיל הביטול לכולם, ממילא שוב הרי הם רבים במקום עכו"ם ולא הועיל הביטול כלום, אמנם הדברים סתומים בל' התוס', ועי' ברבינו פרץ בת' הג' דמשמע להדיא לא כן, ממש"כ שם דרק נראים כרבים במקום נכרי.⁴

ד) והנה המהרש"א דקדק מל' התוס' דכל קושייתו היא רק בחצירות הפתוחות זל"ז ועירבו, ממש"כ תוס' "שכיון שכל החצירות נעשות אחת" וכו', והק' המהרש"א דה"נ יש להקשות על חצירו של היחיד שביטלו לו, דכיון דעירבו עמו ראוי שיועיל הביטול גם להם, וע"ש מש"כ בזה, ובחזו"א סק"ז וסק"ח האריך לתמוה על דבריו, ע"ש.⁵

אמנם לפ"ד השפ"א בביאור קו' התוס' – עיקר קו' המהרש"א ליתא, דלבני חצירו של היחיד שביטלו לו אפשר דאה"נ מותר אף להם לטלטל למבוי, וכל קו' התוס' היא דכשעירבו כל החצירות יחד נמצא דמותר לכולם, וזה לא יתכן, דא"כ לעולם א"צ לשכור.

אך לפ"ד החזו"א בביאור קו' התוס' צ"ע קו' המהרש"א, דה"נ בבני חצירו של היחיד אילו יועיל להם הביטול הרי נעשו רבים במקום נכרי ושוב לא יועיל הביטול כלל [ואין לומר דבני חצר אחת הוי לענין זה כיחיד במקום עכו"ם, דא"כ יקשה מ"ט הוצרכו לבטל ליחיד ולא ביטלו לכל בני חצר

³ שו"ר די"ל שפיר דהטעם שלעולם לא יצטרכו לשכור הוי סיבה שע"י עירוב לא ידונו כחד במקום עכו"ם, ומש"כ תוס' להלן להוכיח מזה לגדר עירוב בכ"מ, הוא כי אלמלא דעירוב גרע משנים בבית אחד, לא היה שייך לתקן דלא חשיבי כחד ע"י עירוב. ומ"מ בניד"ד גבי ביטול אכתי מסתבר כד' השפ"א, דסו"ס לפי קושיית התוס' אין שום טעם לחלק בין מקבל הביטול לשאר המבטלים, כיון שבהל' ביטול בעלמא הם ראויים לזכות בביטול.

⁴ יש להעיר מדברי ר"פ שם גם על דרך השפ"א הנ"ל, דבר"פ שם נ' שתי' דמגזירה דרבנן דנראים כרבים במקום עכו"ם לא מהני הביטול לכולם אלא ליחיד, ולפ"ד השפ"א הרי בלא"ה צריך לגזור לאוסרם בכה"ג משום הטעם דלעולם לא יצטרכו לשכור וצ"ע.

⁵ וע"ע בסי' הקודם אות ג' מש"כ לדקדק בל' התוס' שהוצרכו להקדים בקושייתם דהביתם ג"כ נעשו כחדא ולא רק החצירות, ע"ש שהארכנו בזה.

אחת, ובהכרח דאם כל בני החצר זוכים בביטול הו' כרבים במקום עכו"ם, וכמשנ"ת בזה בסי' הקודם¹ וצ"ע.

(ה) יל"ע לד' כל האחרונים שלא פירשו קושיית התוס' כהחזו"א, מה יענו הם על טענת החזו"א, דאם יועיל הביטול לכולם שוב הו"ל רבים במקום נכרי, ואמנם יתכן שזו כוונת התוס' בתי' הג' (וכמשי"ת להלן באות ו'), מ"מ קשה מאי ס"ד לתוס', דהרי העירוב גופיה לא משוי' להו' כחד כמש"כ תוס' לעיל, ואיך יתכן שביטול שזוכים בו כולם מכח העירוב יעשה טפי כחד מאשר ע"י העירוב עצמו.

והנראה בזה בהקדם מה דצ"ב בעיקר קו' התוס', מה שייך לדון שיזכו המבטלים בביטול של עצמם, והרי לא שייך שיבטל אדם לעצמו. [ובפשוטו צ"ל דמסתלקים מלדור כבעלים פרטי ונשארים לדור כשותפים של היחיד שזכה בביטול, וצ"ע].

ונראה לבאר דמש"כ תוס' לעיל דע"י עירוב לא חשיבי כיחיד במקום עכו"ם, זהו רק מצד הדיורים ולא מצד הדיירים, והיינו דב' הבתים שיש בהם ב' דיורים נפרדים – אינם נעשים כדיור אחד ממש וכבית אחד שיש בו כמה חדרים, אלא אכתי חשובים ב' דיורים, ומה שהם מעורבים לא סגי בזה לדונם כחד במקום עכו"ם, אולם מצד הדיירים המערבים – הרי מכח העירוב נידונים כולם כחדים בב' הבתים, ובכל בית ובית הרי דרים שם כולם כחדא וכמו שנים בבית אחד, ומצד כל בית בפנ"ע שפיר הו"ל כיחיד במקום עכו"ם אע"פ שדרים שם כל בני החצר מכח העירוב, דמ"מ הם דרים שם בשותפות גמורה כדיור אחד. [ודמי זאת לב' בנ"א שדרים יחד בב' בתים נפרדים בחצר, דבכל בית ובית הרי הם כחדא, אך ב' הבתים אינם בהכרח כחדא אף אילו היו של אדם אחד בלבד, וכדמוכה מדין יורש לקמן ע': שמבואר בברייתא דכשיש לו שני בתים לא מהני לו העירוב שעירב את אחד מהם, וצריך לערב בפנ"ע כל אחד מהם, ועי' ברש"י כו: בד"ה ה"ג שביאר זאת, ובבית אחד ממש ודאי עירוב לחלקו מועיל לכולו. ואמנם אם יש פתח בין הבתים נראה פשוט דהו"ל כבית אחד (כשדרים אותם אנשים בשניהם), מ"מ בניד"ד שדרים בהם אנשים נפרדים אלא שעירבו, בזה חידשו תוס' דהחיבור של עירוב לא משוי' להו' כחדא ממש²].

ומעתה יל"ד דכל מה שדנו תוס' דביטול לאחד יזכו בו כל המערבים עמו, אין המכוון שהביטול נתפס ומתייחס כלפי כל הבתים, דבזה י"ל דפשוט דאף אחר העירוב לא הו' כבית אחד ממש וממילא הביטול מתייחס רק לבית היחיד שביטלו לו, אלא נידון התוס' הוא שיזכו בו כולם מכח היותם שותפים בדירת אותו היחיד ע"י העירוב, ובדירת אותו היחיד ודאי לא חשיבי כרבים במקום עכו"ם, דהא הו' דיור אחד ולא גרע משנים הדרים בבית אחד בלא עירוב דחשיבי כחד במקום עכו"ם, ונתיישבה היטב קו' החזו"א.

¹ שו"ר בחזו"א סק"ג שכתב באמת ליישב קו' המהרש"א, דבני חצר אחת הו' כיחיד במקום עכו"ם, וכתב דאמנם לפ"ז אפשר לבטל לכל בני חצר אחת, אמנם החזו"א גופיה דקדק לעיל מינה מדברי התוס' דאפשר לבטל רק ליחיד והדק"ל, ועי' בסי' הקודם משנ"ת בזה.

² ויש להסתפק בגונא הנ"ל שיש לאדם אחד ב' בתים בחצר, אם נחשב כיחיד במקום עכו"ם או כתרי, ואפשר דכל מה דמבואר ביורש דהו"ל כב' דיורים שצריך לערב את שניהם, זהו רק כשיש עוד דיורים בחצר, אך במקום עכו"ם – כיון דלולי העכו"ם הוא דר לבדו בחצר, הו"ל הכל כדיור אחד, ועוד יל"ד דסו"ס הו' אדם אחד וכח"ג ודאי נחשב כחד במקום עכו"ם.

ולפ"ז נראה דה"נ בב' בנ"א שדרים בב' בתים, הו"ל כחד במקום עכו"ם, כי חילוק הדיורים איננו מכח היותם שנים [ושאני מניד"ד בב' בתים מעורבים, דחילוק הדיורים הוא מכח היותם שני דיירים לולי העירוב] ועי'.

ועפ"ז מתבאר ג"כ מה שיך ביטול של המבטלים לעצמם, דלהנ"ל הרי מבטלים הם את דיוריהם לדירת היחיד, ואמנם גם הם דרים בדירת היחיד וזוכים בביטול, אך מ"מ הוי זה דיור אחר מהדיור שהם מבטלים. [ועדיין צ"ע, דמסתבר שאדם הדר בב' בתים בחצר, לא שיך שיבטל דיור אחד שלו לדיור השני שלו].

ולפ"ז מש"כ תוס' "ובתיהן כמו כן נעשין אחד" וכו' צריך לפרש כוונתם דעל כן הם שותפים כולם בבית היחיד, אבל אין הנידון מצד עצם מה שהבתים נעשים כחדא שיועיל הביטול כלפי כל הבתים. וקצת דוחק לדברינו מש"כ תוס' בתי' הב' לחלק בין עירוב לשנים הדרים בבית אחד, ודימו זאת תוס' למש"כ לעיל מינה דעירוב לא משוי להו כחד במקום עכו"ם, ולפמשנ"ת אין הנידון דומה לראיה, דשם הנידון הוא מצד חילוק הבתים וכאן הנידון הוא מצד הדיירים בבית היחיד ע"י העירוב. וי"ל דמ"מ חזינן דעירוב לא הוי כדיור אמיתי.

ויש להעיר עוד על דברינו, דהנה יש לדון ברבים שביטלו ליחיד את חלקם בחצר, אם לכאז"א מהרבים אסור להוציא מביתו לחצר מחמת היחיד שביטלו לו, או"ד דנאסר אף מחמת שאר חבריו, דרק כלפי היחיד ביטלו חלקם ולא כלפי הרשויות של שאר חבריהם [ע' מש"כ בזה בהרחבה להלן סו.]. ולצד הב' יל"ד דאף אם זכו כולם בביטול מכח שותפותם בבית היחיד, מ"מ לא מהני להו האי ביטול אלא כלפי בית היחיד, אבל כלפי בתיהם שלהם לא חל כלל הביטול ונשארו כמקדם דכל החצירות אוסרות זע"ז במבוי, וצ"ע. [ואפשר דאף יחיד שיש לו ב' בתים בחצר וביטלו כולם את חלקם בחצר כלפי בית אחד שלו, יתכן דאכתי יאסר לטלטל מביתו השני, ומשכח"ל ביורש, ע' תוס' ע. סוד"ה הכא].

(ו) והנה בתי' הג' כתבו התוס' וז"ל "ועוד דא"א לומר כאן להתיר לכולן מכח שהביטול יועיל לכולן כשנים הדרים בבית אחד, שא"כ אין כאן ביטול כלל, שכמו שמתחילה היתה רשות לכולן ה"נ תהא עתה לכולן והרי הן כבתחילה מרובין במקום נכרי(ם)" עכ"ל.

בחזו"א סק"ח ביאר כוונת תוס' דמה שאין ההיתר יכול להועיל לכולן זהו גופא סיבת ההיתר ליחיד ע"ש, ונראה כוונתו שהוא כעין היסוד הנודע בדיני תנאים דכל חלות שאם תחול תיפקע אינה חלה מתחילתה, וה"נ בזה כיון שאילו יחול הביטול לכולם הו"ל רבים במקום נכרי והרי הנכרי אוסר וממילא אף הביטול לא חל כלל, על כן מעיקרא לא חל הביטול לכולם אלא רק ליחיד.

אמנם צריך להוסיף, דבע"כ צ"ל דשיך עכ"פ לחלק ביניהם ולדון שיחול הביטול רק ליחיד ולא לחבריו, וצ"ב בזה, דבפשוטו ס"ל לתוס' בקושייתם דהרי הם כשנים הדרים בבית אחד והביטול מתייחס לדיור המשותף וממילא לא שיך כלל לחלק ביניהם, וכל' התוס' לעיל "שא"א שיהיה זה אסור וזה מותר אלא לשניהם מועיל הביטול בשווה", וא"כ אם לא שיך שיחול הביטול לכולם ראוי שלא יחול כלל, וצ"ע.

והנה החזו"א פ' כן בד' התוס' כהמשך לפירושו בקו' התוס' דר"ל דלא יועיל הביטול כלל משום דהוו רבים במקום נכרי, מחמת שהביטול צריך להועיל לכולם, ותירוצי תוס' באו לפרש הטעם שאין הביטול ראוי להועיל לכולם ועל כן שפיר מהני ליחיד, וכמש"כ תוס' בתי' זה דמה"ט גופא דבפועל הרי לא יועיל הביטול לכולם – על כן שיך שיחול ליחיד.

^ח וכמשנ"ת בסי' ב' אות ב' סעי' ה' דכל דליכא שריותא בחצר לא חל הביטול כלל, ונפ"מ כגון בראובן ושמעון שביטלו זל"ז בתייהם וחצירם, דכל שעדיין לוי אוסר בחצר, אין הביטול מועיל להתיר הטלטול מבית ראובן לבית שמעון דרך חורים וסדקים שביניהם (אע"פ שאין לוי אוסר שם), והבאנו שכן משמע במאירי ר"פ חלוין. [ושם ביארנו דאי"ז סותר למשמעות דברי הריטב"א והר"ן לקמן סט: דאף כשליכא שריותא בחצר חל הביטול].

אמנם לפמשנ"ת לעיל בד' רוב האחרונים דתוס' בקושייתם ס"ל דלא חשיבי רבים במקום נכרי משום שהביטול מתייחס לבית היחיד בלבד ושם כולם שותפים עמו והו"ל כשנים בבית אחד, לפ"ז א"א לפרש תי' התוס' כחזו"א.

אכן ברבינו פרץ כתב כעין תי' התוס', ומשמעות דבריו דהוי זה גזירה דרבנן דלא מהני לכולם כי נראים כרבים במקום עכו"ם, וצ"ע אם שייך לפרש כן בל' התוס' דידן.

ואולי יש לפרש כוונת התוס' באופ"א, דמבטל שזוכה בביטולו אין ביטולו חל כי אין משמעות לביטול, ועל כן מאחר דל"ש שיחול לכולם חל עכ"פ ליחיד (וכמשנ"ת לד' החזו"א דדמי ליסוד שכל חלות שאם תחול תיפקע אינה חלה מתחילתה), ומש"כ תוס' בסו"ד "והרי הם כבתחילה מרובין במקום נכרי" כוונתו דזהו מסקנת הדין אילו לא יחול הביטול, וצ"ע.

ונפ"מ בין ביאור זה לביאור החזו"א – איך הדין שלא במקום עכו"ם, וכגון כשעירבו כל החצירות זע"ז דרך פתחיהם ולא שיתפו במבוי, דלמ"ד אין סומכין על עירוב במקום שיתוף אסורים לטלטל למבוי, והשתא יל"ד אם יכולים בשבת לבטל כולם לאחד מהם ויותרו כולם מחמת שזוכים גם הם בביטול, דלמשנ"ת לא מהני, אך לפ"ד החזו"א (וכן להמבואר בר"פ) מהני זאת, וכן משמע שם בחזו"א (וכתב שזה דלא כמהרש"א ע"ש). [אמנם יש לציין, דאחר תי' הד' שכתבו תוס' להוכיח מגמ' מפורשת, בלא"ה מוכח משם כתי' הא' או הב' ולא כתי' הג' דתוס'].]

(ז) **בתי'** הד' כתבו תוס' "ואידך נמי מודה שאם פירש להדיא שאינו מבטל רק לאחד שלא ביטל לאחרים אע"פ שעירבו עם זה שביטל לו", והיינו דהוכיחו תוס' ששייך לבטל רק ליחיד ואין הכרח לבטל לרבים, ובחזו"א שם כתב דזה ראייה לשיטתו דכל שמבטל לכולם לא חל כלל הביטול, דלפ"ד המהרש"א ודעימיה דמהני יקשה דסו"ס יבטלו לכולם ויותרו כולם לטלטל. [ואף לפ"ד השפ"א שפי' קושיית התוס' דראוי שלא יועיל כי א"כ לא יצטרכו לשכור, סו"ס כל שיכול לבטל לכולם הרי בהכרח דלא מהני ביטול במקום עכו"ם לעשותם כחד, כל שאין טעם לחלק בין ביטול ליחיד לביטול לכולם] וצ"ע.

* * *

(ח) **הבאנו** לעיל באות ד' את דקדוק המהרש"א בקו' התוס', דרק בגוונא דעירבו כל החצירות יחד דרך פתחים ק"ל לתוס' דיזכו כולם בביטול, אך בעירבו רק בני חצירו עמו לא ק"ל לתוס', ועי' במהרש"א מה שביאר בזה.

וצ"ע דא"כ נימא דסוגיין מיירי בגוונא דאין החצירות פתוחות זל"ז (וכמו שהוא ברוב המבואות שאין החצירות פתוחות זל"ז), ועל כן רק היחיד מותר ולא חבריו.

[**אמנם** לד' השפ"א אי"ז קושיא, דסו"ס כיון דבגוונא דחצירות פתוחות זל"ז ועירבו לא יצטרכו לשכור, הרי בע"כ שביטול לא מהני כלל לשוויי להו כחד].

ונראה בזה, דהנה כמו"כ קשה ע"ד התוס' בסוף הדיבור שהק' "וא"ת כיון שע"י עירוב שהניחו כל החצירות יחד היה מתיר לכולן" וכו', וגם שם קשה מנ"ל לתוס' דסוגיין איירי בחצירות פתוחות זל"ז ועירבו כולם יחד^ט. אכן הדברים מבוארים בהמשך דברי התוס' שם שכתבו "מעיקרא נמי

^ט אמנם במהרש"א שם מבואר דתוס' פירשו כן תי' הגמ' על קושיית רבא "דמערבי", דהיינו שעירבו כל החצירות יחד דרך פתחים, ודלא כפרש"י שם שכתב "דמערבי ביניהן אע"ג דלא מהני", וכן אח"כ פרש"י "דמכריזין הוו

דוקא ע"י עירוב היה מתיר כדי לעשות תקנה לכולן שהיחיד היה מוציא כלי בתיאן למבוי כדפרישית, והיינו דס"ל לתוס' דבהכרח היה בסוגיין תקנה לרבים שהיחיד יוציא כלי בתיאן למבוי, וממילא בע"כ דמירי בחצירות פתוחות זל"ז ועירבו.

ונראה דעל נקודה זו סובבים כל דברי הראשונים בסוגיין, דהוי פשיט"ל לראשונים דעצת אביי באה לעשות תקנה לכל בני המבוי ולא רק ליחיד, ולכן נדחקו הראשונים כ"א לפי דרכו לפרש איזו תועלת היתה לרבים, דרש"י פירש שהתועלת היתה בטלטול בכל המבוי כלי מבוי וכלי בית היחיד, ובתוס' וש"ר חלקו ע"ד רש"י וס"ל דזה מותר אף קודם הביטול, ולכן פי' תוס' תוהרא"ש ורבינו פרץ דהתועלת היא במה שיוכל היחיד להוציא כלי בתיאן למבוי כשעירבו כולם יחד בגוונא דפתוחים החצירות זל"ז, וברשב"א וריטב"א פירשו דהתועלת היא במה שבכל שבת יבטלו ליחיד אחר מתוכם, וגם למ"ד מבטלין וחוזרין ומבטלין יכולים להחליף ביניהם באותה שבת ע"ש, והא דלא פירשו רש"י הרשב"א והריטב"א כתוס' ודעימיה, י"ל כמשנ"ת בסי' לדקדק מדבריהם דפליגי ע"ד התוס' וס"ל דאף ע"י עירוב א"א ליחיד להוציא את כלי המבטלים למבוי.

והדברים מבוארים בתוך דברי תוס' הרא"ש שכתב וז"ל "...ואין לומר שעשו בשביל היחיד שהיה צריך לטלטל במבוי לפי שעה, דלישנא לא משמע הכי, דמשמע שבאו לפני אביי למצא תקנה לכל בני המבוי" וכו'".

* * *

(ט) כתבו התוס' בסוף דבריהם: "וי"ל דרבא סבר שבא להתיר כלים ששבתו בבית היחיד בלא עירוב החצירות ולא היה יודע שפתוחות זו לזו" וכו', ועי' במהרש"א שביאר הטעם דס"ל לתוס' דאביי בהכרח איירי בפתוחות זל"ז ועירבו ורבא טעה ע"ש, ובשפ"א וחזו"א תמהו ע"ד המהרש"א דא"כ

יודעין שאין עירובינו מועיל כלום" וכו', וביאר המהרש"א דתוס' לא ניח"ל בפרש"י, דלפרש"י מתפרש דעשו שיתוף ולא עירוב, ול' "דמערבי" משמע טפי עירוב. [ולכא' י"ל טפי, דלא ניח"ל לתוס' לפרש כפרש"י שעושים שיתוף שאינו חל כלל, וגם יתכן דלא מהני זאת לתקן החסרון של ביטול תורת עירוב].

אך דברי המהרש"א אמורים בתי' הגמ' "דמערבי", ושם אכן הוצרכה הגמ' לאוקמא בחצירות פתוחות זל"ז ועירבו, ע"ש היטב בתוס' ומהרש"א, אולם בתחילת הסוגיא אין הכרח לפרש כן, ואדרבא בד' רבא כתבו שם תוס' להדיא דהיה סבור שאינם פתוחות זל"ז.

והנה תוס' הקשו על רש"י דאין הביטול מועיל למבטלים לטלטל יותר מד"א במבוי ע"ש, ובחי' ראמ"ה כתב ליישב דגם רש"י לא נתכוון להתיר אלא ליחיד בלבד, דברש"י שלפנינו הגי' היא "אהני ליה" וכו', וזה דלא כדברינו שהראשונים באו לבאר את התועלת לרבים בהאי ביטול.

אמנם דברי הגראמ"ה צ"ע, דא"כ הו"ל לרש"י לכתוב תועלת גדולה יותר ליחיד, שיכול להוציא את כלי ביתו למבוי, ולמה כתב רש"י רק הנפ"מ לענין טלטול ד"א במבוי, ועוד דל' רש"י בהמשך דבריו "דאל"ה הו' אסירי לטלטולי ביה" וזה ל' רבים, גם בתוס' העתיקו מרש"י בל' רבים "אהני להו", וכ"כ הרש"ש להגיה ברש"י שלפנינו, ובודאי הפשטות בכל דברי רש"י היא שבא לבאר את תועלת הביטול לרבים וכמשנ"ת, וכ"כ החזו"א בסי' פ"א סק"א.

א' ולפ"ז מש"כ התוס' ותוס' הרא"ש ור"פ בתחילת דבריהם "ומיהו לגבי בית היחיד ודאי מהני ביטול... וגם אם החצירות פתוחות זל"ז ועירבו, יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי"... כוונתם דממילא יש לפרש דבהכי מירי סוגיין, וזהו התועלת לרבים כמשנ"ת.

והנה בסי' ה' הערה ט"ז הערנו בדברי ר"פ שדילג כביכול על הדין האמצעי המבואר בתוס' ותוהרא"ש דכשבני חצירו מעורבים עימו – יכול להוציא את כליהם למבוי, וע"ש מש"כ לחדש בזה, אמנם למשנ"ת עתה נראה לפרש בפשיטות, דר"פ לא נחית לסכם את כל הדינים אלא רק לפרש איזו תועלת יש לרבים, וזהו רק כשהחצירות פתוחות זל"ז ועירבו.

נמצא דלדינא לא פליגי כלל רבא ואביי, דבפתוחות זל"ז ועירבו שניהם מתירים ע"י ביטול, ובאינם פתוחות זל"ז שניהם אוסרים משום הסברא דא"כ בטלת תורת עירוב, ובגמ' משמע לא כן, דנדחו דברי אביי והלכה כרבא.

וצב"ט קו' השפ"א והחזו"א (וכבר עמדו בזה), דכל דברי המהרש"א באו לבאר את קו' רבא הראשונה דבטלת תורת עירוב, ובזה ביאר דאביי נמי מודה דלא מהני מה"ט בגוונא דאינם פתוחות זל"ז, וזהו שתי' אביי "דמערבי", והיינו דאיירי בפתוחות זל"ז ועירבו ולכן ליכא למיחש לביטול תורת עירוב, אך מ"מ הלא רבא גם ע"ז פליג והוסיף להק' דיאמרו עירוב מועיל במקום נכרי, ובזה נדחתה שי' אביי והלכה כרבא.

סימן ט'

בפלוגתת הראשונים אם אסרו חד דשכיח דדייר במקום עכו"ם ובביאור ד' אביי דלא אסרו חד ע"י ביטול

(א) סג: ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו, אתו אמרו ליה לאביי אמר להו זילו בטיילו רשותיכו לגבי חד, הו"ל יחיד במקום נכרי ויחיד במקום נכרי לא אסר, אמרו ליה מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי והכא הא קדיירי, אמר להו כל ביטולי רשותיהו גבי חד מילתא דלא שכיחא היא, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, ע"כ.

ובתוד"ה בטיילו וכו' כתבו בתוך דבריהם: 'ומ"מ יחיד במקום נכרי לא חשיב ע"י עירוב, שא"כ לא היה צריך לעולם לשכור', והיינו דהוקשה לתוס' – מה הועילו חכמים בתקנתם שהצריכו שכירות, והרי יכולים לערב יחד ויהיו כחד במקום נכרי ופקעה הגזירה ושוב לא יצטרכו לשכור, ומזה הוכיחו תוס' דאף ע"י עירוב חשיבי כתרי ועכו"ם אוסר עליהם וממילא יצטרכו לשכור והועילה התקנה*.

ובמהרש"א הקשה ע"ד התוס' דאף אם נימא דע"י עירוב חשיב יחיד במקום נכרי, מ"מ הרי לא סגי בזה להתיר, דהא בביטול דחשיב כחד במקום נכרי מבואר בגמ' דהסכים אביי דמתיר רק משום דהוי מילתא דלא שכיחא, אבל לולי זאת כיון דשכיחי דדיירי אסור אע"ג דהוי יחיד במקום נכרי וא"כ ה"נ ע"י עירוב. וע"ש שהעמיד ד' התוס' דכוונתם לעירוב וביטול יחד, והאחרונים תמהו על תירוצו (עי' קר"א, אבה"ע, ק"נ אות ק', וחזו"א), ומלבד זאת בתור"פ מפורש דהקשה על עירוב בלא ביטול. [וע"ע בק"נ שתי' דאף מציאות של עירוב דרך פתחים הוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה דרבנן, ובחזו"א כתב שהוא תמוה]. ובקר"א אבה"ע וחזו"א תי' דשאני עירוב מביטול, דביטול אף אם חשיב כיחיד מ"מ גזרו כיון דשכיחי דקדיירי, אבל בעירוב חשיב כבית אחד שדרים שם ב' אנשים וזה חשיב כחד ממש ומותר אף אם שכיחי דקדיירי. אכן דבריהם צריכים פירוש וביאור מאי שנא האי חד מהאי חד.

* אמנם בחי' אבה"ע (לקמן עד: וכן על השו"ע סי' שפ"ג) ביאר בד' הרמב"ם (פ"ב הל"י) דמה"ט תקנו רבנן תקנה מיוחדת שלא יחול העירוב במקום הגוי (ולא דחשיבי תרי אף במעורבין), וזהו מכוון הגמ' לעיל סב. 'ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום עכו"ם'. אכן התוס' לשיטתם שם (ד"ה ועכו"ם וכו') פירשו מכוון הגמ' באופ"א, דתקנו רבנן שעכו"ם אינו יכול לערב עימם. וכ' האבה"ע נפ"מ בין ד' התוס' לד' הרמב"ם – כשעירבו דרך חלונות בין הבתים, דהעירוב הוא שלא במקום הגוי וחייל לכו"ע, ולפ"ד הרמב"ם אה"נ מדינא כה"ג נעשו כחד במקום הגוי וא"צ שכירות ומשא"כ לפ"ד התוס'. (אך מ"מ אף לפ"ד הרמב"ם היתה עוד תקנה מאוחרת שאסור ליעשות יחיד במקום הגוי, ע"ש). וע"ש שביאר דנחלקו התוס' והרמב"ם גם בפ"י הגמ' לקמן עד: אם מיירי כה"ג דעירבו דרך חלונות ומהני מדינא, וג"ז לשיטתם.

וצ"ע בד' הרמב"ם דבגוונא דיש ביניהם חלונות תקשי קו' התוס' מה הועילו חכמים בתקנתם, וצ"ל בד' הרמב"ם דאה"נ בכה"ג לא הועילו, ועיקר גזירתם נאמר על אופן הרגיל שאין חלונות מבית לבית אלא רק פתחים דרך החצר, אבל בתוס' מפורש נמי על כה"ג במה שכ' להק' דא"כ לא יצטרכו לעולם לשכור, שהרי מקודם כ' הגוונא דעירבו דרך החצירות ע"י פתחים שביניהם, וע"ז הק' מ"ט ל"מ נמי למבוי, עי' בדבריהם, וע"ע בקר"א שביאר דאדרבא משמע בתוס' דרק בכה"ג דנו דיועיל עירוב לעשותם כחד במקום נכרי, אבל בעירבו בחצר כגוונא דהרמב"ם פשיט"ל דל"מ כלל, ואכמ"ל.

(ב) והנראה בזה, דבאמת כקושיית מהרש"א כבר הקשה הריטב"א לקמן סה: ע"ד תוס' שם וש"ר, דשם מבואר דישראל ונכרי בפנימית וישראל בחיצונה – פנימי במקומו מותר מפני שהוא יחיד במקום נכרי – אף אם חשיב שכיח דדייר בהדי הגוי מחמת ישראל שבחיצונה, ובתוס' שם העלו מזה דלעולם חד במקום נכרי ל"ג ביה רבנן אף אם שכיח דקדייר בהדיה, דכיון דבד"כ יחיד לא שכיח דדייר בהדי נכרי – שוב לא פלוג רבנן ול"ג בכל גווני. והראשונים הוכיחו עוד מהסוגיא שם דאף תרי בהדי נכרי – כל שאין אוסרים זע"ז חשיבי כחד ול"ג בהו רבנן. [ואף להראשונים שם דפליגי ע"ז דכל דאיכא תרי דדיירי בחצר קאסר עכו"ם עלייהו, מ"מ מודו דתרי בבית אחד חשיבי כחד כיון שהוא דיור אחד]. וברא"ש בסוגיין חידש טפי דכל בני חצר אחת לגבי מבוי אף שאוסרים זע"ז בחצר מ"מ חשיבי כחד במבוי, ורק כשיש ב' חצירות של ישראלים בהדי נכרי במבוי אסר עלייהו. ובחזו"א סי' פ"א סקי"ג עמד בכ"ז מ"ט התירו אע"ג דשכיחי דקדיירי, וביאר ד"שם יחיד התירו חכמים". והיינו כי סתם יחיד לא שכיח דדייר, וממילא בכל "שם יחיד" לא פלוג רבנן כמש"כ התוס' ולא גזרו.

אמנם הריטב"א שם הוכיח מסוגיין לא כן, דלעולם יחיד דשכיח דקדייר אסרו רבנן, דהא בסוגיין מבואר דע"י ביטול חשיב יחיד במקום נכרי ואפ"ה היה אוסר אב"י כי שכיחי דקדיירי אלמלא דהביטול הוי מילתא דלא שכיחא ול"ג בה רבנן, ולכן דן הריטב"א לאסור אף פנימי במקומו (וכנראה פנימי וחיצון חשיב מילתא דשכיחא), וכתב דהסוגיות כאן ושם חלוקות בד"ז אם חד דשכיח דדייר אסרו רבנן או דלא פלוג ולא גזרו.² [והנה הלבוש פסק דפנימי במקומו אסור, ותמהו עליו האחרונים שהוא נגד סוגיא ערוכה לק' סה:, ויש שיישבו דס"ל כהריטב"א דהסוגיות חלוקות בזה ופסק כסוגיין דחד דשכיח דדייר אסרו רבנן].

ולפ"ד רוב הראשונים דחד דשכיח דדייר ל"ג ביה רבנן קשה מסוגיין כקו' הריטב"א, וזהו ממש כקו' המהרש"א ע"ד התוס' בסוגיין דמבואר בדבריהם דאילו ע"י עירוב הוו חשובים כחד במקום נכרי היה מותר אף דשכיחי דדיירי, וזה כשיטתם לקמן סה: וכשי' רוב הראשונים, אבל קשה מסוגיין. ואם נוכל ליישב קושיית הריטב"א ולבאר דחד דשכיח דדיירי ל"ג ביה רבנן אף אם שכיח דדיירי, אזי יתכן ג"כ ליישב קושיית המהרש"א – דחד דע"י עירוב עדיף ודמי לשאר גווני דחד בראשונים דאמרי' בהו לא פלוג ולא גזרו רבנן, ואפשר שכ"ז נכלל בת' האחרונים הנ"ל ע"ד המהרש"א – שכתבו דע"י עירוב הוי חד ממש וכשנים בבית אחד דאז לא גזרו רבנן הגם דשכיחי דדיירי, ומשא"כ חד ע"י ביטול דלא אמרי' בזה לא פלוג. אבל החילוק צריך ביאור.

(ג) [ויש שרצו ליישב קושיית הריטב"א, דכוונת הגמ' 'מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי והכא דקדיירי', אינו דאע"פ דהוי חד אסור כיון דשכיח דדייר, אלא הכוונה להקשות מצד עיקר התקנה, דקודם הביטול היו תרי ואסר עליהם העכו"ם, ותקנו רבנן כן כדי שיצטרכו לשכור ועכו"ם לא מוגר, וא"כ לא יתכן שיוכלו להתיר עצמם ע"י ביטול שיהפכו ליחיד – דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, ובהכרח מזה דתקנו חכמים שלא יועיל כה"ג, והיינו – או דתקנו שלא יחול הביטול במקום עכו"ם, או דתקנו דלא חשיב כחד ע"י ביטול, וע"ז ענה אב"י דהוי מילתא דלא שכיחא ול"ג בה רבנן שלא יחול הביטול].

² והא דשנים בבית אחד מותרים, צ"ל לשיטה זו דג"ז לא שכיח דדיירי, דהעכו"ם מפחד לפי מנין הבתים ולא לפי מנין האנשים, ושו"ר כן להדיא בריטב"א ורשב"א לקמן עד:, וכ"ה בשו"ת מהרי"ל סי' קנ"ז, הביאו הבי"מ סי' שפ"ב סי"ז וביאר כן דבריו ע"ש, וכ"כ בחזו"א שם, ויסוד לזה מד' המאירי לעיל סב., ועי' בס' האיר יוסף סי' ב' וג' שהאריך בזה, וביאר עפ"ז ד' הבי"מ המחודשת דשנים שאוסרים זע"ז אינם אסורים ע"י עכו"ם אם אינם דרים בב' בתים.

ולפ"ז אמרו ליישב קושיית המהרש"א, דזה גופא כוונת התוס' דלא יתכן שעירוב חשיב כחד דא"כ לעולם לא היו צריכים לשכור' וכוונתו כקושיית הגמ' על ביטול – דמה הועילו חכמים בתקנתם, ובהכרח דעירוב לא חשיב כחד.

אבל נראה ברור שא"א לפרש כן, דהא תוס' המשיכו והקשו דביטול נמי תקשי דלעולם לא יצטרכו לשכור ומה הועילו חכמים בתקנתם, ות' דודאי יצטרכו כי הביטול אינו מתיר אלא ליחיד אבל השאר אסורין וכו' ע"ש, ובודאי לא חזרו תוס' על דברי הגמ' אלא הקשו קושיא חדשה. וגם בגמ' גופא קשה מאד לפרש כן, דהל' 'מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי' מורה שהטענה היתה דאף דחשיב יחיד אי"ז סיבה המתרת, ולא שהקשו דבע"כ הו"ל לחז"ל לתקן שלא יהא יחיד ע"י ביטול, וגם ת' הגמ' דהוי מילתא דל"ש ול"ג בה רבנן לא משמע שהמכוון הוא כמש"כ התוס' דהועילו חכמים בתקנתם כי לא יבטלו, דהאי לישנא הוא כלל בכל הש"ס דמילתא דל"ש ל"ג רבנן, ומשמע שיש כאן סיבה האוסרת דשכיחי דדיירי ואפ"ה לא גזרו, ולא שהיא סברא פרטית כאן שאין טעם לגזור כי עדיין לא שכיחי דדיירי ע"י ביטול.

והנה הרמב"ם ועוד ראשונים פירשו בגמ' סב. דתקנו רבנן שלא יועיל ביטול הישראלים זל"ז במקום עכו"ם כדי שיצטרכו לשכור, והקשו האחרונים דזה סותר לד' אב"י בסוגיין, ותיצרו דהרמב"ם פ' כן כוונת קושיית רבא א"כ ביטול תורת עירוב מאותו מבוי – דמה הועילו חכמים בתקנתם, וכוונת רבא להכריח מזה דתקנו רבנן דלא חל הביטול כה"ג (ולא כהבנת תוס' סד. ד"ה א"כ – דכוונת רבא לדין חדש דאסור לבטל תורת עירוב, ע"ש), ועי' בס' האיר יוסף סי' י"ז. וגם לפ"ז מוכח דלא זוהי הקושיא ע"ד אב"י 'מידי הוא טעמא', דהרי רבא הוא שהקשה זאת מה הועילו חכמים בתקנתם.

והנה רבא ג"כ אמר עיצה דליהוי שכירו ולקטו דנכרי ואז מצו לערב, ויש לשאול גם ע"ז דמה הועילו חכמים בתקנתם ולעולם לא יצטרכו לשכור, ובע"כ צ"ל דג"ז דבר קשה לעשות כמו שכירות. וה"נ נראה בעצת אב"י כמש"כ התוס' דביטול הוא דבר הקשה כשכירות – כי אינו מתיר רק ליחיד, ועל כן שפיר הועילו חכמים בתקנתם. ורבא ואב"י חיפשו עוד עצות מלבד שכירות שאינם סתירה לעצם התקנה מחמת הקושי שבהם ואין בהם פתרון קבוע, ומ"מ דנו בגמ' על עצם עצת אב"י אם מועילה היא או לא, וזה ברור. (והתוס' הקשו מצד עצמם על עירוב וביטול – מה הועילו חכמים בתקנתם, ומזה הוכיחו דעירוב לא חשיב כיחיד ולכן לא מהני, וביטול הוא דבר הקשה כשכירות וכמשנ"ת).

ולכן נראה ברור דהמו"מ בגמ' הוא כהבנת הריטב"א, דאע"פ שחל הביטול וחשיב כיחיד עי"ז, מ"מ יחיד כזה שהוא יחיד רק מכת הביטול איננו מתיר כלל כל דשכיח דדייר, ומ"מ כיון דיחיד כזה של ביטול דשכיח דדייר – הוא מילתא דלא שכיחא, לכן ס"ל לאב"י דל"ג רבנן. והדק"ל לשיטת רוב הראשונים דשאר יחיד דשכיח דדייר מותר משום לא פלוג, מאי שנא הך יחיד שע"י ביטול דלא אמרי' ביה לא פלוג ואסור כל דשכיח דדייר, אלמלא דהוי מילתא דלא שכיחא³.

³ שו"ר בגאוו"י ושפ"א לקמן סה: שכתבו ליישב הוכחת הריטב"א דביטול ועירוב שאני דאנו דנים אותם קודם הביטול ואז היו תרי ואוסרים זע"ז ולכן עכו"ם אוסר, ולא אכפת לן בביטול ובעירוב, עש"ד, (והגאוו"י הוסיף דאינו מבין כלל ראיית הריטב"א). אך דבריהם תמוהים למאד, דהרי להדיא החשיבם אב"י כחד להתיר, ואף למסקנא פשוט שהתיר רק משום דנידונים כחד (דלא מצינו שחזר בו אב"י), וכן מוכח מיניה וביה, דאל"כ ל"ש בזה כלל סברת מילתא דלא שכיחא ל"ג בה רבנן [וכמש"ל להלן בפנים], ובאמת גם עירוב שכ' תוס' דלא חשיב כחד עי"ז, נראה פשוט שאי"ז משום שנידונים קודם העירוב, אלא דמצב העירוב גופיה ס"ל לתוס' דחשיב כתרי אע"פ שהם מעורבין, ומשא"כ ביטול עדיף בזה וחשיב כחד, ועוד יתבאר ד"ז להלן אי"ה. וכן מוכח מהמשך דברי התוס' שהשוו זאת לענין אחר לגמרי, דהמבטל לאחד משנים המעורבים יחד לא זכו שניהם בביטול משום דעירוב לא חשיב כדיוור אחד ממש, וזה ברור.

(ד) והנראה בזה בהקדם קושיא עצומה בתי' הגמ' דמילתא דל"ש ל"ג בה רבנן, דכיון דהסכים אביי דהגם דהוי יחיד, אבל אין יחיד מועיל להתיר אא"כ לא שכיח דדייר, א"כ מה שייך להתיר מחמת דהביטול הוא מילתא דלא שכיחא, והרי התרי דקדיירי הם מילתא דשכיחא והם סיבת האיסור, ומה לי אם ביטלו זל"ז או לא, והאם נימא הכי גם בד' ישראלים וביטלו תרי לתרי – דהוי מילתא דל"ש ול"ג בה רבנן, ומה הביטול שייך לענין האיסור התלוי בשכיחי דקדיירי, וזו תמיהא רבתא.

והמוכרח מזה, דאף שהסכים אביי דיחיד נמי כל דשכיח דדייר נאסר, אבל לא חזר בו לגמרי שאין כלל מעלה לחד, והאיסור תלוי רק בשכיחי דדיירי, אלא ודאי חד הוי סיבה להתיר, אך דאעפ"כ כל דשכיח דדייר אינו מתיר, ולזה משני דחד כזה שע"י ביטול דשכיח דדייר הוא מילתא דלא שכיחא ול"ג בה רבנן, דבאמת לאסור מדין תרי אינשי דשכיחי דדיירי לחד – זה ל"ש כי ע"י ביטול ליכא תרי, אלא דבאנו לאסור מ"מ מדין חד דשכיח דדייר, לזה קאמר דא"א לאסור מה"ט כי הוי מילתא דל"ש. ובאמת שכן נראה מעצם הסוגיא דאביי כלל לא חזר בו ומתחילה ועד סוף התיר משום דע"י ביטול חשיבי כיחיד במקום נכרי, ורק על הקושיא דסו"ס שכיחי דדיירי – ע"ז ענה דמ"מ הוי מילתא דל"ש, אבל אילו ע"י ביטול לא היו חשובים כחד בודאי לא היה מקום להתיר מצד מילתא דל"ש, וכמשנ"ת שאין שום משמעות לביטול כלפי הסיבה האוסרת, וז"פ.

אמנם ד"ז גופא צ"ב טובא לשי' הריטב"א, דלדידיה דכל יחיד דשכיח דדייר נאסר, וכן תרי דלא שכיחי דדיירי אינם נאסרים (כמבואר בתוס' סה: שכן עולה מהסוגיא שם), א"כ מה מעלה והפרש יש בין חד לתרי בזה, דלכאור' הכל תלוי רק בשכיחי דדיירי, וכמו שאין שום הפרש בין תרי לארבעה [וכדוגמא שהבאנו לעיל דארבעה ששנים מהם ביטלו לשנים ל"ש לומר דהוי מילתא דל"ש ול"ג בה רבנן], וצ"ע.

אכן באמת מצאנו להדיא בריטב"א לקמן סה: שכ' ב' פעמים דבגוונא דפנימית וחיצונה ובחיצונה חשיב שיש ב' ישראלים ובפנימית יש רק חד, אע"ג דכולם שכיחי דדיירי וראוי לגזור על כולם ולאסורם, מ"מ לא גזרי' אלא על אחת החצירות, ע"ש טעמו, וכ' דעדיף לגזור על החצר שיש בה שני ישראלים – 'שלא לחלוק כ"כ בדברי ראב"י', עכ"ד. הרי להדיא דגם לדבריו יש מעלה לחד על תרי, ואף דגזרי' בכל גווני ותלוי רק בשכיחי דדיירי, מ"מ תרי חמירי מחד, וממילא את"ש גם בסוגיין דכיון דחד הוא קל מתרי והוי סיבה להתיר, אלא שבאנו לאסור מ"מ כיון דשכיחי דדיירי – ע"ז שייך להתיר מדין מילתא דל"ש – כיון דד"ז שיש שכיחי דדיירי ביחיד באופן זה של ביטול הוא מילתא דל"ש וכמשנ"ת. אבל באמת אין הדבר מובן כלל מה מעלה יש לחד מתרי, ומש"כ הריטב"א 'שלא לחלוק כ"כ בדברי ראב"י' לא נתברר אם הוא טעם או ראיה, ועכ"פ הדברים צריכים ביאור טובא.

^י ובשלמא לדידן דכל חד אף דשכיח דדייר ל"ג ביה רבנן משום לא פלוג, ורק חד דביטול שאני כמשי"ת להלן אי"ה, י"ל דשורת הדין היא דחד לא נאסר, ואף חד דביטול אין יסוד דינו דחשיב כתרי, אלא דהך יחיד אינו בכלל ה"לא פלוג" כמשי"ת אי"ה, ולכן אסרינן עליה מכח דשכיחי דדיירי, ובוה שייך לומר דכיון דיחיד כזה שראוי לאוסרו הוא מילתא דל"ש ל"ג בה רבנן, אבל לפ"ד הריטב"א שלעולם שכיחי דדיירי אוסר אף בחד, מה מעלה והפרש יש בין חד לתרי, והרי עיקר התירו של אביי הוא רק משום דנעשו כחד וכמשנ"ת.

ובזה יתכן להבין כוונת מהרי"ל התמוהה בשו"ת החדשות סי' ל"ט סק"ב שהוכיח מסוגיין ממש להיפך מהריטב"א, דיחיד דשכיח דדייר ל"ג ביה רבנן, מדהתיר אביי מחמת דהוי כיחיד אע"פ דשכיחי דדיירי, עכ"ד. ותמוה ביותר, דהרי בגמ' מבואר להיפך דהקשו לאביי דהו"ל לאסור מחמת דשכיחי דדיירי והסכים לזה אלא שהתיר משום מילתא דל"ש. אמנם למשנ"ת י"ל דכוונת מהרי"ל להוכיח כדברינו, דאם כהריטב"א דכל חד דשכיח גזרו בו הרי שאין שום מעלה לחד ואיך התיר אביי מכח דהוי חד, והרי צריך להיות הכל תלוי רק בשכיחי דדיירי, וכאן הלא שכיחי דדיירי.

אבל לדידן דבשאר גווני דחד מותר אף דשכיחי דדיירי מובן דיש מעלה לחד, ואף דבחד דביטול צריך היה לאסור מכח דשכיחי דדיירי – מ"מ ע"ז שייך לומר מילתא דל"ש ל"ג בה רבנן וכמשנ"ת. [אלא שהדברים סתומים בדברי מהרי"ל, וצ"ע].

(ה) ונראה לבאר בהקדם מה שיש להעיר מסברא על עיקר ד' רוב הראשונים דס"ל דבחד דשכיח דדייר אמרי' לא פלוג ואינו נאסר, והיינו דכיון דבד"כ חד לא שכיח דדייר ול"ג בו" – שוב ל"ג אף בחד דשכיח. והנה מבואר מדברי הראשונים דגדר 'חד' ו'תרי' תלוי ברשויות ולא באנשים, דרשות אחת של ב' אנשים מיקרי 'חד', ומה"ט בביטול מיקרי חד, וכן בעירוב לשיטת הרמב"ם ודעימיה מיקרי חד אע"פ שיש שם ב' אנשים, (כמש"כ בחידושי אבן העזר עד:), ולכן הוצרכו חז"ל לתקן שלא יחול העירוב כדי למנוע היתר ע"י עירוב ע"ש, וכן בשנים שאין אוסרים זע"ז חשיבי חד לד' כמה ראשונים סה: (כגון סמוכים על שלחן אחד ומקבלי פרס), וכן לד' הרא"ש בסוגיין כל בני חצר אחת חשיבי חד במבוי.

וד"ז צ"ב, וכבר עמד בזה החזו"א (סי' פ"א סק"ג), דאף שאמרו לא פלוג והתירו בכל חד דשכיח דייר מפני שבד"כ חד לא שכיח דדייר, מ"מ למה שינו הגדר דחד מיסודו, דהרי חד דלא שכיח היינו אדם אחד וכל ב' בנ"א אף בבית אחד שכיחי דדיירי, וא"כ התינה דאמרו לא פלוג באדם אחד אף דשכיח דייר כגון בפנימית וחיצונה, דאף דפנימי הוא שכיח דייר מחמת החיצון מ"מ הוא אדם אחד, אבל מ"ט שינו וגדרו גדר חדש מה נחשב 'חד', דכל רשות אחת מיקרי חד, ולמה לא השאירו גדר 'חד' כמו שהוא בסיבת הדין – דהיינו אדם אחד שבד"כ לא שכיח דייר, ולכן אף כשאדם אחד שכיח דייר ל"ג בו. ובפשוטו צ"ל דכיון דבהל' עירובין עסקינן גדרו גדר 'חד' בגדרי הדירין ברשות, אבל עדיין הדבר צ"ב.

(ו) ונראה להציע בזה דבר חידוש, דהנה לפי פשוטם של דברים סיבת התקנה (ישראל הדר עם העכו"ם וחיישינן שילמד ממעשיו) וגדר התקנה (שדירתו דירה ואוסר כישראל) ב' ענינים הם, דהיינו שישראל הדר עם העכו"ם הוא סיבה לחלות הדין שדירתו דירה, אבל לאחר שדירתו דירה הרי הוא כישראל גמור ואוסר גם על מי שאינו דר עימו (כגון להוציא מביתו לחצר אחרת). אולם כבר רבו הראיות מכמה דוכתי שאינו כן, אלא כל עיקר הדין שדירתו דירה הוא רק כלפי אותו ישראל שילמד ממעשיו אשר הוא סיבת התקנה, ומעיקרא כך תקנו שדירת עכו"ם דירה לענין לאסור על ישראל הדר עימו. וזה נראה כוונת הגר"א בביאורו סי' שפ"ב ס"ג ע"ש היטב (והרחבנו בסי' בביאור דבריו). ובדברי הגר"א מבואר טפי, דאף כלפי אותו הישראל הדר עימו אין דירתו דירה אלא כלפי הרשות שדר עימו יחד וילמד ממעשיו ולא כלפי רשות אחרת שלו, ועל כן אינו אוסר מחצר לחצר אף אם אוסרו במבוי ששם ילמד ממעשיו.¹

ומעתה יש לחקור, האם כשדרים ב' ישראלים בחצר ותקנו חז"ל שדירת העכו"ם דירה כלפי רשותם של הישראלים הדרים עימו בחצר, האם יש כאן ב' תקנות נפרדות, דהיינו שדירתו דירה כלפי רשות ישראל א' הדר עימו וכן דירתו דירה כלפי רשות ישראל ב' הדר עימו, או דכיון שרשות אחת היא של ב' הישראלים – תקנה אחת היא שדירתו דירה כלפי הרשות המשותפת לב' הישראלים. ונפ"מ לו יצויר היכ"ת שאחד מהם לא שכיח דייר והשני שכיח דייר, האם נימא דיאסור העכו"ם רק על אחד מהם ולא על חבירו, או שא"א לחלק ביניהם, דרשות אחת היא, ויאסור על שניהם או שלא יאסור כלל.

^ה ול' התוס' 'דרוב פעמים' לא שכיח דייר.

¹ ועי' גם בסי' שהבאנו מכמה וכמה דוכתי דגדר הדין דעכו"ם אוסר שונה מדיני ישראל האוסר, והיינו דגם לאחר התקנה לא תקנו שדירתו דירה כישראל ממש אלא היא תקנה בפנ"ע שעכו"ם אוסר על הישראל, [עי' תוס' הרא"ש סו. דהא דמהני שכירות בעכו"ם ולא בישראל הוא לפי שדירת העכו"ם לא שמה דירה, אף דאירי לאחר התקנה, דהא מה"ט בעי שכירות, ויש עוד מקורות רבים בזה כמשנ"ת שם].

ומדברי הריטב"א סה: נראה קצת כצד הב', ממש"כ לגבי ב' חצירות דכיון דליכא ב' ישראלים אלא בצירוף שניהם סגי לאסור על חצר אחת ולא אסרינן על שניהם, ואילו בחצר אחת לא אשכחן הכי, ועי'. [ויש לבאר זאת ע"פ משמעות דברי רש"י סב. דהחסרון ברשות עכו"ם היא רק לענין חילוק רשויות דאין רשות עכו"ם חלוקה ע"ש, והרחבנו בזה בסי', ולפ"ז י"ל דרשות המשותפת לב' ישראלים רשות אחת היא לענין חילוק רשות מרשות העכו"ם].

(ז) ולפ"ז נראה לבאר שורש החילוק בתקנה בין חד לתרי ישראלים במקום עכו"ם, דלמשנ"ת נמצא שכל גדרי התקנה נאמרו רק על הרשויות, דרשות עכו"ם אוסרת על רשות הישראל המשותפת עימו, ולא ראו חז"ל להתנות את תקנתם בקיום תנאים חיצוניים (דדירתו תהיה דירה לאסור רק אם יש ב' ישראלים שילמדו ממעשיו), ומעיקרא כך תקנו שרשות עכו"ם אוסרת על רשות של רבים ולא על רשות של יחיד, וממילא לק"מ קושיית החזו"א מ"ט גדרו גדר חד ותרי לפי הרשויות ולא לפי האנשים, דלהנ"ל הלא כל עיקר החילוק הוא בגדר התקנה בדיני הרשויות ולא בסיבת התקנה וכאמור. ובזה נחלקו הראשונים בכמה פרטים אם חשיבי כרשות של רבים או כרשות של יחיד, וכגון לענין ב' שאין אוסרין זע"ז, או לענין ב' בתים בחצר לגבי המבוי, או לענין ב' שעירבו, שבכל אלו נחלקו הראשונים אם חשיבי כחד במקום עכו"ם או כתרי'.

(ח) ומעתה נראה ליישב שיטת הראשונים מקושיית הריטב"א, דמוכח בסוגיין דגזרו חז"ל לאסור גם חד במקום עכו"ם אם שכיח דדייר. דלפמשנ"ת דהחילוק בין חד לתרי הוא בגדר התקנה, דעכו"ם אוסר על רשות של יחיד ולא על רשות של רבים, יש מקום לומר דרשות של רבים שביטלו ליחיד הוא גדר אמצעי, ואמנם אי"ז בכלל רשות של רבים, אך גם אי"ז בכלל ה'לא פלוג' ברשות של יחיד, כי באמת ידוע להוכיח דאין הפי' בביטול שנעשה מקבל הביטול כדר בכל הבתים בעצמו והוי דיור של יחיד, אלא ודאי יש כאן דיורים חלוקים ורק שנעשה מקבל הביטול בעלים על כל הדיורים, ומה"ט אם עירב את רשותו אין העירוב נתפס על הרשויות שקיבל בביטול אלא צריך לערבם בפנ"ע כמבאר ברש"י כו: [ועי' לעיל סי' ה' הערה ד']. וממילא י"ל דרשות כזו של חד דאתי מכח תרי נידונית לעצמה, וכיון דרשות כזו היא שכיחא דדיירי הקשתה הגמ' שראוי לתקן לאסור רשות כזו כמו שאסרו רשות של רבים, ולא אמרינן בזה 'לא פלוג' משאר רשות של יחיד, כיון דהוי שם רשות בפני עצמה. ועי' השיבה הגמ' דרשות כזו היא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן.

נמצא דההיתר בזה הוא ודאי רק מאחר דבביטול יצא מדין רשות של רבים ונעשה רשות של יחיד, דאילו היה זה נחשב עדיין רשות של רבים, פשוט דלא שייך להתיר מדין מילתא דלא שכיחא כיון שאין הביטול שייך כלל לסיבת האיסור [והוי כמו ארבעה בחצר שביטלו שנים לשנים], ורק מאחר ואי"ז בכלל התקנה שאסרו רשות של רבים, אלא שבאנו לאסור רשות זו של חד דאתי מכח תרי בפני עצמה כיון שרשות זו היא שכיחא דקדיירי, לזה משני דרשות זו היא מילתא דלא שכיחא.

(ט) וממילא ניחא נמי קושיית המהרש"א ע"ד התוס', דאילו עירוב היה נחשב כרשות של יחיד, אזי ודאי היה זה בכלל ה'לא פלוג' כמו ב' בבית אחד ושאר גוונים דלא אסרו חז"ל, ורק גבי ביטול דהוי שם רשות בפני עצמה של חד דאתי מכח תרי סברה הגמ' שאינו בכלל ה'לא פלוג' וראוי לתקן לאסרו. ולכן הכריחו תוס' מזה דעירוב חשיב רשות של רבים, והיינו דגדר עירוב אינו שנעשים כולם

¹ ויש עוד להרחיב בנקודה זו של גדר רשות של יחיד ורשות של רבים לענין ג' פלוגתות הראשונים הנ"ל, ומאחר ואין בדברינו אלא הצעת דברים לא ראינו להרחיב בזה כאן.

כב' בבית אחד אלא שנעשים כשותפים בדירות, אבל מ"מ יש כאן ב' דירות, וממילא זה נכלל בתקנת תרי במקום עכו"ם, משא"כ ביטול חשיב כרשות של יחיד, כיון שיחיד נעשה בעלים על כל הרשויות.

והן הן הדברים שכתבו הקר"א אבה"ע וחזו"א ליישב קושיית המהרש"א דשאני עירוב מביטול, דבביטול אף אם חשיב כיחיד מ"מ גזרו כיון דשכיחי דקדיירי, אבל בעירוב חשיב כבית אחד שדרים שם ב' אנשים וזה חשיב כחד ממש ומותר אף אם שכיחי דקדיירי.

(י) ועפ"ז יש להבין מה שהוכחנו מד' הריטב"א סה: דגם לשיטתו דגזרו לאסור אף ביחיד בשכיח דדייר, אין הפי' שלא חילקו כלל ביניהם ותקנו דבכל מקום דשכיח דדייר אוסר העכו"ם, אלא אף לדבריו יש כאן חילוקי דרגות, ולכן כתב גבי פנימית וחיצונה דבמקום שראו חז"ל דסגי לאסור חצר אחת ויש נידון אם לאסור את חצר היחיד או את חצר השותפין תקנו לאסור את חצר השותפין 'שלא לחלוק כ"כ בדברי ראב"י'. ולדברינו יש לבאר דגם לשיטת הריטב"א יש את החילוק שנתבאר לעיל, דברשות של יחיד אוסר העכו"ם על רשותו לבדו, ואילו ברשות השותפין תקנו שאוסר על הרשות המשותפת ולא על רשות כ"א לבדו, וכיון שיש חילוק בגדר ב' התקנות שפיר יש מקום להעדיף תקנה אחת על חבירתה 'כדי שלא לחלוק בדברי ראב"י'.

ולפ"ז את"ש סברת אב"י בסוגיין אף לשיטת הריטב"א כמו שביארנו לדעת שאר הראשונים, דמתחילה סברה הגמ' דכוונת אב"י שאין לאסור בביטול כיון דהוי חד ולא גזרו כלל בחד, ודחתה הגמ' דכיון דשכיחי דדיירי גזרו גם בחד בכל גווני, והיינו דגזרו דאוסר גם רשות של יחיד ולא רק רשות של רבים, ומשני דכוונת אב"י היא דכיון דהך רשות של יחיד היא מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, והיינו דאע"ג דסיבת התקנה היא 'שכיחי דקדיירי', מ"מ ב' דרגות איכא בזה, ומדין רשות של רבים אין לאסור כיון שע"י ביטול הוי רשות של יחיד, ומדין רשות של יחיד נמי אין לאסור כיון דמציאות רשות זו של יחיד – דהיינו ע"י הביטול, זהו מילתא דלא שכיחא.

(יא) לסיום הענין נראה להוסיף, דלמשנ"ת דהחילוק בין 'חד' ל'תרי' הוא בגדר התקנה, יש בזה כדי להקל מעט על הבנת שיטת הראשונים מכמה הערות בסברא בענין זה;

א. מש"כ הראשונים דברוב פעמים חד לא שכיח דדייר ולכן לא פלוג רבנן בשאר דוכתי, צ"ע במציאות, האם יותר מצוי חד לחודיה דלא שכיח דדייר מחד בגווני דשכיח דדייר, והרי שנים בבית אחד חשיבי חד ושכיחי דדיירי, וכן בפנימית וחיצונה – הפנימי הוי חד ושכיח דדייר, וכן להשיטות דבעינן שנים אוסרים זע"ז – אזי כל שאין אוסרים זע"ז חשיבי חד ושכיחי דדיירי (כגון סמוכים על שלחן אחד ומקבלי פרס), וכן לד' הרא"ש כל בני חצר אחת חשיבי חד במבוי ושכיחי דדיירי, ולשיטת הרמב"ם ודעימיה ע"י עירוב חשיבי חד ושכיחי דדיירי, וכל אלו כולם חשובים ג"כ מילתא דשכיחא, דאל"כ לד' הריטב"א היו מותרים כמו בביטול דהוי חד ושכיחי דדיירי ומותר משום מילתא דלא שכיחא. וא"כ צ"ע לומר דיותר מצוי חד דלא שכיח דדייר מחד דשכיח דדייר אשר מה"ט גזרו חז"ל דכל חד לא נאסר, דלכא' במציאות יתכן שמצוי טובא או אפי' ברוב המקרים דהוי חד הרי"ז שכיח דדיירי^ט, [והרי גם בתרי יש מציאות דלא שכיחי דדיירי כדלקמן סה: ול"ג בה כמבואר בתוס' שם ברה"ע, ומ"מ כששכיחי דדיירי גזרו].

^ח וכמבואר בהמשך דברי התוס' שהעלו מזה חילוק דין לענין זכיה בביטול דחד, ומוכח שחידשו כאן בגדר העירוב דאינו דיור אחד ממש אלא ב' דירות משותפים, והרחבנו בזה בסימנים דלעיל.

^ט וכה"ג כתבו הרשב"א וריטב"א עד. 'אין לך אדם שאין לו אשה ובנים'.

ב. עוד ראיתי שהעיר בס' האיר יוסף סי' י' וסי' י"א, דהנה נח' הראשונים בטעם דל"ג בחד דלא שכיח דדייר, דברמב"ם בפיהמ"ש כתב דבחד דלא שכיח דדייר אין צורך לגזור עליו, דבלא"ה יצא משם מאימת העכו"ם, אבל ברש"י ועוד ראשונים מבואר דל"ג מכח הכלל בכל הש"ס דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, והיינו דאותו שדר עם העכו"ם הרי אינו ירא ממנו ולכן ראוי לגזור עליו, אלא דכיון דהוי מילתא דלא שכיחא ל"ג בה רבנן. ויש להבין, דלכאור' נראה דכו"ע מודו דאין טעם חיובי שלא לגזור עליו, וא"כ צ"ב מי חילק בדבר לדון את היחיד כמקרה בפנ"ע ולא לגזור עליו משום מילתא דל"ש, וכן לטעם הרמב"ם שאין סיבה לגזור ביחיד, סו"ס כ"ז אילו באו לגזור רק ביחיד, אבל כיון שגוזרים כבר מחמת גווני דשכיחי דדיירי – למה חילקו בדבר. [אמנם כתב דיש מקומות שמצאנו בחז"ל שהוציאו מכלל גזירתם מילתא דל"ש אף כשהיה שייך שם טעם הגזירה]. ויש להוסיף, דביותר יל"ע לשיטת רוב הראשונים דשוב לא גזרו אף בגווני דשכיחי דדיירי אם חשיב כחד, ונמצא דנפיק מזה חורבא שלא גזרו אף כשצריך לכך ואף כשהוי מילתא דשכיחא, וא"כ יותר יש בזה טעם לגזור בכ"מ, וי"ל.

ג. יש להעיר לפ"מ דמבואר בתוס' סה: דבתרי ולא שכיחי דדיירי לא גזרו, וצ"ע דאם כבר חילקו בגזירתם אף בתרי בין שכיחי דדיירי ללא שכיחי דדיירי, למה לא הניחו חילוק זה אף בחד, ויגדרו רק זאת דתלוי תמיד בשכיחי דדיירי כדס"ל לריטב"א, ומ"ט גדרו להתיר תמיד בחד, וי"ל.

יב) ולפמשנ"ת דהחילוק בין 'חד' ל'תרי' הוא בגדר התקנה יתכן ליישב קצת ההערות הנ"ל, דיש לבאר דגם התנאי של 'שכיח דקדייר' מתייחס לרשות הישראל ולא לגברא, דהיינו שגדר התקנה היא דעכו"ם אוסר על רשות של רבים ולא על רשות של יחיד, לפי שרשות השותפין היא רשות של שנים ורשות כזו היא בעצמותה 'שכיחי דקדייר', אבל רשות של יחיד מצד עצמו הרי אינו 'שכיח דקדייר', אלא דאיכא גווני שהישראל הדר ברשות שכיח דקדייר מכל מיני סיבות חיצוניות, כגון שיש עימו עוד אחד השומר עליו, או שיש עוד אחד בחצר הסמוכה השומר עליו (כמו בפנימית וחיצונה) וכדו', וכה"ג דמי לאדם שיש עימו כלי נשק להילחם בעכו"ם ומה"ט שכיח דקדייר.

ולפ"ז אפשר דמש"כ הראשונים דחד ברוב פעמים לא שכיח, המכוון הוא לחד הדר לבדו ולא עם אחרים, דכיון שהנידון הוא לאסור רשות של יחיד לא דיינינן אלא על היחיד שאת דיוריו באנו לאסור, ולכן כל שברוב פעמים יחיד הדר לבדו לא שכיח דדייר לא תקנו חז"ל לאסור רשות של יחיד אלא רק רשות של רבים, ומה"ט לא מצאנו בראשונים שכתבו כן אלא על גוונא של פנימית וחיצונה דבזה היחיד שבפנימית בפנ"ע שכיח דקדייר אף שאין דרים עימו עוד ישראלים.

ובזה ניחא קצת נמי מה שהערנו מ"ט לא תקנו באופן כללי דהעכו"ם אוסר בכל גווני דשכיח דדייר, דהא בלא"ה בתרי נמי אינו אוסר באופן דלא שכיחי דדיירי כמש"כ הראשונים. ולהנ"ל י"ל דלא ראו חז"ל להתנות את תקנתם בתנאים חיצוניים, אלא רק חילקו בגדר התקנה עצמה, ואמנם בתרי דלא שכיחי דקדיירי לא העמידו דבריהם, אך מ"מ מאחר ובתרי הרגילות היא דשכיחי דקדיירי ראו לתקן שיאסור רשות של רבים ולא של יחיד שזה חילוק קבוע בגדר התקנה. ואולי יש להבין קצת לפ"ז מי חילק לדון את היחיד כמקרה בפנ"ע כדי להוציאו מכלל התקנה (הערה הב' הנ"ל), דלמשנ"ת אי"ז מקרה חיצוני שהובדל לעצמו, אלא הוא חילוק בעיקר גדר האיסור שתקנו, שלא ראו טעם לתקן שיאסור העכו"ם רשות של יחיד אלא רק רשות של רבים, ועדיין צ"ב.